

84 4УКР6

0-54

Борис ОЛІЙНИК

Трубить Трубіж

10 rpm

~~УДК 883-1~~
~~ББК 84. 4УКР6-5~~
О-54

Борис Олійник

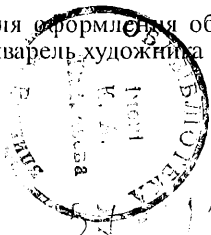
О-54

Трубить Трубіж. Вірші та поеми. -- К.: 1998, «Оріяни». -- 216 с.

ISBN 966-7373-12-6

1275737

Для оформлення обкладинки видання використано
акварель художника *Чебикіна А. В.*

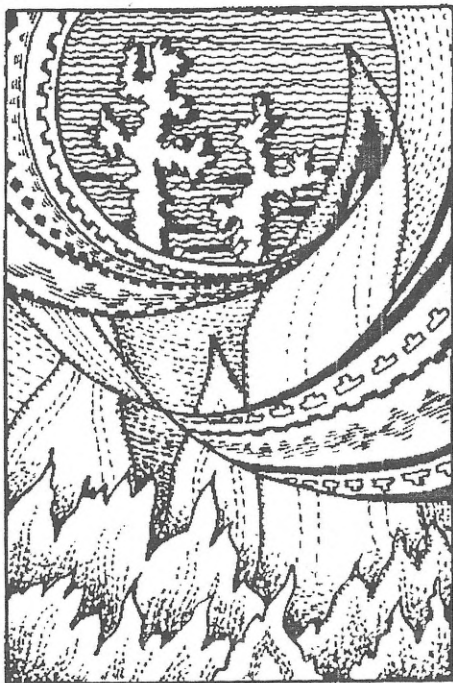
Переоблік 10

ISBN 966-7373-12-6

ББК 84. 4УКР6-5

© «Оріяни», 1998.
© Б. І. Олійник, 1998.

ВОПОТА В КАНИВ

БЛАГОСЛОВІННЯ

В горньому граєві райдуга
В сім кольорів не згора.
Світе, Європо, возрадуйся:
Сходить новітня зоря!

Миром, і хлібом, і злагою
Під тулумбасовий грім
Разом з святою Елладою
Вічний віта її Рим!

Світе єдиний, не куплений, –
Руки, мов крила, здійми,
Ніжно, як батько, із купелі
Юну державу прийми!

Дивна коса, як мальована,
В'ється ще з Київ-Русі...
Звідки ж ця сиво-згорьована
Нитка у карій косі?

О, не питайте, брати, її...
Там, з-під її сивини –
Вихрипи коней Батисєвих,
Зорані списом лани.

Отчі святині споганені,
Храми сплюндровані вщерть.
Через віки заарканену
Мову рокують на смерть.

Та з попелища диявола –
Горня, свята і земна –
Самовідродженим явленням
Вічно вставала вона.

Горем її не оковано,
В серце не вкралася лють.
Співом, ласкавою мовою
Всяк обдаровує люд.

Люди, всією родиною
Браму відкрийте з добром
Перед моєю Україною.
Перед живлющим Дніпром!

Родові не переводиться,
Бджоли гуртують рої.
Тихо сама Богородиця
Благословляє її.

СУРМИ СОВІСТІ

...І весело ж допродують лукаві
Минувшину святу. За півціни:
Зорю Героя і Солдатську Славу
Із медальйоном смертним старшини.

Скипає пам'ять від ганьби і болю...
І серед ночі, в сизім тумані,
З архангельською віщою трубою
Встає сурмач, убитий на війні.

Скликає тужно на Велику Раду
З усіх фронтів – полеглих од меча.
І шерхне шепіт над полками: «Зрада», –
І рветься крик із горла сурмача:

«За що ж ми, браття, голови зложили?
Невже за те, щоб ситі байстрюки
Пустили наші мощі і могили
Лабазникам нечистої руки?!»

Хіба минуле з молотка продати?
Хіба на честі приторгуєш честь?
У всі віки присяга у солдата
Однакова: «Вітчизна або – смерть!»

Коли ж солдатську ратницьку святиню
Виносиш під полою на базар, –
Ти право продаєш своєму сину
Тебе й Отчизну спродать, як товар.

В грядуще зри!
Ти бачиш, як безжурно,
Діставши гаманці і гамани,
Рушник од неньки, дідову бандуру
Тобою ж вчені спродують сини?

Уже дістали булаву з-під лави;
Уже твій хрестик тичуть гендлярю;
Затим вторгують на козацькій славі,
Потому пустять – і саму – Державу,
Як ти сьогодні – Батьківську Зорю.

...Щоночі, на дванадцятім ударі,
Гримить сурмач у забуття сліпе:
«Коли минуле спродав на базарі,
Ти вже продав грядуще і себе!»

ВОРОТА В КАНІВ

Не як монарх, що в ницім покаянні
В Каноссу повз дорогою раба, –
Іду, розкутий, у престольний Канів
Позбутися холопського горба.

Пора стоїть рахманна і погідна.
Тарас, урівень з сонцем на скалі,
Возносить у мені козацьку гідність
Господаря праотчої землі.

Ще манить звичка – впасти на коліна.
А він гримить, немов пророк Ілля:
«Учись ходити, нарешті, як людина,
Бо це таки одвік твоя земля!»

І я встаю, толочений віками,
Але не вбитий в корені мечем!
І відчиня мені ворота в Канів
Тарас державним золотим ключем.

ТАСМНА ВЕЧЕРЯ

1

День був якийсь непевний.
Щось по колах округ бродило –
Незримо, хиже і обережне.
Сторожко темніло.

Учні нерувалися : «Де ж він?!»
(...І тоскно, як олень, поранений смертно,
Він скрикнув у небо, позначене смерком:
– Отче! Невже не обійде мене
Чаша сія... від Тебе?! –

Глухо мовчало Небо.
І Він прочитав
Із німотної сині:
– Не обійде..., Сину...).

Учні нерувалися: «Де ж Він?!»
Хтось м'яв механічно
Порожню пачку «Прими».
Куриво дорожчало панічно -
Іла інфляція.
Інші тинялись,
Немов у протрації,
Тамуючи внутрішню дрож.
Спросоння
Просіявся дощ...
Пробудило смоковницю.
Хитнулася тінь на околиці.

– Нарешті, –
Прошелестіло полегко, як шовк.

...Прийшов.

Так, ніби нічого й не сталось:
Він таки умів триматися!

Навіть у пустелі,
Коли спокушав Його
Сам лукавий, –
Стояв так, що дивувалися скелі.

Обвів громадку
Відчуженим взором:

Б а ч и в і з н а в
Н е д о с т у п н е учням.
Ладнались до вечірньої учти.

...З н а в, що сподіється вранці,
Коли Його п о в е д у т ь.
І раптом – зніжковів,
Ніби школяр,
Що підгледів те,
Об чім не дано їм відати.

«Не відають, що ... вчиниться!?» –
Обпекло гнівом.
Але спохопився:
«Чи винні, що їм не дано?»
Зітхнув,
Всепрощенно і скорбно.

... Сіли за стіл.
Уділилися хлібом.
Вино багровіло, мов кров.
Кусень не ліз у горло:
Кутуляли надсилу.
Хтось плямкнув
І... осікся.
Але тишу було оскоромлено.

– Сьогодні один із вас
Зрадить мене... –
Сказав стомлено.
І усміхнувся гірко:
«Та хіба в тому їхня вина?»

Сахнулисьь од хліба й вина.
(Від жаху зіщулилась
Зблідла трепета,
Відчувши: за гілку її, мов тенето,
Схопила мотузка, і зашморг вужачо
Згорнувся в кільце.
І – чиєсь лице...
І синій язик обвисає ледачо.
О, тільки не це!!!)

Перезирнулися: хто се прорік?
У когось нервово зламало сірник,
Ніяк не міг прикурити –
Руку звела остуда.

...Двері були відкриті.
На порозі стояв Іуда.

II

Решта все було за Писанням.

Ізняли його страдницьке тіло з хреста,
Плащаницею згорено вкривши.
І занесли у склеп, і поклали Христа
На погребне, холодне узвишшя.

А на третій, як діви прокрались у склеп
Щоб оплакати і помолиться, –
Вже його не було.
Тільки сиве крило
Опустила сумна плащаниця.
І невимовний подив ество їм опік,
Як за спинами Вісником Бога
Горній Янгол постав і суворо прорік:
– Хто шука серед мертвих живого?

III

... Мертві піють і п'ють.
Тягнуть цвяхи з хреста
На колекції та сувеніри...
Перейшли у Апостоли учні Христа,
Запаливши світильники віри.

Мертві грають в політику, «водять козу»
Та дівок загрозицею манять.
Оббирають, як липку, народ і казну,
Обирають себе на гетьманів.

І вже так Україні прилипли до губ,
Так її закохали, пролизи,
Що – дивися – небавом якийсь перелюб
І за пазуху неньці полізе.

IV

Вже тасмна вечеря ішла до кінця,
Коли, гостро відчувши колюччя
Від болючих тернин рокового вінця,
Він удруге сповідався учням:

– А сьогодні один з вас мене вже продав...

V

Решту знаємо за Писанням.
Вірую... Одначе:

Що Його розп'яли на покуту усіх, –
То тяжка, але – істина, люди.
Лиш єдине гризе – хай проститься мій гріх!

–

А чи й справді повісивсь... Іуда?

VI

Владно сіли в шинку вже нові хазяї:
Сам Хрещатик їм слався під ноги.
Всі однаково гожі.
Достоту – свої,
З напівслова познаша свогого.

Налили у чарки за удатний оброк.
А шинкарка ж, як фея, облесна!
Тепло й сито.
Та раптом якийсь холодок
Перебіг поза спини і чресла.
Хтось засовався не по чину.
Хтось невміло впустив чарчину.
Третій раптом гукнув: – Тримайтеся!

...Двері були відчинені:
На порозі стояв... тринадцятий.

«Добри вечір», – сказав.
Свій крават розв'язав.
(Дещо й справді на зашморг подібний).
По-свояцьки окинувши поглядом зал,
Сів до столу. Як рівний. І – рідний.

VII

А Хрещатик новітній гудів, як базар.
...Під шинком, прихилившись до муру,
Очужило сидів провінційний кобзар,
Застебнувши на гудзик бандуру.

– І надовго зібрався мовчати, дідусь? –
Зблазнював молодий переблуда.
Посміхнувся кобзар у замислений вус:
– Вже недовго... До Страшного Суду.

ОСІНЬ

Стоїть в садинокій задумі лелека.
Об чім ви замислились, гречний колего?

Ще рано, колего. Ще в розповні літо.
Ще серпень не править від осені мита.

Вона йому золото тиче в долоні,
Та він невідступно стоїть на кордоні.

«Ще рано, – він каже. – Кордон на замкові.
Сховай хабарі: стоїмо на законі».

То що ж ви, колего, так рано зібрались?
Ще вашим синам досхочу не літалось,

Ще ваша дочка перед люстром озерним
Не встигла приміряти сукню модерну?

Поправив пенсне і промовив лелека:
– Вони молоді. Їм збиратися легко.

А я вже, колего, дійшов того звіту,
Коли лаштуватися треба засвіту.

Я довго переднім ходив на відвагу.
Віднині мій учень вестиме ватагу.

А я вже останнім нестиму покуту,
Щоб хтось не відбився від рідного гурту.

А я вже по-батьківськи тихо простежу,
Щоб хтось на чужу не сподобився стежку.

ТРЕТІ

Знову чорне вивели на біле,
Біле – заплювали в чорноту.
Пики одне одному набили
За свою! За правду!! За – святу!!!

Спогадали рани і зарубки.
Виставили кожному борги,
І взялися зводить порахунки,
Ревно наминаючи боки.

Доки на мечі кували рала,
На тризуби – молоти й серпи,
Треті загребущо рвали й крали
Від ракет, ікон – і до сапи.

Треті підкидали знизу хмизу,
Зводили, як бевзів, – у лоби:
– А отам – колишній блюдолиза,
А отам – теперішній. Лови!

І ловили, і трощили яро
Щелепи, заводи і горшки.
А тим часом треті – рвали й крали
Надбане горбами за віки.

Раптом спогадали про Україну.
Глянули – руками розвели:
– Хто ж це нам побив горшки і спини,
Хто ж це нашу хату розвалив?!

І шукають лютими очима
Ворогів нових за три межі.
А тим часом треті за плечима
Ділять між собою бариші.

МАРШ П'ЯТОЇ КОЛОНИ

Де ви днесь, панове коммутанти –
Видатні міняйли прапорів?
На яку адресу вам писати,
Між яких ловити кольорів?

Кажуть, в радикалів грають нерви,
Коли ви, впадаючи у шал,
Пієте натхненно «Ще не вмерла»,
Як учора – «Інтернаціонал».

Кажуть, ви тепер б'єте поклони
Так же ревно, як у ті часи
Били у церквах святі ікони
І сукали дулі в небесі.

Гей, пильнуйте, хлопці-радикали, –
В коммутантів незмінима суть:
Нас вони учора продавали,
Вас вони узавтра продадуть.

Спогадаймо пору незабутню,
Як вони в серпневу зорепадь
Обміняли зірку п'ятикутну
На місця в колоні номер п'ять.

І вони ж, як дійде до порубу, –
Не змигнувши оком, без сум'ять
Обміняють вашого тризуба
На місця в колоні номер п'ять.

Голубаво-жовті і червоні,
Чуєте: під марші перегуд
Коммутанти п'ятої колоні
Продаватись весело ідуть!

І, піднявши зазоровні чари,
Як тоді, в серпневу зорепадь,
Їх вітають радо яничари –
Запасні колони нумер п'ять!

А тепер – хором:
– Голубаво-жовті і червоні,
Чуєте: під марші перегуд
Коммутанти п'ятої колони
З яничарами навперегони
Україну на торги ведуть!

СОН
Балада

Зайшов у сон, як у чужі палати, –
І вкопано заклад із дивини:
Стоїть жива іще дідівська хата,
Яка згоріла в кратері війни.

– Ти хто єси? – спитала мене хата. –
Яким це вітром на поріг забрів? –
І придивляється підсліпувато
У двоє вікон з-під острішка брів.

З-за спини острах виповз волохато.
І здогад пальці стиснув крижані:
– Коли вже кличе з потойбіччя хата,
То, певно, знак: збиратись і мені.

– Ні з місця! – грізно замахнувся ясен. –
Тобі отут стояти сто років,
Допоки всьому світу не роз'ясниш,
Куди ти нас, обдурених, завів!

Ні, це не хата – тільки сон про хату.
Її у землю замок придавив
Того, хто півсела повів на страту
І вашу хату власноруч спалив.

Тепер він – знаний патріот у краї.
Подейкують, що шишка немала.
Він каже, що пішов у поліцаї,
Аби Україна вільною була.

Отак ти нас розбудував, козаче!
Тепера нами править чоловік,
По кому не одна в'язниця плаче,
А він регоче серед чоловік.

...Це ж ти волав: «За волю – до загину!»
І ми пішли. І – вперлися у кут.
Ми хочем, щоб не вмерла Україна,
Так українці ж, волоцюго, мруть!

То де ж твої проводирі і провід?
Чи мріють, доки згинемо, як тля,
Щоби потому інородні пройди
Посіли наші згорблені поля?!

Це ж ти гукав: «Рятуймо рідну мову!»
А що ж ти з нею, гаспиде, вчинив,
Чужих слівес накидавши полови,
І неслов'янським духом осквернив?

Це ж із твоєї вченої принуки
Таке верзуть сучасні писарі,
Що вже не тільки дід свого онука –
Синів не розуміють матері.

То як ти мислиш будувать єдину,
Коли – на глум і вгіху сміхачів –
Ми скоро між собою в Україні
Балакатимем ... через тлумачів!

Ти ошукав нас... І допоки правди
Не визволиш із окаянних уст,
Ще триста літ стоятимеш отут
Закам'янілим обеліском зради!

МОЛИТВА

Отче, у Трьєдності Єдиний,
Що послав Спасителя на скруху,
На валу, при Церкві Десятинній,
Уповаю на твою потугу:

Не введи, Безмежно-Безначальний,
У спокусу тіло наше грішне.
Над земні марноти і печалі
Прихили десницю всеутішну!

Стримай гнів на винних без провини,
Загрими в архангелові труби
Нерозважним чадам України
І остережи від самозгуби!

Відпусти гріхи, Великий Боже,
Пройдами ошуканому люду.
Втретє відпусти – молю, – бо схоже,
Що вчетверте випадку не буде!

Сину, розіп'ятий на Хрестові,
На осліплх сяєвом пролийся:
Ти ж простив апостолу Петрові,
Що до третіх тричі відступився!

Навіть кривовірові прощаю
За твоїми приписами, Отче.
А собі єдиного благаю:
Не прости, як на криве ізбочу!

Всім, хто одступився від присяги, –
Не нашли жорстокої відплати.
А мені впечи тавро зневаги.
Як почну на вірі гендлювати!

Відпусти, Всеволодний, безголовим,
Що могили потоптали отчі.
Не прости мені, коли хоч словом
Предківські могили опорочу!

Змилуйсь над братами, що в гордині
І мене затоптували в сажу.
Праведний, не попусти й зернини,
Коли навіть недругові зраджу!

За Твоїм Священним Заповітом,
Всім дарую, заблукалим в пущі:
Виведи їх благовісним світлом
На дорогу Правди неминушу!

Отче, ти всепрощення віщуєш...
Я ж Тебе благаю про єдине:
Не прости мені, коли прощу я
Тим, що й за любов до України
Вимагають плату з половини!
...Не прости їм, Господи, – прошу я!

ШАРЖ

Б. Н. Є.

У гиблий час глобального безплоду,
Коли посуха жалить, як змія, –
Нікчема промальтійського заводу
На глум і гріх хрещеного народу
Забравсь на трон всієї і всея.

Він п'яно бродить у палатах думних
Між казнокрадів і повій пера,
Зухвалий зростом і убогий духом, –
Бездарний шарж Нерона і Петра.

Коли йому, оброслому у пущі,
Сам патріарх облобизав уста, –
Перевернувся в домовині Пушкін
І Володимир опустив хреста.

Коли у храм упхався і рогато
До образів посунув навмання,
З ікони одсахнулась Божа Мати,
Від нього затуливши немовля.

І тьма несвітня демоном звелася,
Згасивши вмить лампади і свічки.
І тільки очі всепрощенні Спаса
Взялись огнем уперше за віки.

На троні перелюбства і лукавства,
Немов на тім'ї Лисої Гори,
Бісівство п'є за упокій слов'янства, –
І в чашах кров із сіркою горить.

Облиті жовчю обереги отчі.
Двоглавий вирод на оба осліп.
І хам заморський ошаліло топче
Хрещені душі і священний хліб.

Чи громадянство позбулося честі?
Чи з волі безголових чоловіх
Чекає в норах Другого Пришестя,
Яке розсудить мертвих і живих?

Егей, сусідко, дочекаєш чуда,
Заки тебе ще до Страшного Суду
Зведе зі світу п'яний ботокуда,

А потім – нас...Подумай хорошенько:
А може, й справді перед судним днем
Послати хлопців батька Дорошенка,
Щоб твій чертог очистили вогнем?

Щоб ми, зазвичай, сліпо за тобою
Не забрели овечою юрбою
В нову кошару, де тебе до шкури
Уже обстригли і здають в натурі.

Озвись нарешті з темної облоги.
Подай свій глас: чи ти жива, небого?

Бо, не докликавшись твого глаголу,
Уже і Спас тривожиться з висот:
«Коли мовчить, яко пустеля гола,
То взагалі, чи є ще там... народ?»

ПЕРЕВДЯГАННЯ ДУШ

1

Тих відспівають, а вони – живі
У наших душах, квітах, у крові...
А ці співають! – хоч душа в них – яма.

...Дивлюся, як поважно, хазяями
Вони статечно всілись на траві
В непогрішимій вірі, що – живі.

Та й спритно ж ви нової затягли!
Не встигли обізватись треті півні,
Як над устами, що спивали пінку,
Козацькі вуса з викрутом лягли.

А покажіться, хлопці, як ви є –
Мої, колись близькі, тепер – колишні?
Гай-гай, видовище таки невтішне,
Та що подієш – час бере своє:

Сивесенькі. І зуби вже – не креш.
І серце ледь не вискочить з орбіти.
То нащо б так за молодими бігти?
Себе і час, на жаль, не обженеш.

Онуки, у загонистій ходьбі,
Оглянувшись на вас, беруть на жарти:
– Пощо мінять їм, як штани, штандарти?
Вже ж треті поміняли, далєбі,
Впродовж лише останньої доби, –

Та й зникли за юначий обрій свій...
Сидять, захекані, мої колишні.
– Не наздогнали? – запитав утішно. –
А може, і не варт смішити світ?

А може б, дати серцю одійти
Від міньбища корогвами на стяги?
Бо вернуться онуки із розваги –
І не впізнають, де чії діди.

...Та раптом з Волги потягло – і враз
Загелготіли, як сполошні гуси, –
І вмить сховалися козацькі вуса
Під бороди, косоворотки й...квас.

З Дніпра війнуло – матінко моя:
У змиг злиняли злякані кафтани,
І вже тіла їх облягли жупани –
Ну хоч пиши з натури Мамає!

Дихнуло Еміратами – і вмент
Уже клянуться ревно на Корані.
І над чалмою в правовірній шані
Зелений стяг розкрилюється в лет!

А як Сінайський шматонув парчу, –
Ураз припали до Звізди Давида.
І ти ж дивись: устигли ще завидна
Переметнутись до Стіни Плачу!

Війнуло з Півдня...
І пішло по колу
Перевдягання душ.
А душі ж – голі,
Як в морзі...
Але те вже – не до столу.

Бо що це ми і справді завели?
Уже й Шевченкові до кольок смішно:
Мовляв, зійшлися начебто ж... колишні,
А й досі не сідають за столи?

II

Ану-м, стинай «московській» яничарці
Голівку з пліч, та булькнем в три стволи!
То що, колеги, вдаримо по чарці
За те, що ви живі... колись були?

...За п'ятою оплачемо Україну,
Та зчинимо гризню за булаву,
І спишемо недолю і руїну
На клятих інородців та Москву.

А як не стане вранці похмелиться
(Ще й сало закотилось у траву),
Одне одному вчідим по мазницях
І пошлемо когось... по мирову.

Під щедрим кумпанійським Водолієм
Ми знову зберемося за столи.
І десь, на третій, раптом прохмелієм:
Чи ми жили, чи просто... відбули?

...Та вихор знявся – і пішло кружляти
Перевдягання душ і тілесе.
І хтозна: вус, чи бороду чіпляти,
Чи – про випадок – вкупі те і се?

Кому годити і кого судити –
Не добереш без пляшки і... Москви.
То краще наливайте вже, сусіде,
Та й почнемо із першої глави.

І – разом:

Ану-м, стинай «московській» яничарці
Голівку з пліч, та булькнем в три стволи!
То що, колеги, вдаримо по чарці
За те, що ви живі... колись були?

ДОЩ

Зажурились голуби на дощ.
Сіро. Сиро. Вимокає суша.
Дощ холодний, як ослизлий хвощ,
Кільчиться і облипає душу.

Над усім живим – вселенський плач.
У старих дубів суглоби ниють.
Навіть мища проситься під плащ,
Вимокла під мжичкою до нитки.

Чи воно прорвало небеса –
Сіється і сіється, мов просо.
Задубіла від мокви коза,
Відігритися у мене просить.

Пригорнулась до руки бджола.
Уділила на подячність меду.
Перепілка діток привела
І сховалась до мого намету.

А воно полоще доокруж:
Ну, не небеса, а просто сито!
З осоки приповз до мене вуж.
Каже: «Дай хоч душу просушити».

Так, либонь, у першу водолють
До ковчега утлого із суші
Все живе збиралось звідусюд,
Щоб життя не зупинилось суше.

...Роде людський, змучений в тяжбі,
Ненавистю загнаний в окопи,
То невже ж для розмиру тобі
Треба ще і другого потопу?!

Євгену Товстусі

Я Іржавця молив, і Сулі я годив,
Щоб мені відчинили ворота.
Та суворо відмовив мені Яготин:
Ти, мовляв, не із нашої чоти.

Ти загруз в марноті. Ти на слові засох,
Ти блідий, мов чиновні папери.
Тут Шевченко ходив. Він узяв на засов
До моєї обителі двері.

Ти піди уклонись до Тарасових ніг,
І втопи у озерах погорду,
І у пору купальську, на Іванову ніч,
Попроси свою квітку в Природі.

А не вимолиш, що ж – таланить не усім,
Не впадай у зажуру і скруху,
А зайди із дороги на хліб та на сіль
До оселі Євгена Товстухи.

Він тобі наготує козацький напій,
Він тебе перегляне по нотах,
І очистить, і скине у синій Супій
Всю твою сухозлоту марноту.

Ти прийми з його рук животвор-звіробій,
Як з долоні самої Природи.
І спивай по ковтку, доки сам у собі
Не відчуєш, чийого ти роду.

БІЛЯ МГАРСЬКОГО МОНАСТИРЯ

На цій горі, на пагорбі печалі,
Де все болить – від квітки до хреста, –
Ідуть дощі вдовиними плачами...
На цій горі, на пагорбі печалі,
Німіє слово і мовчать уста.

Гірка сльоза пече, як сіль чумацька.
Стоять в жалобі схилені Лубни.
І монастир – як оберіг козацький...
І дзвін вола безмовно: «Пом'яни!»

Страшне число у нелюдській напрузі
Пропалоє світи до глибини:
У тридцять три розіп'ято Ісуса.
У тридцять третім на земному прюзі
Розіп'ято мільйони без вини.

Ми відспівали їхні чисті душі.
Вони нас не спалили у клятьбі.
Вони – простили... Але пам'ять душить:
Чи маєм право ми простити собі?

...На цій горі, на пагорбі печалі,
З небесної святої чистоти
Ідуть дощі вдовиними плачами.
Спадає плащаницею мовчання.
І тільки дзвін волає: «Не прости!»

Солженіцину

«Гряде пророк! Пророку – лета многа!» –
Волає ревно православний люд.
...Левина грива. Борода – з Толстого.
І лиш в очницях кубляться волого
Нехристиянські блуд, і страх, і лють.

Так хто ж єси? Яку іще подобу
Сховав нараз від мертвих і живих
Під арештантську маскувальну робу, –
Ти, мічений у списках потайних?

Та око правди прозира наскрізно...
І твій зіщулений, тваринний страх –
Довічна мста за спродану Вітчизну,
За всіх, засвідчених у таборах!

Втікав, як тать, в чужинницькі пенати...
А за тобою мітою біди
Звивався с л і д, який ти приховати
Жадав би і на Страшному Суді.

О вічна тяга, котра кримінала
На темне місце манить, як магніт!
Вона тебе і за бугром дістала, –
І в отчий край жене на суд і звіт.

І він – гряде. І за собою сіє
Імперське сім'я з лапи руйнаря.
О Господи... Чи відаєш, Росіє,
Кого ти зустрічаєш, як царя?!

Ти ще спізнаєш, що твоя недоля,
Твоя руїна і зоря тяжка
Лежить, мов камінь з Каїнова-поля,
На чорній совісті твого божка.

Це він почав...
Із темного бісів'я
Привівши під своїм кривим крилом,
На горе сирих, на ганьбу Росії
Перевертня із міченим чолом!

АФГАНЦЕВИ

Об чім ти замислився, білий, мов лунь,
Обернений ликом печальним на Схід,
Де, впаяний круто в небесну латунь,
Ісламський півмісяць обстежує світ?

Ти юний. У вусах видзвонює мідь.
Твій чуб ще недавно, мов сонях, яснів...
Об чім же, обернений ликом на Схід,
Ти нині замислився, сивий, як сніг?

Підперши лівицею думу тяжку,
Вдивляєшся тоскно за межі бескидь,
Де в тім загадковім афганським піску
Правиця твоя самотньо лежить.

Ти – справжній вояк,
Ти – пругкий, мов стилет.
Ти шастав у горах нечутно, як тїнь.
Тебе не здолав би повік моджахед,
Аби розгадав ти одну із таїн.

Ти вишкіл дістав у вогні і воді.
А він був, на диво, – невмілий стрілець.
Ти чергою сік його дні молоді,
А він воскресав і виходив на герць.

Та гріх цей відпустить тобі моджахед,
Якщо ти нарешті осягнеш урок:
Чому твій надійний, як смерть, кулемет
В чужому краю – лиш металу шматок?

Коли осягнеш, що з уставом своїм
Не ходять в чужий монастир а чи дїм,
Що колір зелений ісламських корогв
Не владні змінить ні вогонь, ані кров, –

Тоді лиш повірить тобі моджахед.
І ти, спогадавши вітців заповіт,
Побачиш, як сходять над мирний хребет
Півмісяць і Хрест в золотий небозвід.

...Ти юний. У вусах видзвонює мідь,
І чуб ще недавно, мов сонях, яснів.
Об чім же, обернений ликом на Схід,
Ти нині замислився, сивий, як сніг?

ПАРАД ПЕРЕД БРАМОЮ ВІЧНОСТІ

Стягам калиновим вклонимось,
Що не схилились орді.
За ратоборців помолилось
Небу, Землі і Воді.

Крізь півстоліття невгоєне, –
Різних призовів і дат –
Строго шикуються воїни
На Історичний Парад.

У великодньому леготі,
Чисті, як правда сама,
Встали живі із полеглими:
Мертвих між ними – нема!

Пам'ять свічею величною
Перед полками горить.
Пильно вдивімось у вічі їм
В цю заповідану мить,

Бо за сурмою пророчою
Під корогвами весни
Підутьз Параду урочого
Прямо у вічність вони.

Підуть, zostавивши правнукам
У заповітний хосен
Вірність Присязі і Прапору,
Честь непорочну імен.

Стягам порфіровим вклонимось.
На ратоборців помолилось.

І возвістуєм литаврами
Всім на широтах земних,
Як ми Дев'ятого Травня
В образах ратників праведних
Вперше впізнали... святих!

Як, небесами повінчаний,
Вклавши у піхви меча,
Їх перед Брамою Вічності
Сам Змієбор зустріча!

ГЕЙ, СЛОВ'ЯНИ!

Прямовисним багнетом
розкраявши серпень,
Сонце круто ввійшло
у боснійський граніт...
Причащаються серби.
Прощаються серби –
Від малого до сивого...
Небо гримить.

Чорні ризи отців.
Біла паморозь болю...
Пам'ять важко долає
баюри й корчі –
Через шість вікович
та на Косово Поле,
Де над сербською тугою
стогнуть сичі.

Брате сербе...
Ти знову стоїш наодинці
У двадцятому віці
на смертній межі.
Тільки й те, що сьогоднішні
хижі ординці
На «фантоми» змінили
горбаті ножі.

Схаменімось,
братове по вірі прадавній!
То не важить,
чийх ми племен і родів:
Сатана замахнувся
на світ православний,
На чертоги і храми
отців і дідів!

Так удармо ж у дзвони,
допоки не смеркло, –
Хай скликають до гурту
слов'янську сім'ю.
Бо коли не врятуємо сербів
од смерті,
Ми погубимо совість і пам'ять свою!

Осінившись триперстям,
у вірі – єдині,
Ми укріпимо злагою
душу і плоть!
І якщо навіть світ
нас полишить, як нині, –
Ми – незборні, бо з нами
Господь!

...І ВІЧНИЙ БІЙ

На судний виклик: «До бар'єра!»
За честь і лицарські права
По кризі нетривкій паперу
В двобої сходяться слова.

За ними – вибір на відплату:
Стилет, кинджал чи пістолет.
Між ними – в роковім квадраті –
За свідка і суддю – поет.

Він хоче звестися над правом;
Як жрець – над марнотою слав.
Він наклика ганьбу – лукавим
І славу – праведним словам.

Та вмить, як зйдуться на пружі
І розпочнуть слова двобій, –
У нього ж першого – і друзі,
І недруги вженуть набій.

...Коли ж утихне поле бранне,
Слова, вжахнувшись дивині,
Побачать, як на тій же грані
Стоїть поет при знамені.

І тільки небові одному
Відома таїна земна,
Що цей двобій у нім самому,
Допоки світу, – не мина.

І знов до лицарського герцю –
За честь, і правду, і права –
У трепетнім овалі серця
В двобої сходяться слова.

ТРИПТИХ

I

Вітер шугнув за пазуху –
Лоскітно під грудьми.
Чайкою стала запаска,
Руки звелись крильми.

Вітер шепнув: «Злітаймо!
Поговір – лихо з ним!
Знаю: щоніч притайно
Тужиш за тим... одним»

Охнула неутішно:
«Змилуйся – не мани.
Я б же до нього й пішо –
Через стерню й терни!»

Впали на груди коси
Чорні, немов журба.
«Думалось... не збулося»,
Схлипнула: «Не судьба.

Зорі ж – мов царські гривні!
Тихше – законний спить.
Ти хоч до перших півнів,
Вітре, зі мною посидь».

II

Вітер шугнув під пахви
І перебіг грудьми.
Стала сорочка птахом,
Руки знялись крильми.

Вітер шепнув: «Летімо!
Тут недалеко... мить.
Ти ж за її очима
Тужиш із юних літ».

Важко зійшлося надбрів'я.
Вирвалось на жалю:
«Господи, як любив я...
Як я її... люблю!»

Тільки ж – не довелося.
Винні, мабуть, оба.
Думалось... не збулося.
Сталося... не судьба.

Тихше, поснули діти.
Вірна дружина спить.
Ти ж хоч на дрібку миті,
Вітре, зі мною посидь».

III

Зорі – немов лампади.
Місяць пішов на спад.
Тільки – через леваду –
Двоє в журі не сплять.

Б'ються крильми щоночі
В клітці своєї судьби.
Вітер в кушах регоче:
– Мучтесь, коли – раби.

Не погасне висока потуга Дніпра,
Не змаліє в отецьких криницях вода,
Доки є на землі хоч краплина добра
І Марія Ісуса з небес вигляда.

Сатана, перекинувшись у крамаря,
Наші душі не зманить на діло криве,
Доки є на землі хоч зернина добра
І надія на Друге Пришестя живе.

Перебудеться горе і туга-жура,
І на камені зійде трава молода,
Доки є на землі хоч росина добра
І вмива Україну йорданська вода.

Приторкніться до струн золотих, кобзарі.
Ви повідайте предків святий заповіт:
Родять щедро пісні тільки в зладі-добрі,
На добрі, як на вірі, тримається світ.

СИВЕ СОНЦЕ МОЄ

Пам'яті матері

I

Чорний вітер. Жовтий смерч.
Гухнув пугач в оболоні.
Чи то яструб, чи то...смерть, –
Просвистіло біля скроні.

Чорний грім. Свинцеве тло.
Небо тріснуло на скельця...
Попід горло перейшло.
Полоснуло біля серця.

Щось в душі, на самім дні,
Застогнало, підсвідоме.
Обвуглів, як на вогні,
Жовтий лист аеродрому.

Біг я сліпо. Падав... Біг...
Коні сторчма – у замети.
Літаки валило з ніг,
Задихалися ракети.

На порозі хати стих.
Глянув... ноги похололи.
Захитався світ:
Не встиг.
І ніколи вже... ніколи.

II

Дивний той день. Безликий.
Ні праведний, ані грішний.
Апокаліпсис. День паузи...
Під зодіаком нуля.
Хтось там стоїть?
Я це стою? Чи хто інший?
Яма – на всесвіт... маленька-маленька земля.

Лугом ідуть... Степом ідуть.
Лісом померклим.
Яма їх тягне, немов сатанинський магніт.
Хтось зарідав. Хтось шамкотить:
«Вчора померла».
Хто це сказав? Хто це – скажіть?
Що ж це – скажіть?!

Вирваний день. Мінус.
Зворотного відрахунку.
Був ти чи ні? О, краще б тебе не було!
Онде стоїть. Я чи не...я?
Хряснуло лунко.
Креп на червоному.
Жовте, як віск, чоло.

Хтось – за плече. Тяжко взяли лопати.
Цвях не заходив. Примірились... в скроню мені.
Крик осліпив. З крику прозрів:
– Людоньки! Мати!.. –
День проминув? Вік проминув?
... Стою в однині.

Тиша глуха. Тиша сира.
Затхла, мов яма.
Вмерли годинники. Стовбма стоять. Кам'яні.
Хлопчик пробіг. Хлопчик гукнув радісне:
«Мамо-о!»

Скинувсь, як птах, – вдаривсь о горб.
...Стою в однині.

Світ, як гранітна плита,
обвалився на рамена.
О, я тепер відчуваю на власнім горбі,
Як ти покійно тримала
за себе й за мене,
Як ти несла оцей всесвіт важкий
на собі!

Важко іти. Сам наче перст. Хрест мій –
печальний.
Руку простяг: прагнув плеча... Горбик – і все.
Все – на мені. Сам я на сам.
Тепер уже – крайній.
Вітер в лице мені холод космічний несе.

Ніде сховатись. Промерзлих степів панорама.
Сніг – наче марля. Біла пустеля. Зима.
Як мені холодно... Боже, як холодно, мамо!
Холодно, мамо... Холодно, мамо...
Холодно, ма-а!!!

III

Заметілі відходили...
За веліннями дідів, заповіданими свято,
Треба матір поховати
Біля отчої могили.
Але де ж його могила?
Скільки раз шукати брався!
«Де ти, батьку?» – кличу вічно.
...Тільки прізвище на братській
Символічній... символічно.
Тільки прізвище та брила.
І дощі вже відходили...

– Ти прости мені – благаю –
Ти прости мені, стражденна,
Що оце тебе ховаю
Біля батькового... ймення.

IV

Рік проминув? Чи вік проминув? Не знаю.
Вже народилася перша трава забуття.
Гуси летять. Вдруге летять з-за Дунаю,
Все проминає... Не проминає життя.

Зійдуть сніги. Квіт опадє. Вродять ранети.
Звершиться коло. Новітнє почне віражі.
Тільки повік, доки кружляти планеті,
Ти не повернешся, мамо, з тієї межі.

Думи пливуть, як літаки. Важко. На Київ.
Ще один день тихо зійшов. Вєсь – у собі...
Як я тебе розумію, Кайсине Кулієв,
Брате мій сивий по сірій сирітській судьбі!

От стоїмо, похилившись, як скорбні знамена.
Гори між нами. Та горе між нами. Віки...
Так іще близько не був ти, Кайсине, од мене:
Серцем до серця. Сльозою. Рука до руки.

Важко нам, брате. І – легко: не тягнуть стодоли.
Але скарбів наших стачить на весь материк:
Маємо землю отецьку, свою, неприкуплену долю.
Рідні могили. Святі імена матерів.

Маємо все! Ні купити його, ні продати.
Звіку передане, – передамо у віки.
Чую, як легшає всесвіт важкий мені, брате.
Плечі розправив... торкнувся твоєї руки.

V

Чорний вітер. Жовтий смерч...
Так у вічній коловерті:
При дорозі бродить смерть,
Та нема дорозі смерті.

Всі колись довершим круг
На вінкові, на печалі...
Та вовік безсмертен рух
Нескінченної спіралі.

Всіх на марах понесуть...
Так доволі нам тужити:
Зерно в землю теж кладуть,
Щоб воно воскресло в житі.

Та коли б не падав цвіт
По весні під ноги літу,
Не зав'язувавсь би плід
Для нового первоцвіту.

Коні круто крешуть в брук:
Ще копита непритерті.
Доки є дорога й рух,
Доти, брате, ми безсмертні.

Тож – на коней! Зло до пня
Підкоси мечами правди.
Хай нагірно осіня
Хустка матері, як прапор.

Рід наш – з кореня верби.
Не шукай древніше знаті:
На фамільному гербі
Ми карбуєм вічне: «Мати!»

В чорнім горі і журі
Віру нашу не підтяти:
Умирають матері,
Та не вмере ніколи М а т и!

VI

Поговоримо, мати. Ніщо не завадить тепер:
Ні робота, ні клопіт. Зітхнувши, забули сусіди.
Не осудимо їх. Так одвіку: родився – помер.
А живим – про живе: підрастають у клопотах діти.

Поговоримо серцем до серця. Бо ти – у мені.
Ти вже всесвітом стала. Зорею. Травою. Вербою.
Поговоримо навстіж. Та й де тут узятись брехні,
Коли я говоритиму, мати, з тобою... з собою?

Почнемо про життя. Книгу пам'яті вітер горта.
Про життя – як життя.
Не хитнувшись ні в комі, ні в титлі.
...Одсуваю літа. Стрілянина затихла. Світа.

Німець чоботом гримнув у злякані двері навідліг.

Ти була молода. Вже – солдатка. Іще – не вдова.
Німець важко дивився. Ти блідла... біліла, як вишня.
Раптом зиркнув на мене. Сіпнулась рудава брова.
Якось наче осів. Озирнувся незряче. І... вийшов.

Потім скрадно повзли комендантом усічені дні.
Потім – вересень. Ранок. І крик відгорьований: «Наші!»
Потім травень. Дев'яте. І – це вже було по війні:
Сполотніла поштарка. І ти, непритомна, на паші.

...Повернувся сусід. Моложавий і ситий, мов кіт.
Шелестіло: з полону?.. чи з тилу?.. Чи звідкись у чорта?..
Навалившись на хвіртку, сміявся мордато в одвіт:
– Ви тут з німцями, знаця... А ми, брат, із фр-ронта.

Ну, чого ти ревеш? – через тин, по-кумівськи, гримів. –
Та було б хоч за ким. Молода іще, встигнеш... пожити.
Він же в тебе – завжди перед батька. А жити – не вмів,
Де йому воювать! Воювати, кума, треба вміти.

Як ти плакала гірко!.. Біліли мої кулаки.
Я поклявся: спалити його ненависну оселю...
А на ранок ти бігла поквапливо на буряки.
«Ну, дивись мені: вчись!» – І зникала, як сонце веселе.

Що ти знала в житті? Сиві будні, як наші степи.
Від зорі до зорі: то сапа, то жнива-обмолоти.
Та невже ж ти і разу не стала супроти судьби?!
«А навіщо? – всміхнулась. – Мені аби люди й робота».

Та невже ж тільки й щастя: босоніж іти по росі?
По холодній? А інші?.. А он же сусід – у чоботях?
«То не нашого поля.. А я вже, синок, як усі.
І не гірша, й не краща. Та й легше босоніж. Чого там!»

Чи було в тебе щастя? А певне-таки, що було:
Як ви гарно співали, йдучи із далекого поля!
Все довкола цвіло. Чепурилось голодне село.
Усміхалась із куснем макухи полатана доля.

Ти не вчила мене. Чи до того, коли що не крок:
Все робота й робота. Та клопотів прірва. Без ліку.
Ти жила, як усі. І життя твого трудний урок
Відтепер мені, мати, учити безсонно довіку.

Як ми сяяли щедро словами: «Народу!.. Народ!..»
Говорила ти мало. Робила багато. І – гарно.
Доки ми пересіємо, виполеш мовчки осот –
І земля з-під твого рукава молоділа, зугарна.

Та пощо воно, й справді, обтіпаних слів околот,
Коли кожна стеблина твоїм перекроплена потом?
І чого б тобі, врешті, хвалити на людях народ,
Як сама ти була від коріння до крони – народом!

VII

У нашому дворі не відкидали сніг.
Чи влєжати йому, як до моєї хати,
Вважай, усе село в стонадцять юних ніг
Протоптувало шлях: хто хоче – завертайте!

Лише сусідів двір стояв німий, як лід,
Урівень з ворітьми білів замет високий.
Коли там не коли з'являвсь зненацька слід
З-під хромових чобіт, скрадливий і жорстокий.

Він все волік у двір. ...Аж якось уночі,
Коли жорсткий мороз викручував гілляки,
Від нього збігла жінка. І, йдучи,
Ще й плюнула: «А щоб ти щез, собако!»

А хоч би що йому! Як і раніш було:
Все щось волік у двір, заметами підпертий.
...Аж якось схопилося село:
І – сліду од воріт. Вже й день минув. І третій.

Ніхто не йшов туди... Покіль – і сміх, і гріх, –
По шию грузнучи, з сільради не пробились.
Зламали засуви. Ступили на поріг –
І подались назад. Баби перехрестились.

Схолов. У потайній кишені піджака
Червінці зледеніли, мов у льосі.
І зведена в агонії рука
Жовтіла на останньому... доносі.

Ховати кликали із третього села.
Із нашого – ніхто. І тільки ти єдина
Накинула кожух: «Ну, сину, я пішла.
Усе ж таки сусід. Який не був... людина».

І вперше я собою заступив поріг
І крикнув: – Не пущу! Нехай чужі... скотину!
Ти лебеділа щось налякано про гріх,
Мовляв, не гоже так про мертвих... про людину.

Пробач мені непослух той... Прости.
Та не простив би я собі довіку,
Аби тоді в заклятий дім пустив
Тебе, святу, у чистоті велику.

Ні, мати, смерть не списує вини.
Усьому на землі своя відплата й дяка:
Учёмось чесно навіть край труни
Собаку називать по імені: собака.

Ця правда не для мертвих, що вже їм!
Хоч плач, хоч заведи з похмілля пісню...
Вона потрібна, мати, нам, живим,
Аби почули, доки ще не пізно.

VIII

Давно не був... Робота крадькома
Ковтає дні, потроху краде тижні...
Спинився біля цвинтаря. Зима.
Сніги-сніги. Безмежні і невтішні.

Чи хто ж навідався за довгі дні?
І раптом радісно кольнули сльози:
По білій, непорочній цілині
До тебе стежка бігла на морозі.

Хто протоптав її? Чи родаки,
Чи, мо', чиясь гірка вдовина доля?
А може, та, за котру ти рядки,
Коли вона хворіла, дополола?

Чи, може, подруга далеких літ,
Коли ще місяць загравав з вербою?
Чи просто хтось, кому цей білий світ
Без тебе не такий, як був з тобою?

Чи, мо', ровесниця по сивині,
Поглянувши на сніг, біліший свята,
Згадала, як іще в недавні дні
Ти побілила її з причілка хату?

Торкнувся стежки: теплий, теплий сніг..
Хто б не були ви, юні чи похилі,
Я омиваю стопи ваших ніг,
Що стежку цю до неї освятили.

Прожити б так.. по-людськи. І піти,
Прибравши для онуків поле миле,
І знати, що стежок не замести
Ні до твоїх воріт, ні... до могили.

ІХ

Мамо, вечір догоря,
Вигляда тебе роса.
Тільки ж ти, немов зоря,
Даленієш в небеса,
Даленієш, як за віями сльоза.

Сад вишневий на порі.
Повернулись журавлі.
А мені, як до зорі,
Долітати на крилі
Все до тебе, як до вічної зорі.

Там, де ти колись ішла,
Тиха стежка зацвіла
Вечоровою матіолою,
Житом-долею світанковою.
Дивом-казкою,
Юним соняхом, –
Сива ластівко,
Сиве сонечко.

1976

НА БЕРЕЗІ ВІЧНОСТІ

В колонах. Поротно. Крізь попіл, і бронзу, і мармур.
З непам'яті. З пам'яті, з виру морського і суші
Солдати, матроси, єфрейтори і командарми
Суворо проходять повз нас, і грядущих, і суших.

Проходять поротно в погонах, у личках, в петлицях.
Біжать до воріт матері, наречені, дружини.
І дивляться, дивляться в лиця, як злякані птиці,
Шукають, питають: хто мужа, хто брата, хто сина.

Проходять повільно, неначе тумани осінні.
Велике мовчання стоїть, як гора, над світами.
І раптом цю тишу навиліт пронизує: «Сину-у!»
І десь із колони, як з берега вічності: «Мамо-о...»

Біжать од воріт матері, наречені, дружини.
Злітають хустки і лягають на трави снігами.
І кришиться небо від зойків згорьованих: «Сину-у!»
І листом осіннім спада над колоною: « Мамо...»

Проходять, проходять – і несть їм кінця і начала..
Шукаю між тими, що безвісти... в судну годину.
Та, батьку... Та де ж ти?
Ми ж тридцять віків тебе ждали!
І чую здалека, як з берега вічності: «Сину...»

Я сліпну! Невже це... іде він до мене в обмотках?
Як маршальська лента, вінчає плече йому скатка.
Стою, посивілий. А він мені... зірку – з пілотки.
О світе ж мій, світе!!! А я ж уже старший... від батька.

Так будьте ж ви прокляті нині, і прісно, й назавше
Усі, хто посяг на святиню всесвітнього ритму.
Коли проти плузду сини од батьків своїх – старші,
Коли в божевільні за травнем – зима, наче бритва.

...Провісницькі сурми схитнули небесні чертоги.
І знову поротно шикують батьків командири.
Стають перед нами, як судді, пречисті і строгі.
І ми перед ними – на лінії їхньої віри.

З Європи до Азії, в грізному сяйві багнетів,
Їх – стільки мільйонів!!! – смертей своїх дату затерши,
Встають. І нема серед них ані других, ні третіх.
У списках Планети однині усі вони – перші.

Велике мовчання стоїть, як гора позахмарна.
І в тиші оцій, коли чутно, як сходить пшениця,
Охриплі в окопах, закуті в бинти командарми
Говорять нам Слово і віщо вдивляються в лица:

– Сини наші вірні. Брати, матері наші й сестри,
Не треба печалі: ми падали в січах без ляку.
Над нами ніколи не плакали тужно оркестри,
Бо з наших плацдармів живі починали атаку

За те, щоб земля не зійшла з голубої орбіти,
Щоб в юному світі і нині, і прісно, і завше
В правічному ритмі за травнем приходило літо,
Щоб ваші сини не були од батьків своїх старші.

Ми чесно своє одробили на ратному полі.
Нам легко, бо ми уже пам'яттю вашою стали.
Дивіться ж, нащадки: в долоні синівської долі
Вручаємо світ ми і наших знамен краснотали!

...Велике мовчання росте обеліском з граніту.
Колони поротно відходять в тумани осінні.
І ми стоїмо при началі своєї орбіти,
І я відчуваю, як досвід приходить до сина.

Нам випало, сину, досягти і долюбити
Отецькеє поле – і стати нового початком...
І я відчуваю, як доля великого світу
На наші рамена ляга, наче батькова скатка.

МАТИ

Зупиніться, поети!
Чекайте, не треба...
Мати вийшла на ганок
і дивиться в небо.
Мати дуже висока,
древніша від космосу.
На плечі в неї райдуга
гнеться коромислом.
Приймачі підбадьорливо
сіють прогнозами.
Мати мовчки ковтає
просолені сльози.
Мати вірить не дуже
професорським викладам:
Ще ж немає од серця
точнішого приладу.
І тривога їй кригою
пада на серце:
«А як з космосу чорного
син не повернеться?»
О, тоді він для хлопців –
одвічною зіркою,
Будуть пафосні вірші
і оклики в збірках!
Будуть довгі романи
й поеми, як ринви...
Лиш ніколи не буде
у матері сина.
І тому вона йде
за село, на околицю,
І стає на коліна,
і небові молиться.
Та не супте ви брів
і не хмартесь осінньо:
Мати молиться в небо...
на рідного сина.

ПІСНЯ

Розпрягайте, хлопці, літаки:
Хай-но спочивають, роботящі.
Гарно воно в небі, а таки
Вдома, на землі, їй-богу, краще.

Накричавсь до хрипу шлемофон.
Нагулись мотори до агоній...
Може б, хто згадав хоч упівтон
Давню: «Розпрягайте, хлопці, коней»?

...Тихий вечір травами котив.
Льотчикам натомлено дрімалось.
Старший спогадав старий мотив,
Молоді крилом прилаштувались.

А один замислено мовчав,
Оповитий маренням, як димом.
Щось йому далеке ув очах
Засвітило нетутешнім дивом

Так, немов зійшлись усі віки,
Стали округ пісні в оболоні.
...Паслися, мов коні, літаки.
Наче літаки, летіли коні.

ДОЛОНЯ

Що було – не вернеться.
Одгуляло. Жовто...
Запливає вересень
у затоку жовтня.
Вересню мій,
веслами весело греби,
Ждуть тебе на березі
з кошиком гриби.
Чаль хутчій до берега,
бо встає над світом
Із протоки Беринга
скрижанілий вітер.
Ти ховайсь у яблуко,
в терен і у кріп.
Ти втікай у ямби,
а хочеш – у верлібр.
А як піде з висвистом
завірюха клята,
Попросись у прихисток
під долоню ратая,
Де між ліній світяться
дати і віки,
Де дванадцять місяців
сплать, як малюки...

Говорили-балакали дві верби за селом.
 Потім тихо поплакали дві верби за селом.
 А про що,
 А за чим говорили-балакали, потім тихо
 поплакали
 Дві верби за селом?

Говорили-балакали дві вдови за селом.
 Потім тихо поплакали дві вдови за селом.
 А про що,
 А за чим говорили-балакали, потім тихо
 поплакали
 Дві вдови за селом?

Говорили-шепталися дві топольки гінкі.
 Потім тихо сміялися дві топольки гінкі.
 А про що
 І чому говорили-шепталися, потім тихо
 сміялися
 Дві топольки гінкі?

Говорили-шепталися дві дівчини в порі.
 Потім тихо сміялися дві дівчини в порі.
 А про що
 І чому говорили-шепталися, потім тихо
 сміялися
 Дві дівчини в порі?

Мабуть, знають о тім лише дві стежини малі,
 Що одна – тільки топчеться,
 а друга заростає вже,
 Що одна лиш вибрунькує, а друга усихає вже,
 Як листок на гіллі.

БАЛАДА ПРО КАРТУЗИ

Планета сива над віками крутиться,
Линяють дні, і пахне сіножать.
Усе живе будується і крушиться...
І тільки їм призначено лежать.

А вони ж бігли землями і водами
На тричі смертю хрещені вали...
Тепер вони, як у поетів водиться,
Ромашками у полі проросли.

Палає світ хустинами і блузками,
Модерно грає в кольори лавсан.
А їх прості бавовняні картузики
У снігах прицвяховані висять.

Їм не намацать філософським посохом
Абстрактних істин невидиму грань.
Відкрити встигли стрижені філософи
Одну-єдину істину:
– Ура!

По них лише зозулі прокукукали,
Навіть могил по них... Та все ж таки
Вернулись матерям листи заблукані
І в комсомол – простріляні квітки.

Ну от і все... Та вічна діалектика
Нам стука в серце пальцями золи:
Вони лежать за далями далекими
За те, що ми танцюєм на землі.

Ну от і все... А в матерів згорьованих
Немає навіть знімка для сльози.
Тому й висять картузики бавовняні
На білих стінах замість образів.

ДИСКУСІЯ З ГЛОБУСОМ

Продираюся полозом
Крізь міста і ліани рік,
Посковзнувшись на полюсі,
Падаю на екваторі,
А тебе все нема, Зачепилівко.

Тільки глобус поголений,
Набік схиливши голову,
Іронічно буравить зіницями
Респектабельних міст і столиць:
Мов по наших масштабах
Вроді й нема Зачепилівки.

– Як це так, що нема Зачепилівки?!
– А отак! Випадає з каталога...

– Та пощо мені ті каталоги,
Коли я реально – не в сні –
З пацанами хвацько катався
На соняшничинні.

Коли мазали баба наші
До великодня околом
І корови несли із паші
Вим'я, сповнені молоком,
Коли сонце кружком макухи
В сорок шостім котило в полин
І ми землю, як жорна, рухали,
А як рухали – отже, й жили.

Отже, є і була Зачепилівка!

Але глобус круглоголовий,
Уявивши, що він і справді
Ледве чи не сама Земля,
Одвернувсь і прорік пихато,
Що, мовляв, він і так навантажений
Океанами, і хребтами,

І державами із столицями,
І містами багатомільйонними,
А дрібниці на кшталт Зачепилівки
Взагалі не цікавлять його.

– А хіба це дрібниця, коли
Моя мати побожно надвечір
Дістає з голубої печі
Повновидий, як місяць, хліб!

А коли вона ранком гожим
Із тітками іде на пар,
І незмінна її сапа
На ручний кулемет схожа!

Але що я тобі доводжу,
Паперова твоя голова!
Бо хіба тобі зрозуміти,
Що, можливо б, сьогодні щезла

Не одна з твого лоба столиця,
Коли б мати моя у червні
Мого батька не провела,
Щоб вдовою тепер сивіти;
І коли б зачепилівські хлопці
Не лягли тоді нагло навznak
Під Варшавою, на Сапун-горі,
Вподовж Ельби і під Берліном.

Не вернулася рота в село:
В сіру землю пішли – не в мармур.
Може, хтось і намарне...
Та без роти тої не було б
Ні дивізій повних, ні армій.
А без армій тих не було б
І останнього Залпу.
Вірю в пам'ять і серце людське:
Десь на теплих його півкулях
Є село моє – Зачепилівка!

*ТА БУЛО У МАТЕРІ
ЧОТИРИ СИНИ...*

Та було у матері чотири сини.
(Люлі-люлі. Гойда-хить).
Колисала їх, поки мала силу.
Виросли – пустила у світ.

Як прощались – присягали, звісно,
Ми ж тобі і те, і се:
І любов довічну, і вірну пісню
У своєму серці принесем.

Та й пішли собі на чотири боки:
Хто пляями, хто шосе.
Снопувались дні, скиртувались роки,
Забувалось те і се.

В того жінка вийшла якась невинна,
В того клопоту, як гусей.
Третій побивавсь: «Діла державні».
А четвертий – те і се.

Мати працювала в городній бригаді
І любила борщ пісний.
Перед сном, бувало, вмикала радіо,
Як передавали пісні.

А роки летіли, мов сиві коні...
Вже й недобачати стала.
Над очима клала дашком долоні –
Ждала-виглядала.

На двадцяте літо сини згадали,
Вдарили у поли скрушно.
Зрештою, на карті село відшукали –
Рушили.

За поріг ступили: «Здрастуй, ненько,
Вибачай, що трохи запізно.
Так зате ж тобі ми, хоч і далеченько,
А таки ж принесли пісню».

«То сідайте, діти. Дарма, що тісно,
Дяка, що згадали мене.
А найбільша дяка вам за пісню!
То, синочки, хто ж почне?»

Перший зашарівся, наче ружа,
Другий прикусив губу.
Третій наполохано: «А чи зручно?»
А четвертий каже: «Забув».

І чогось так боязко озираються,
Мовби хтось у шию жене.
Почекала мати та й знов питається:
«Ну, так хто ж, синочки, почне?»

Мовчать...

То послала їм долівку ряднами,
А собі у голови – кужіль.
Перед сном ввімкнула звично радіо:
Хай уже співають чужі.

Мати сяяла сон
 під моїм під вікном,
А вродив соняшник.
І тепер: хоч буран, хоч бур'ян чи туман,
А мені – сонячно.

Мати сяяла льон
 під моїм під вікном,
А зійшло полотно.
І тепер: хоч яри, хоч вітри крізь бори,
А я йду все одно.

Мати сяяла сніг,
 щоб він м'яко – до ніг,
А вродило зілля.
І хоч січень січе, а мені за плечем
Журавлі журавлять.

Мати сяяла хміль,
 щоб дівчат звідусіль
Станом я знаджував,
А вони, як на сміх, проминали усі.
Все ж одна – зважилась.

Мати вибрала льон.
 І вино вже давно
Хмільно так хмелиться.
І з-під крил журавлиних мені під вікно
Листопад стелиться.

Тільки квітом своїм
 при моєму вікні
Не опав соняшник.
Я несу його в світ, щоб не тільки мені,
Щоб і вам – сонячно.

Був чоловік... І – нема.
Як же це, вічний світе?
Вернеться осінь... зима.
Прийдуть весна і літо.
А чоловіка – нема...
Як же це, клятий світе?

...Грошей не дбав у мішок.
Справно ходив на роботу.
Якось і не знайшов
Дня,
 щоб спочить по турботах.
Що їй – стоїть робота!
...А чоловік пішов.

Ну, не догодиш усім:
Друзі були й набриди.
Надто запеклий сусід –
От уже мав сусіду!
Що там – живе сусід...
Від чоловіка – й сліду.

Щось підупав сусід.
Ходить, цигаркою блиска.
Тихо. Як вимер світ.
Навіть... поляяться ні з ким.
Все-таки був чоловік.
От і нема чоловіка.

Космос в собі дріма.
Діти біжать до школи.
Осінь мина... Зима...
Літо й весна – по колу.

А чоловіка – нема...
Страшно не те, що нема,
А що й не буде ж ніколи!
Вже тих учених – тьма.
Все прояснили на світі.
Ще б їм одне прояснити:
Як ото був – і нема.
Що вже простіше на світі?!
... А чоловіка – нема.

СТОЮ НА ЗЕМЛІ

«Мамо! Егей, чуєш мене
крізь морози
прогнози,
заноси,
покоси
і перекоси?»

Чуєш?
Може, ти спиш?
Бо вже пізня година.
Калина,
ялина
і Україна

сплять...
Та не всі.
В нас тут, у місті,
останні вісті
про все чисто
на білому світі
радіо чистить

густо.
Послухай:
плани,
«на грані»,

ракетоплани,
новини екрана

й літаючі блюдця;
та ще про:
зони,
циклони,
тонни патронів,
число похоронних

з В'єтнаму;
та ще про:
хунту
і хутра,
всіляких ультра,
англійські фунти
(украли хуру)

і про девальвацію;
та ще про:
грози,
погрози,
електровози,
серйозний симпозиум,
«Проблеми корозії» –

бесіда академіка;
та ще про:
акції,
нації,
ескалацію,
дезінформацію,
інсценізацію

класичних творів;
та ще про:
сіно,
доїння,
спортивні новини,
маневри і зміни.
Остання хвилина –

прогноз погоди.
Північ. Але:
дзвонять трамваї,
пари блукають,
в театрах світає,
сон утікає,

і я пишу тобі.

Ти вже пробач,
що так спритно,
як спринтер,
петляю між літер,
порожні, як вітер,
слова незігріті
кладу на палітру,

бо все ніколи.
Вік такий, мамо:
скажений,
шалений,
шосейний,
атоми й гени
ловлять генії, –

одне слово, двадцятий.
А ще про вірші.
Слухай, як вийшло:
«Білі вишні –
як білі вірші».
Отак ми пишемо!
Здорово вийшло,

правда ж?»

Мати читала,
головою хитала,
навіть зітхала.
взяла олівець
та й прописала:

«Здрастуй, сину. Я ж тобі казала,
дитино, аби добре вкутував шию,
бо застудишся. А таки допарубкувався!
Мабуть, у тебе жар, бо половини
з твого письма не второпала.
А вишні, їй-бо ж правда, білі.
Мабуть, рясно вродять, бо як молоком обліті.

Так ти, мо', приїхав би? Га?»

Їду!
Вагони,
перони,
прогони
і перегони.

Нарешті - Зачепилівка.
Вийшов на Бабенковій. І одразу:
– Синочку!!! –
Маги...
Баби...
(Діди повмирали).
Тітки...
Дядьки...
Родичі...
– Здрастуйте, мамо. Оце ж і я.
(Ти диви: заговорив нормально!)

Стою на своїй землі.

1968

Між людей у будні й свята ходить дивний чоловік.
Якось вельми загадково з-під наляканих повік
Його очі непорушні захолили, ніби жерсть.
Щось таке могильне в ньому,

гейби він шукає жертв.

Наче він когось убити ночі глупої рішив.

Наче в нього вже з колиски

Чорний камінь на душі. І той камінь сірим жахом
Визира з його зіниць. Хто погляне йому в очі –
Наче криги доторкнувсь.

Тільки ви його не бійтесь,

не хиліть обличчя ниць.

Пожалійте чоловіка: він в перестрашу загруз.

Він своїм великим ляком вас лякає, далєбі.

Якось він себе злякався

і відтоді десь подівсь.

Пожалійте чоловіка: просто він себе убив.

...Це було у понеділок. Починався новий цикл.

Тіло радості просило – він гукнув на нього:

– Цить! –

Тіло так вогню хотіло – він гукнув на нього:

– Цить! –

У вівторок він піднявся, наче праведна гроза.

Мався шпагою зітерти жирний ляпас підляка.

Та за крок перед бар'єром:

– Змовкни! – честі наказав –

Де гарантія на виграш? А гляди – здригне рука? –

І од ляку перед боєм всохла назавжди рука.

В середу упала звістка: «Друг-товариш у біді!»

– Виручай! – гукнула совість. – Не спіши, –

промовив ляк. –

Озирнися, розберися у перебігу подій.

Сім разів одмір, щоб в яму сам не вскочив, неборак. –

І повисла його совість, вчеплена ребром за гак.

У четвер зустрів дівчину, юну й чисту, як сльоза.
Щось у ній було нехитре, небуденно-неземне.
Та злякався чистоти він. – Глухни! –
серцю наказав.

І сховав погаслі очі, як монети, в портмоне.

В п'ятницю крилом журавки мрія кликала:
– Летім! –

Дух одважно стрепенувся, щоб шугнуть у височинь.
– Чи не високо занадто? – смачно позіхнула лінь. –
Все ж певніш синиця в жмені,
Як у небі журавель. –
Так і є: синиця – в жмені. А у небі – журавель...

У суботу він прокинувся, тільки ж... не знайшов себе.
«Що воно за чортів батько: де ж це я себе подів?!»
Страх його зіпхнув із ліжка,
під грудьми захолодив.

Нагло кинувся до люстра – і від подиву затерп:
Не знайшов себе у люстрі. Так натомість,
так зате:

В портмоне бряжчали очі, як зелені мідяки,
На стіні висіла совість – найдешевша між оздоб.
І на вщерть усохлій гілці його правої руки
Дві синиці діловиті порали собі гніздо.

...Це було якраз в неділю –
саме викінчився цикл.

Страх у ньому, як вельможа, своє тіло розпростер...
Тільки ви його не бійтесь,
не хиліть обличчя ниць.

Пожалійте чоловіка -- він не весь іще помер.
Подивіться тепло в очі: десь на дні його зіниць
Ледве-ледве диха Пам'ять...

Отже, він іще не вмер.

Не кожному така судилась
вечорова
Тужава туга – неба досягти.
То я подарував у всевіт Корольова –
Нехай і вам щастить безмежжя осягти.

Ні, я не обраний на ролю месіанську.
Усе, що мав, і все,
що на віку
Дісталось мені від долі-посіванки,
Несу його на спільну толоку.

Це щастя – мати у вселенськiм домі
Свої борги і місце у строю...
Я всевіту боржник!
Але комусь одному –
Не був. Не є. Й не буду.
І на тім стою.

1968

У ПОЕТА ГРОШІ ЗАВЕЛИСЬ...

Притча

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори обліслі:
«У поета гроші завелись?
У поета? Гроші? Та облиште!»

Критик цю проблему охопив
Оком всевидючим і недремним:
«Ну, якщо авансом не пропив,
То тепер уже проп'є напевне».

Рахував зневажливо касир,
Обиватель млів: «Живуть же, гади!»
А поет розгублено косив
На поважну паку безпорадно.

Вже борги повернуто давно,
Вже й позичив кривим однодумам,
Але на руках усе одно
Залишилася незвична сума.

І уперше хлопця потягло
Щось таке придбати для родини,
Щоб воно і в пам'ятку було,
І нарешті втішило дружину.

Довго під вітринами нудивсь
В пошуках пристойного товару.
Та й не спостеріг, як опинивсь
В галасливій метушні базару.

Червоніли кавуни до сліз,
Реготали гарбузи обліслі:
«У поета гроші завелись?
У поета? Гроші? Та облиште!»

Він бродив байдужо між рядів,
Де усе до похвалень охоче...
Коли це в кутку глухому дід
Трапився поетові на очі.

Ну, не дід... Такий собі дідок.
Кілька ложок, виструганих круто.
Традиційно сперлись на ціпок
Пересічні вуса й самокрутка.

Надто вже буденний був дідок.
І товар непоказний із виду.
Тільки от поетові ціпок
Хтозна-чим, а незвичайним видавсь:

На пожовклому од часу тлі
Вирізьблене дерево ненаське.
Як живі, співали на гіллі
Дивні птиці із борів праказки.

І гучали срібно голоси,
І на серце опадали тихо...
– Чуеш, діду, чи не продаси
Ти мені ціпок отсей з горіха?

– Чоловіче! – одказав старий. –
Я б тобі віддав його і даром,
Але сей ціпок мені горить
Спогаданням давньої покари.

Був і я щаслив і юн колись.
Мав надії і в коханні втіху,
Доки на дорозі не зустрівсь
Із красивим і гнучким горіхом.

Десять літ в малюнок цей лягло.
Рівно десять – як одна година.
Господарство, як вода, сплигло,
І пішла до іншого дружина.

Чоловіче, за натхнення мед
Заплатив я дорого занадто!.. –
Вибрав решту із кишень поет
І поклав до ніг старому: – Натє!

Якось дивно прояснів старий
І сказав поетові на тому:
– Коли так – без грошей забори.
Щось ми, хлопче, начебто... знайомі.

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори імлісто,
Як поет ціпок додому ніс
Кам'яним і діловитим містом.

... І залишився поет один
В стінах чотирьох, до щему голих.
Тільки часом забігає син
Крадзькома до нього після школи.

Тихо входить лагідна жура
І сіда між ними у світлиці.
І тоді в поета з-під пера
Постають великі таємниці.

І тоді горіховий ціпок
В древо обертається вінчальне,
І на пальцях трепетних гілок
Оживають птиці незвичайні.

І виходить древо на балкон,
І у вікна крониться розлого.
І кричить в квартирі телефон:
– Що у вас там діється, їй-богу?!

Ціле місто під вікном стоїть,
Збилися таксі, неначе вівці.
Якщо ласка, ви нам поясніть.
Розумієте... в двадцятім віці...

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори обачно:
– У квартирі? Серед міста? Ліс?!
Ах, в поета! Ну, тоді пробачте...

ПІСНЯ ПРО МАТИР

Посіяла людям
літа свої, літечка житом,
Прибрала планету,
послала стежкам споришу,
Навчила дітей,
як на світі по совісті жити,
Зітхнула полегко –
і тихо пішла за межу.
– Куди ж це ви, мамо?! –
сполохано кинулись діти.
– Куди ви, бабусю? – онуки біжать до воріт.
– Та я недалечко...
де сонце лягає спочити.
Пора мені, діти...
А ви вже без мене ростіть.
– Та як же без вас ми?..
Та що ви намислили, мамо?
– А хто нас, бабусю,
у сон поведе по казках?
– А я вам лишаю
всі райдуги із журавлями,
І срібло на травах,
і золото на колосках.

– Не треба нам райдуг,
не треба нам срібла і злота,
Аби тільки ви
нас чекали завжди край воріт.
Та ми ж переробим усю вашу вічну роботу, –
Лишайтеся, матусю.
Навіки лишайтеся. Не йдіть.
Вона посміхнулась,
красива і сива, як доля,
Махнула рукою –
злетіли увись рушники.
-- Лишайтеся щасливі, –
і стала замисленим полем
На цілу планету,
на всі покоління й віки.

ОДА МУЗИЦІ

І квіт зорі, і спалахи півонії,
Космічний гул і мовчазний туман, –
Усе довкруг в довершеній гармонії
Звучить урочим ладом, як орган.

Усе на світі неземними узами, –
Чебрець і сніг, журавку і печаль, –
Єднає мудро благовісна музика –
Землі і неба голубий хорал.

О музо муз, – і сущого, й майбутнього,
Ти очищай нас, як жива роса,
І прихилий до поля многотрудного,
І поривай в духовні небеса!

Сором окропом опшарив.

Жбурнув у траву
Ремінь тужавий, що звивсь по-вужачи кільчато.
Але маленький тиран хоч би схлипнув --
затято
Вогники вовчі ховав під біляву брову!

Кинувсь із двору.

Оглянувся біля верби --
Вдарила ніжність у груди крилом лебедино:
Тихо собака лизав малокове коліно,
Де червоніла попруга моєї ганьби.

Диво сподіялось: в синові очі жорсткі
Звільна верталась погідна наївність дитяча:
Впав головою неvtішно

на лапи собачі
В першій покуті за перші провини гіркі.

Сльози лице окропили, мов лагідь Дніпра.
Мить зупинилася. Тиша тремтить, як росина.
Світ засвітився, як батько: рождалась Людина!
...Мудро всміхався собака очима добра.

Зрадити може гвинтівка, кохана
і навіть
Компас, дружина, хоч ти в її вірність затявсь.
Вір
тільки
в пам'ять.
Зраджують пам'ять. Та пам'ять – ніколи.
Затям.

Можна люстерце дурить, і закон – як люстерце.
Смерть навіть дурять, як ставка іде на життя.
Вір
тільки
серцю.
Дурять і серце. Та серце – ніколи.
Затям.

Скільки облич приручив, а свого – не впрохати.
Суть не по листю – по кореню мітку веде.
Знай:
не сховатись.
Можна – від когось. Від себе ж – ніколи й ніде.

Пам'ять не зрадить, а серце дурити не стане.
Кругла Земля не сховає, хоч тин городи:
Всі
Магеллани
Звідки рушали, туди й повергались завжди.

ДИПТИХ

I

За все, що взяв од пирога життя,
Платити доведеться по рахунку:
За перший успіх і за краплю трунку,
За юний гріх і спалах поцілунку,
Ба й за прискорене серцебиття
Платити доведеться по рахунку.

То що ж – не руш? Не рухайся? Дарма:
За поміркованість, гладку і ситу,
Собі і дітям прощу не купити.
Отож бери своє. Хоч буде чим платити,
Коли рахунок виставить зима.

II

Віддай усе, що взяв, і освятись.
Ще більше, ніж узяв, зумій віддати...
Стоїть на видноколі світла мати –
У неї вчись.

Вона тебе у всесвіт віддала.
О, як боліло їй – аж кров біліла,
Коли вона себе в тобі родила!

Нічого не залишила собі:
Свою красу, непогрішимо світлу,
Передала тобою в лоно світу
І увійшла в космічний колобіг.

Тепер тобі платити час настав.
Зумій-но надароване віддати:
Себе пізнати. Народити матір.
Углиб розбудувати отчу хату.
В космічний колобіг синів послати...
А ти гадав: безсмертя – річ проста?

НІЧ МАСОК
Панорама

Розпластавши крилами руки, входить в сон,
як у мертву петлю, випробувач літаків;
по-хазяйськи надійно, мов плуг,
підійма перелогі сну хлібороб;
врешті спекавшись всяких нарад і засідань,
пада в літепло снів любисткових учений, –
засинають натомлені люди розмаїтих професій,
посад і облич. Засинають, хоч різні,
зате щасливі, бо мають своє обличчя –
однакове вдень, і вночі, і... навіть у смерті.

Вечір м'яко й печутно вимикає
опуклу люстру сонця, і коли в ній погасне
останній ліхтарик – заходить Ніч.

Всепрощаюча Ноче,
доземний тобі уклін
за нечувану розкіш – пірнути в сон,
за розряд електричний цілунку!

Все, що під лінзою денного реалізму
розкладалося на буденну доцільність,
раптом сповнилося тривожної остороги
і значущої таїни.

Навіть подагричні колони –
ці озуті в чоботища бетонні ноги запізнілої епохи –
прибрали вишуканості корінфської колони.
Ат, нехай собі тішаться...

Що за сяйво магічне у темному борі?
Чи то глибокій ночі засвічують свічі ворожбити,
чи, може, то папороть квітне?
Чи поганські боги
на підпільний зібралися мітинг?
Гей, пантруй: а можливо, то духи злі?
Пхе, а то лише пень трухлявий...
Всепрощаюча Ноче, ти надто гуманна,
позаяк навіть пневі даруєш оману –

уявить себе сонцем,
без котрого все б охолело й осліпло.
Ат, нехай собі тішитися...

От прийшов із контори мужчина.
Шоколадна засмага. Високий.
М'язи грають і тверднуть, наче у античного
дискобола,
а обличчя сіре й жорстоке, як у вовка,
що загнаний в коло
неминуче повільної смерті.
Мовчки скинув костюм дорогого сукна –
маскхалат найновішого крою,
де на спині жолобиться крам від горба.
Потягнувся розкуто
і раптом спинився, вражений,
бо надибав себе у собі справжнього:
високого, плечистого і без горба.
І ліг проти місяця чистого.
І коли по хвилині задихав легко і рівно, як
метроном,
обличчя його розгодинилося і повищало.
(Ви погляньте, яке благородне обличчя!)
Він рішуче піднявся над столом і пішов напролом
до миршавого чоловічка,
якого ненавидів чорно, відколи пам'ятає контору:
за мізерність і дріб'язковий садизм;
за його нелогічну вищість,
підстраховану вищим за інші кріслом;
за прокляття – щодня одягати костюм,
де на спині жолобиться крам від горба,
що з'являється кожного дня по восьмій;
і за кару цідить солодавий посміх,
наступивши на власного язика.
Але, зрештою, досить! Мужчина і муж,
він ступав по крихкому льодковій калюж
перемерзлих од ляку очей
своїх коридорних сподвижників.
І сказав чоловічку усе,
що про нього вистраждав. Обернувся і гордо пішов
поуз колегіальний переляк і шок.

Подивіться – це й д е м у ж ч и н а !
Пхе, так то ж тільки сон.
Ат, нехай собі тішитися...

Ох, ця Ніч, ця лукаво-жагуча Ніч!

...Вона скинула сукню, глуху, мов кольчуга, –
маскхалатик суворий чернечої покори
і класної доброчинності. Вона скинула сукню –
й одразу на волю юним лотосом шия її розцвіла,
і зітхнули опукло високі груди
із диявольським квітом пекучих сосків.
І за мить стала жінкою, молодою і дужою,
і палкою, і соромливо-пружною
у своїх потаємних і грішних замислах.
І гидливо поглянула на благовірного,
що самого себе розіклав на півліжка,
на розмиту навалою років потилицю,
на зів'яле, опале тіло, що ніколи вже
не запульсує шалено.
Зітхнула стамованим криком самиці
і лягла до нього гарячою спиною,
підібгавши, як хвіст лисиця, потаємні і грішні
замисли.

А коли проспівали другі півні
(десь за тисячі верст у глухому селі),
вона тихо, як хмарка, із ліжка спливла
і полинула м'яко в сусідню квартиру,
де він мешкав самотньо, високий і сильний.

(Коли поблизу він проходив повз неї, її тіло
просилось на волю і плакало. Але сукня з глухим
комірцем,
що підкреслювать мала тверезу розважність жони,
затискала його у кольчугу умовностей.
То невже ці тортури – довічні?!)
Одчинилися двері, а він її ждав і жадав.
Ще відчула, як руки його прослизнули під пахви
і пальці пожадно опали
на розпечений сніг нетерплячих грудей – і тоді...
І тоді – пропади воно пропадом все:

і сусіди з сусідками чорноротими,
пересуди, плітки і
п е в н е с т а н о в и щ е.
Остогидла гра в доброчинність і вірність, але ж –
п е в н е с т а н о в и щ е.
Пропади ж воно все –
за одну лише мить, за одну тільки ніч
справжнього, хмільного, божевільного!
Цілуй до болю... Бери... Вільно...
Пхе, так то ж лише сон!
Ат, нехай собі тішиться...

Ну ж бо й Ніч, ох, злодійська Ніч!
Без ножа й пістолета роздягає поетів,
королів, королев, домотканих акторів.
В пересічного Савки задерлася майка
аж під бороду. Спить.
Запливає у сон справді голий король,
у сімейних трусах спочивають провидці.
І нарешті сповняють бажання свої заповітні,
які вони вдень, у всі дні убивають,
закопують глибоко в серці
(п е в н е ж с т а н о в и щ е):
люто грають в футбол, полуниці шукають,
сучать недругам дулі, збирають гриби,
вудять рибу, стрибають у гречку,
за ларком розливають на трьох у склянки,
що взяли напрокат у німих автоматів, –
одне слово, самими собою стають. І вірять наївно,
що вони обдурили іще один День.

Боже, Боже, кого вони дурять?!

День не спить і вночі,
бо його агентура

мовчить

в телеграфних ключах,
в шифрувальних машинах,
у холодних очах локаторів
і всезнаючих асенізаторів,
у лукавому місяці,
що забрався на раму віконну

і хихика в кулак:
«Ат, нехай собі тішаться».

Вже сіріє. Останні досьє перший промінь
несе у прокуратуру Дня.
Як він буде судити їх, тонко і гречно,
приховавши в зіницях жорстоку ласку!
Потім винесе вирок незаперечний:
одягати щодня одне одному маски.

Вони ж вірять наївно, що День обдурили,
і спішать одягти одне одному маску.
Пень активно трясиме трухлявим плащем:
це, мовляв, моя мрія – трухлявим бути,
я тим ситий, на інше не претендую.
Подагричні колони ревтимуть охрипло,
що такими й хотіли незграбними бути.
(«Ах, ці різні корінфські такі легковажні!»)
Встане сильний мужчина, як Геркулес,
з вольовим і проясненим з ночі обличчям.
Він одягне костюм – і одразу між пліч
в нього виросте горб, посіріє обличчя.
Наступивши подошвою на язика,
він питатиме ніжно мізерну людину,
як здоров'я, мовляв, у дітей і дружини.
І колеги у захваті колегіальнім
будуть рачки підмуркувать в унісон.

Потім вийде вона обіруч з богоданим,
що нестиме себе обережно, як вазу.
Чорна сукня з глухим комірцем зажене, як проказу,
вогонь її тіла у карцер умовностей.
Строго плистиме,
як черниця, сховавши під вії гріховну знемогу,
демонструючи вірність своєму чоловіку.
Із сусідками гнівно осудить дівчат,
що цілуються з хлопцями просто на вулиці,
безсоромно нап'явши міні-спідниці:
«Ах, ця молодь сучасна!» І раптом
її тіло дівоче застогне й заплаче,
коли він поуз неї ітима на службу...

Починається гра, осоружна, як рабство.
І, прирікши себе добровільно на каторгу,
вони тоскно чекатимуть ночі, як волі,
щоби стати собою... і вірити знову,
що вони обдурили іще один День.

І не знають, що День вже давно їх вивчає
крізь лінзу сонця
і сміється нещадно, бо правила гри
власноручно і склав, і затвердив, як вирок, –
найстрашніший, який тільки можна придумати:
коли ті, що обдурюють, щиро не відають,
що «обдурений» знає про це наперед
і планує ще з ночі для них цю ілюзію.

День жорстоко сміється, киваючи місяцю:
– Аг, нехай собі тішаться...

.....
На світанні так солодко спиться
натовленим людям,
що мають своє обличчя – однакове вдень, і вночі,
і... навіть у смерті.

СОБІ НА П'ЯТДЕСЯТИЛІТТЯ

Їдемо із ярмарку – гойда-люлі, –
Гроші просвистівши
За три дні.
Кінь летить, немовби
Скинув Калігулу, –
Весело, бо їдем
Впорожні.

Чубарики-чубчики
Чистять перепілки.
Чубарики-чубчики –
На стерні.
Бронзово поблискують
Спиці-перетинки
В колесі при возі,
Що – впорожні.

Вилігся на сні,
Як гість із прерій.
Ще й нога на ногу –
Сам чорт не сват!
Зсунув на брову,
Мов ковбой, сомбреро:
Їдемо із ярмарку...
В листопад.

А сусід на статках,
Мов цар на троні –
При дебелим тілі
Да гамані:
– Господи! – розпачливо
Б'є в долоні, –
Ну ти чув, щоб з ярмарку –
Впорожні?!

Та хоча б напхав
Бур'яну в кишені:
Засміють же кури
В бузині! –

...А я собі їду.
Сонця – повні жмені.
Значиться, не так, щоб
І впорожні.

Стрекотить сорока,
Як рідна теща,
Всівшись білобоко
В передку, –
Каже, пак, сусіде,
Веземо дещо...
Те, що і не снилось вам
На віку!

А навстріч ще тільки
На ярмарок їдуть.
Молоді. Заспали...
Бо – молоді!
Тут, мовляв, дістатись би
До обіду.
А вечерять будемо
Вже... тоді.

Ех, один візок,
Наче крашанка, котиться,
І така ж на ньому
Пашить яса!
Брови достеменно –
Два вербові котики.
Очі – аж примружились
Небеса!

Я за нею, мов за магнітом, –
Оком.
А сусід східно
Стриже мені:
– Шию не зверни собі
Ненароком:
Як-не-як – півсотні вже...
Впорожні.

У сусіда коні
Бредуть, стражденні.
Під мішками згорблено
Стогне вісь.
А я собі їду:
Сонця повні жмені,
Золота кленового –
Цілий віз!

Підкотив...
А двері – навстіж у хаті.
«Злодії» – шпигнуло
У перший змиг.
Хай би все, подумав,
Забрали, кляті,
Тільки б не чіпали хоч...
Тещі й книг.

Глянув на полицю –
Порожня ніша.
Озирнувсь: ти ба,
А вони – при столі:
Рильський і Сосюра,
Малишко і Вишня
Із самим Тичиною
На чолі!

Я стою... такий собі
Радо-зляканий,
Коли це Гончар
Гомонить мені:
– Щось тут між сусідами
Пробалакали,
Ніби ви із ярмарку –
Впорожні!

– Та, – кажу, – не зовсім.
Шановна спілко. –
Дістаю з-під серця
На чесний звіт
Давню, може, з тих ще віків

Сопілку,
Як Сковорода
Переходив світ.

Прихилились гості до неї
Нишком.
Воронько аж сплеснув:
– Оце дива! –
А як взяв у руки її
Малишко –
Випурхнула пісня з долонь
Жива.

Ех, чубарики-чубчики –
Дощик дрібен!
Усмішка Остапова
Не вгаса.
Підтягнув Тичина
Альтино-срібним,
Зблиснула в Сосюри
Сльоза-роса.

Тішиться Гончар:
– Ну та ви ж дивіться! –
А вона збрала
Такий аншлаг,
Що прийшла, здається,
По сіль молодиця,
Стала та й забула,
За чим прийшла!

Під вікном зібралось
Півбудинку.
Може, й познайомились
За роки.
Хтось уже притупує
Під сопілку.
Цитькнули транзисторам
Парубки.

Коли це сусід
Підкотив до двору.
Взяв мішок. Прислухавсь...
Та й опустил.
І, вважає, уперше поглянувши
Вгору,
Через двоє східців
До нас припустив.

Слуха. Та щодалі
Зітхає скрушно.
Потім зашептав,
Не ховаючи сліз:
– Дай-но хоч на день
Освятити душу.
Забирай... піввоза
Чи й цілий віз.

– Та об чім балачка, – відмовив, –
Звісно,
Дам, та тільки гроші свої не пхни,
Позаяк не можна купити
Пісню,
Бо вона, сусіде, не має
Ціни.

Ех, чубарики-чубчики
Чистять перепілки.
Чубарики-чубчики
В три лади.
Кружеля по колу
Стара сопілка,
Як у вічнім космосі
Молодик.

...Їхав я на ярмарок
Старцем сирим,
Хоч і в торбі малось,
І в гамані.
А вернувсь з багатством
Таким безмірним,
Що на віки стачить
Усім. І мені.

Ти гукай не гукай, а літа не почують.
Все біжать та спішать – хоч співай чи ридай...
От би взнать: а вони ж хоч човнами кочують
Чи наосліп женуть, як глуха череда?

А навіщо? Хай діти оцінюють чесно.
Ми жили. І дарма, що не всі ми орли,
Як покличуть на звіт, ми спокійно воскреснем.
Хай Історія судить. Жили, як змогли...

Та воно-то гуртом під Історію можна:
Там – проскочиш, а там – проведуть ордени.
Інша справа – сини.
Чи наважиться кожен
З нас воскреснуть, коли зажадають сини?

1966

Мати наша – сивая горлиця.
Все до її серденька горнеться:
Золота бджола – намистиною,
Небо – празниковою хустиною,
Сивий дуб – прокуреним прадідом,
Білочка – мальованим пряником,
Жура-журавель над криницею –
Чистою сльозою-водицею,
А земля – пшеницею ярою,
А літа – замисленим явором,
Що із сорок першого журиться:
«Де ж це, молодиче, твій суджений?»
Місяць – непоколотим золотом,
А береза – вранішнім солодом,
Хата – ластівками над стріхою,
А туман – вдовиною втіхою.
Крашанкою – сонечко в миснику...
А вона до всіх до них – піснею.

ЛЕБЕДИНА ПІСНЯ

Лікар зітхнув, окулярами блимнувши скісно:
– Слухай, маестро... Ми ж давні з тобою,
як світ.

Отже, скажу... навпростець, даючи собі звіт:
Жити тобі залишилось... не більш,
як на пісню.

Хочеш іще протягти, то послухай мене:
Скинь цього фрака. «Метелик» пошли
достобіса.

Звань найпрестижніших маєш, як листу у лісі!
Хто тебе, врешті, у шию на сцену жене?
Серце не зміниш, як платівку.
Серце – одне... –

Стиснув маестро в обіймах друзяку.
Листи

Нотні згорнувши, піднявся уріст.
Прямовисно.

Рушив на сцену: – Ну що ж, як вмирати, то в пісні!
Слухай! – спинивсь. – Не сприйми за
амбіцію, звісно:

Може, для того і жив я, щоб в пісню... піти?

Літа вже не мчать,
 як лошата прудкі в табуні,
 Повільно бредуть,
 як верблюди в піску марокканським...
 Все легше когось підловити на щирій брехні,
 Все важче купитись на срібну блешню
 провокацій.

І вже починаєш не час цінувати,
 а мить,
 Холодний аналіз чуття затискає в лещата...
 Все легше чийсь відступ од юних замрій
 зрозуміть,
 Все важче і важче той відступ прощати.

На перше захоплення око не вельми
 зважа —
 Досвідчене око навчилось вивчати
 й мовчати...
 Все ближче з імлі підкрадається вічна
 межа,
 Все далі назад відпливає
 безхмарний початок.

Не ті уже чари несе проліскова пора,
 Не той уже хміль від коси, і краси,
 і косинки...

Все рідше від першого погляду серце
 вмира,
 Все більше у ньому примруженої
 оцінки.

Певніше обходиш ковбані й каміння мульті.
 Обачніші рухи, скупіші і жести, і жарти...
 Все нижча відсоток, рокований на
 помилки.

І так неймовірно зроста
 їхня вартість!

ОСВІДЧЕННЯ

Я тут родився восени:
Морозом бралася стерня, –
І падолист у теплі сні
Мене вгорнув, немов зерня.

А навесні пішов у ріст,
Прийнявши мамину купіль,
І перший крок у дивен світ
На полі отчому ступив.

І з того дня вже сто земель
Переходив, переверстав,
Та щовесни, як журавель,
У рідні креси повертав.

І, надивившись різних див, –
Клянуся на мечі пера –
Дивнішого не сподобив
Від України і Дніпра.

Тут мій поріг. І перший гріх.
І всеочищення вогонь.
Тут стиглу зірку, як горіх,
Вона взяла з моїх долонь.

Тут джерела мої святі.
І навіть ворон, що оглух
На ветхім дідовім хресті,
Мене віта, як добрий дух.

Тут кожна віть мені жива.
Тут всі – свої. І всі – мої.
І мати квіти полива...
Хоч вже давно нема її.

Тут долю кожного війна
Переорала до глибин.
І кожна зірка жерстяна
Мені сіяє, мов рубін.

...Я тут родивсь. І просто жив.
І горе знав. І щастя пив.
І в сизу паморозь ожин
За перший полудень ступив.

І так же просто, слід у слід,
За предком звіривши ходу,
Як мій безсмертний, чесний рід, –
Свої натруджені складу.

Скажу лиш: де б ти не ходив,
Та – хай засвідчує перо! –
Що не знайти дивніше з див,
Як Україна і Дніпро...

*БЕРЕГИ
ДВАДЦЯТЬ ПЕРШОГО ВІКУ*

Заплива моя чайка в досвітній лиман,
Запливає, та все не причалить.
Даленіє позаду полин, як туман,
Як димок золотої пищалі.

Спочиває при поясі шабля туга.
Похилилася люлька з-під вуса.
Одгуляла степами козацька юга,
Відгула моя молодість руса.

А зоря вже кладе свій провісницький перст
На далеку, невидиму віху.
І зосталося менше п'яти мені верст
До межі двадцять першого віку.

За тією межею – тривожні світи,
Незнайомі і знаки, і лики...
Ти світи, моя зоре, мені – освіти
Береги двадцять першого віку!

Там не стрінуть мене вже
літа майові.
Там свої листопади і червні,
І полин, і ковил, і поети нові,
І онуки моїх... наречених.

Та дарма! Не зупинимо дружний політ
Ворогам нашим, чайко, на втіху.
Хоч нелегко нести нам дві тисячі літ
За гряди двадцять першого віку.

Приторкнулася чайка несміло крилом
До крутого плеча космоплану.
За козацьким звичасм віншую чолом
Вас, грядущого віку земляни!

Гей, не кожному долею суджена мить –
Бути свідком вселенського віча,
Коли двоє здивованих тисячоліть
Одне одному плянуть у вічі!

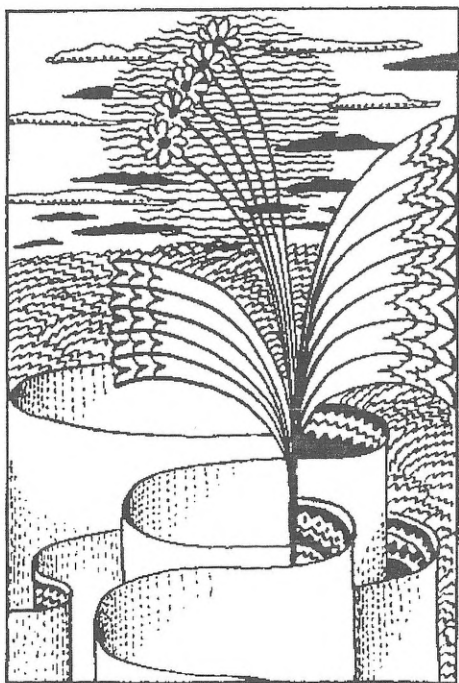
Хтось на берег зійшов, як новітній пролог.
Чим зустрінеш мене здалечення?
– Ти хоч прізвище скажеш? –
 гукаю з тривоги.

Докотилось до чайки:
... – Шевченко.

І відлуння обидва віки сповило.
І опала на хвилю притома.
І погладив я чайці козацькій крило:
– От ми, чайко, здається, і вдома...

ВИБІР

РИНГ

І гнів, і жах. І білі маски
Облич.
І злами рук, як ринв.
І от затихло.
Тільки пласко
Лисніє квадративий ринг.

Там не суперник мій,
а ворог
Зіперсь бундючно на канат.
Над ним у чорному,
як ворон,
Чаклує хижий секундант.

Той ворог хитро, як лисиця,
Мені готує рішенняь.
Нахабно в праву рукавицю
Кладе для певності свинець.

Суддя те бачить.
Та... не баче.
Вони у змовинах давно.
Та й переможців же тим паче
Не судять потім все одно.

А зал, як тур, реве безжально.
Назад одрізано путі:
Мій секундант у роздягальні
Лишив рушник на видноті.

Що ж, буде бій.
Важкий. Без правил.
Мій ворог – публіки владар –
Мені вцілятиме ізправа
Під серце зважений удар.

Він буде бить мене як схоче:
І знизу, й справа, і згори.
І нижче пояса. І очі
Схова продажний рефері.

Я все стерплю в жорстокім герці,
Аби лише, зберігши стиль,
Не пропустить удару в серце.
Не пропустить... Не пропустить...

Ще буде потім раунд третій.
І, вже коли в канатний скрут
Я буду ворогом припертий
І загнаний в четвертий кут,

Коли, нахабний і безкарний,
Повірить він у мій кінець
І для останнього удару
Зведе з правицею свинець,

Я визбираю в жмуток силу
Своїх поразок і удач –
В ім'я отця, і духа, й сина
Обрушу з лівої удар

Такий, що раптом ляже тиша.
І стануть зайві лікарі.
І марно буде, наче миша,
Метатись підлий рефері.

То буде бій...
А зараз мертво
Лисніє холодом квадрат.
Іду. І поруч твердо
Крокує Честь – мій секундант.

1967

*І з черепа п'яного Святослава
П'є вже вино тверезий печеніг.
Микола Зеров*

О, ви, з одвертим поблиском очей,
Свободи й честі піддані і слуги,
Ви йшли на кривду з праведним мечем,
Нерідко забуваючи кольчуги.

Од власної сп'янівши чистоти,
Себе жбурляли долям на терези.
І нишком посміхалися тверезі:
«Полеглим – слава. Нам – тесать хрести».

І так спадають дні, немов дощі,
Гамують біль...

Та знов на браннім полі:
Сп'янілі часом забувають щит,
Зате тверезі рахівниць –
ніколи.

ДО ПРОБЛЕМИ ЧАСУ

Все борги відкладаєм на завтра, із будня –
на свято.
«Віддамо, – позіхаємо. – Ще й не хилилось
на пруг».
Та якось позирнувши опівдні на круг
циферблата,
Ми сахаємось в розпачі: стрілка довершує
круг.

Попросив у старого, що знався на лініях легко:
«Прочитай по долоні...»
І мудрий сказав: «Не біда.
Лиш за вигином ліній видніє дорога
далека». –
«А коли ж... лаштуватись?» –
«А то вже ніхто не вгада».

Голова моя впала на руки безсило і тужно.
А старий мені каже:
«Я вивідав правду з глибин
Не за тим, аби ти побивався над долею
скрушно.
А – щоб квапивсь на добре
і марне часу не згубив».

ДО ПРОБЛЕМИ ДОБРА І ЗЛА

Де тільки я не бродив оці тисячу літ!
Скільки забулось? Забудеться скільки?
Не знаю.

Кров закипала на кризі по краплі, як глід.
Тяжко спадала на поле вороняча згряя.

Хтось мене вів через холод заплющених сіл.
Згарища станцій... Безокі віконні провали...
Лики і лица... Поземка ядуча, мов сіль, –
Все те за вигоном пам'яті пилом припало.

Хтось мене кинув (чи зрадив?) опівніч сліпу..
Хто ж це? Забулось...

Але вкарбувалось навіки:
Жах самотності, туга посмертна в степу,
Косо-прицільна –
на жертву
атака шуліки...

Все те розмилось буденним, як січка, дощем,
Та запеклося тавром на пергаменті долі:
Блискавка пострілу за полохливим кущем.
Отвір жорстокий у ніжному тілі тополі.

Дати безликі пішли в снігову крутію,
Крики погроз відповзли за хитке видноколля, –
Тільки єдина,

що кулю спинила мою, –
Світить мені рятівною свічею тополя.

Давши ім'я їй (нема без імення добра!),
Тайну його стережу, як вона –
мою кулю.

Небом укрит, приголубив сагою Дніпра,
В крону її поселивши, як пам'ять, зозулю.

Далі іду. Проминаю байдужі стовпи.
Лиця байдужі, неначе стовпи,
проминаю,
Прізвища станцій якихось...
уже й не згадаю,
Потяг промерзлий відгук у забуті степи.
Бив мене вітер жорсткий і жорстокий,
як жерсть.
Де ж це було? На якому роз'їзді?..
Забуто.
Та не забуто: у небо вростаючи круто,
В благословенні тополею зведений перст...

Дав їй імення (нема без імення добра!).
Світить у пам'яті знаком живого карбунку.
Прагну до неї, немов до межі відрахунку,
Щоб не згубити дороги до вісі Дніпра.

Хай би куди не хилила мене течія, –
Сущим у плоті чи вітром нечутним у полі, –
Все ж повертатимуть, яко на круги своя,
До таємниці,
запеченій в серце тополі.

Манить мене і – манитиме! – куля мала,
Доки у ній ще ховається слизько і хитро
Ім'я стрільця,
зароковане в тайні калібру...
Адже нема, товариство, без імені зла!

ДО ПРОБЛЕМИ «ШЕВЧЕНКО І НАРОД»

Диптих

I

Тяжко ішов, як жниввар, по нужденному полю.
Люди йому відвалили на всі терези:
Брили кутасті свого невмолимого болю,
Солі в саквах, що опала з гіркої сльози.

Шлях починався по вольній
чубато і русо!

А довершав
після хижих пустелей та бур
Лисий, як місяць, з тужбою обвислого вуса.
Жовто згасав, самотній на весь Петербург.

..Як переймали його
у сап'янцях газдині,
Як наvertsали за стіл на меду та куліш!
Все приміряли чумарку з дідівської скрині,
У вишиванку вдягали нехрещений вірш.

«Господи праведний,
що йому, зрештою, треба?
Рідний кожух, та і ми ж не чужі – земляки!
Хатку збудуєм, уділимо отчого неба,
Тихо поплачем об тім, як були козаки».

Гостро позиркував з-під еретичного лоба.
Церкву минувши, ішов у сіряцький загал.
Вслід йому сито плювався добродій: «Худоба!»
Скрушно хитав головою старий ліберал.

Жовчно цідили, дізнавшись про смерть:
«Доходився!
Маєш тепер, демократе, по всьому і – все.
Надто вже з бидлом, чи то пак,
з народом носився.
Глянем тепер: чи на цвинтар хоч хтось понесе».

...Люди несли його, збившись у горі докупі.
Душі боліли. Пекла порожнеча рукам.
Мовчки знімали солом'яні стріхи халупи.
Шпиг нюшкував, заглядаючи в очі дядькам.

Раптом осікся, немов приторкнувся до сталі:
Вивідав з поглядів, повних жури і скорбот,
Що з р о з у м і л и уперше, кого їм не стало,
А зрозумівши, юрба виростає в н а р о д!

II

З народом загравають не треба.
Він добре бачить з-під брови:
І що ви корчите із себе,
І хто есте насправді ви.

Коли світили в нього ребра,
Коли товкли пророки злі:
Мовляв, куди йому до неба,
Як він по вуха у землі?

Життям і канчуками вчений,
Він, загнаний під самий низ,
Останній гривеник Шевченку
На перший пам'ятник приніс!..

Народ не візьмеш на макуху.
Він зоддаля розрізнить чин:
І хто є син його по духу,
І хто – по духу! – сучий син.

ДО ПРОБЛЕМИ: «РЕВОЛЮЦІЯ І МИТЕЦЬ»

О страшна злоба сатрапа: обіходь за три версти...
Ось він берло стис у лапі, темна кров жадає мсти:

«Хто мене, обранця Бога, осміяв на весь граніт?!»
Скульптор падає у ноги, але пізно: не вмолишь.

«Смерть!» – суддя кладе печатку на розгублений папір.
Кесар зменшив: для початку – пожиттєво, серед гір.

...Десь за рік чи два неквапом хитрий, хтивий, як шакал,
Перший фаворит сатрапа майстра в скелях відшукав.

Він сказав йому: «Негоже марнувать такий талант.
Скелі – слава тобі, Боже!.. Є один цікавий план:

Як не хочеш гинуть здуру – обери найвищу з гір
І преславною фігуру возведи чолом до зір.

В мить, коли довершиш діло, догодивши кесарю, –
Забирайся на волю сміло: від корони говорю!

О солодкі волі пута, о свободи дикий цвіт!...
Півжиття великий скульптор упокорював граніт.

Але в мить, як мав би кесар досягти вінцем висот,
Люд розгніваний у кресах учинив переворот.

«А, лакузнику сатрапський! – взяв народ за чуб митця, –
Отепер за нором рабський ти досидиш до кінця!

А щоб легше зносив кару на покірливім горбі,
Ми підкинемо до пари кесаря твого тобі!»

...І гризуть зубами грати, і кленуть своє життя:
Що один: «Аби ж то знати...», а другий: «Якби ж знаття...»

У ВІНОК ПАВЛОВІ ТИЧИНІ

Як він тепло ішов!

Тане слід голубий...

Ти не плач, в тулумбаси печалі не бий.

Він давно одвеснів
У всесвітній потік.
Не лічи його днів –
Надто куций наш вік.

А зорею згори і хоч мить – посвіти!
Тільки так ти зумієш до нього сягти.

І побачиш на тлі
Спохмурнілих ракет,
Як іде по землі
В голубому поет.

Так він легко, як легіт, як лебідь, пливе.
До крила його тулиться все, що живе.

Довкруг нього бджола
Гармонійно зурмить,
На задумі чола
Його
Вічність – як мить.

Ось він раптом, як олень, на хвилю завмер,
Наслухаючи музику зоряних сфер.

Тиша ловить у невід
Хвилин переплин.
Що він чує у небі –
Він знає один.

Та нараз ворухнулись чутливі уста –
І явилася Слова жага золота.

Він у нього увесь
До вінця переливсь.
Не шукай його десь.
Він тепер уже – скрізь.

Он він м'яко, як завше, над пилом іде.
До крила його тулиться все молоде.

Ти по тіні довкола
Шукать його кинь,
Адже небо ніколи
Не кидає тінь.

А прислухайсь до себе. Довірся вербі.
І шукай його в слові, яке – у тобі.

ОСКАРЖЕННЯ СВЯТОСЛАВА

«У тебе, мій князю, відкрита душа.
Ти воїн богів!

Та чи варто,
Коли твоє військо на прою вируша,
Об тім ворогів сповіщати?»

У волхва закляття кипить на губі:
«Гей, князю, пожнеш-таки бурю:
Ти йдеш на Царград,
за плечима собі
Лишаючи підлого Курю.

А Куря не стане тебе сповіщати:
Він зайде, як рись, поза спину –
І кине свою печенігівську тать
На зморену в січах дружину».

Та князь по-козацькому в піхви послав
Меча
і відрік гордовито:
«Затим і наречен вітцем – Святослав,
Щоб чесно по славу ходити!»

...Удали коні в стонадцять копит,
Хитнувши у дельфах триногу!
І князь в царградські ворота
свій щит
Прибив на списках перемоги.

І, знявши по січі спітнілий шолом,
У славі купався вселенській.
І гордо злітав, як бунчук, над чолом
Його вороний оселедець...

До рідних порогів один перегін
Лишився,
коли звечоріло.

І князь повелів лаштувати загін
На сон,
доки зійде Ярило.

Клубилася темінь.
На ложі із трав
Дружинники спали в безжур'ї,
І руки погані свої потирав,
Сховавшись за скелями, Куря.

Лиш волхву не спалось.
Він з темних приміт
Ще загідь провидів недолю
І тільки затим в цей непевний похід
Пішов проти власної волі,

Щоб в смертну годину,
коли печеніг
Проб'є Святославові лати, –
Обагривши кровію рідний поріг,
Далеким нащадкам сказати:

«Пощо твоя слава,
як не за святе
Ти гибнеш, хоча й величаво?
І хто, Святославе, простить нас
за те,
Що згинула дружина без слави?

Гордия звела тебе, княже, з путі,
Поганьбленим ратникам в очі
Регочуть і брешуть лисиці руді...
Бо мертві не імуть сраму
лиш тоді,
Коли умирають за отче».

ПРО ХОРОБРИСТЬ

У колгоспі зітхають корови печально,
Бо я дядька везу в лікарню.
Він лежить на гарбі, як святий із Почаєва,
Сивий-сивий і мудро безхмарний.

Поперек йому біль пропікає та ломить,
А він ще й шелестить губами:
– Ти давай через ліс, щоб поменше знайомих,
Бо невдобно – лежу, як барин.

І мені зрозуміла тривога дядькова
І ніяковість зрозуміла:
Він уперше в житті не править конякою,
А лежить на гарбі без діла.

І од того лице його полум'ям дише,
І зривається з уст трійчатим:
– Це ж сказитися можна, туди його в дишло, –
Цілі дні без роботи качатись!

Потім тихо, сховавши в зіницях болі,
Нахваляється дядько на завтра,
Що оце хоч книжок начитається вволю
Про любов та про космонавтів...

Шкандибає гарба по бруківці райцентру,
Пропускаючи авто коректно.
І стоїть край дороги забута церква,
Як невдалий макет ракети.

А ми їдем двадцятим сторіччям конякою,
І мій дядько глаголить істину:
– Це ж подумать, яким треба бути одчаякою,
Щоб рішитись в ракету сісти?!

І лежить він на возі, важкий і нароблений,
І сіда йому сонце на лоба.
І незвісно, кому треба більше хоробрості:
Космонавту чи хліборобу?

ПЕРСТЕНЬ ДОЛІ

Мені доля вручила перстень
І сказала, що вже до смерті
Я розмічений і заверстаний
В наростаючу круговерть.

Що однині не буде спокою
Ні вночі мені, ані вдень,
І життя моє піде боком,
А не так, як у всіх людей.

Що й кінець мене жде печальний –
Не в оточенні пра-пра-пра,
А, говорячи фігурально,
Од свого ж таки пера.

Або інший хтось точним випадом
Укоротить мій родовід.
Або винесуть, в кращім випадку,
Десь на станції рядовій...

Ех, ти, доле моя, циганко,
Не лякай мене тузом пік!
Одного я боюсь: цигаркою
Продиміть на чужій губі.

ВИБІР

Над штормом, над шабельним зблиском,
Над леготом теплим в житах
Гойдається вічна колиска
Маятником Життя.

Життю – ні кінця ні начала.
І вічно по колу землі:
Комусь – лебеді від'ячали,
Комусь – ще сурмлять журавлі.

Один передбачливо очі
Прикрив ще за крок від межі,
Ввійшовши клітиною ночі
Тихенько: чи жив, чи й не жив?

А інший – на кроки не міряв:
Летів, і гримів, і... згорів,
І люди відкрили в сузір'ях
Зіницю нової зорі.

Коли б загадали: – Хочеш,
Одне лише слово твоє –
І вища – лаврова! – почесь
Чоло твоє обів'є? –

Я б вибрав найвищу почесь:
У чистім і чеснім бою
На чорному мармурі ночі
Зорю записати свою!

Іезуїт цілує туфлю папи,
Навпіл зламавши губи неживі...
А із свічок середньовічних капа
До всього звичний та байдужий віск.

М'який, та добрий, і до всіх лояльний,
Він бездоганно гра жахливу роль
Ще з того дня, як на руках Лойоли
Сховав під себе лютеранську кров.

Іезуїт до туфлі губи тисне...

А папа зна, що все це –
лише гра.

Та, добре навчений ховати мислі,
Він навіть з Богом у покірність гра.

Він грає роль...

А віск байдужо капа.

І, склавши звично руки на живіт,

Не вірить й крихти єзуїту папа,

І тим же платить папі

єзуїт.

1965

БАЛАДА
ПРО ВОГОНЬ І ПРИНЦИПИ

І підступно нашіптував сумнів:
Джордано Бруно,
Подивися згори,
Озирнись на всі
Чотири сторони:
Папа нависає,
Мов хижий гриф,
Кардинали в чорних сутанах,
як ворони.

Джордано Бруно...
А час витіка,
Смерть, мов командор,
Крокує бруком.
Скоро невмолимий,
Як зло, Ватикан
Смолоскип до ніг
Покладе твоїх, Бруно.

Джордано Бруно,
А для чого все це?
А для чого все це,
Джордано Бруно?..
Розпадеться попелом
Твоє серце,
Як у суховій
Ординарна брунька.

Може, й не згадає
Ніхто ніколи...
Тільки буде небо,
Як завше, виснуть.
Колисатимуть
Голубі гондоли
Про чиєсь кохання
Одвічну пісню.

Джордано Бруно!
Подумай востаннє,
Слухай-но...
В житті, як у лотереї...
Істині од того
Гірше не стане,
Коли ти відмовишся
Від неї.

Ах, чом він не покався, дивак,
Ну, не навсправжки... тільки на трибуні.
І все було б: життя і... переляк,
Хіба що не було б Джордано Бруно.

Страшно зустріти смерть.
Страшно – не будьмо лукаві,
В славі там чи в неславі –
Страшно зустріти смерть.
Страшно безсило-малим
Чути себе перед смертю.
Але страшніше, коли
Ні за що вмерти.

Оспалі віршарі з-за постаментів
Ліниво сварять раціо прогресу:
Мовляв, минулося, коли поетів
Виводили на п'єдестал Дантеси.

Обскубали романтику до фактів,
Нудьга та діловитість.

Ще й не писни,
Коли якийсь засмиканий редактор
Застрелить твої вірші з самописки!..

Зіпершись ліктем на карниз багетів,
Сміється класик із турбот прогресу.
Отож-бо й є... Щоб заслужить Дантеса,
Спочатку, певне, треба бути поетом.

ПРО СЕРЕДИНУ

З усіх надбань людського досвіду
Одне, стабільної ваги,
Не підлягає змінам досвітків
І примхам лівої ноги.

Довічну мудрість зосереджено
У непохитний припис цей:
«Немає у житті середини.
Є тільки фланги й тільки – центр».

...Бо якось на плацу зволоженім,
Де кулемети зусібіч,
Тринадцять молодих заложників
Зі смертю стали віч-на-віч.

А смерть була з арійським профілем,
Носила вензелі «СС».
В її очах, манірно-проханих,
Дрімала голубиць небес.

Той офіцер любив доконаність
І в одязі, і... взагалі.
І певен був, що узаконений
На цій розхитаній землі.

І діло знав!..
Як личить скептику.
Він не мінився на виду,
Коли на черговому смертнику
Спинявся його вибір:
– Du!

Сьогодні теж з оцих рокованих
Обрати саме одного
Покладено і заплановано
На інтуїцію його.

А той один між флангів присмерку
Метавсь і долю кляв гірку,

Що на приціл прямого присуду
Впіймала вперше на віку.

Він і раніше вельми сердився,
Коли ішов на «так» чи «ні».
І норотив знайти середину,
І тим тримався на коні.

Та нині смерть над світом правила,
На долю встановивши ценз
Єдиний – з лівого до правого,
Не обминаючи і центр.

Було од чого розгубитися!
Бо смерті з тисячами дул
Не вкажеш, де їй зупинитися,
Щоб проколоти пальцем: – Du!

Але і тут, уже затюканий,
Коли вже смерть за комірцем,
Він все ж усвердлився гадюкою,
Когось відтерши, прямо в центр.

...Мав офіцер одне захоплення
(Він марив сценою колись):
Любив зіграти маску втомлення...
Та нині й справді утомивсь

Від трафаретів: кожну акцію
Кінчала куля – не інак.
І взагалі ця клята нація
Хоч і вмирала, та не так,

Як би того йому хотілося:
Щоб зойки і мольба при цім.
Та де? Межи очі дивилися,
Неначе брали на приціл...

І настрої був, як після хворості,
І дощ підмочував ефект.

І обвисало не за формою
Його високе галіфе.

Тож, власне, гра була завершена:
Бо він, аби не гаять час,
Одразу вибрав справа першого,
Що надто впевнено тримавсь.

Відтак, уже лише за звичкою,
Він міряв посірілий плац.
Хоч знав, що це мовчання вивчене
Не розітне ні зойк, ні плач...

Аж раптом щось таке з'явилося...
Такого досі не було.
Воно у центрі народилося,
І ворушилось, і росло.

Були то очі, жахом білені,
Уперше він такі зустрів.
Вони металися і бігали,
Вони втікали в хащі брів.

Вони просили, вони плакали
І скавучали із орбіт.
Двома побитими собаками
Повзли покірно до чобіт.

Волали: – Плюй на нас багнукою,
Онучі нами просуши!
Топчи, як хочеш, закаблуками,
Але за це живим лиши!

Це так хилилось до сенсації,
Так з норми випадало це,
Що офіцер аж клацнув пальцями
І рушив переможно в центр:

Бо хоч один – із сотні, з тисячі! –
А все ж таки він виграв бій...

Та нагла лють, на скроні тиснучи,
Спинила очі голубі.

Є гідність, зрештою, й у ворона.
Своя і в офіцера є:
Він все ж хотів зламати в о р о г а,
Який би мав л и ц е с в о є.

Бо справжня радість просинається
Від споглядання з висоти,
Коли характери ламаються,
Що мають гідність і хребти!

А тут було щось неокреслене,
Якесь тваринне, далєбі.
Воно звивалося улєсливо,
Хвоста кусаючи собі.

Були то очі, жахом білені, –
Уперше він такі зустрів.
Вони металися і бігали,
Вони втікали в хащі брів.

Вони просили, вони плакали
І скавучали із орбіт.
Двома побитими собаками
Повзли покірно до чобіт...

Дванадцять, як завжди, нахмурено
Пекли очима револьвер...
І він відчув себе обдуреним,
Як ще ніколи дотепер.

І, масці зрадивши цяцькованій,
Позеленілий на виду,
Він ткнув у погляд той зацькований
Не пальцем – п'ятірнею: – Du!!!

КІНЬ

Кайсину Кулієву

Ярим, віщим огнем в горобину югу
Освітило слова до ества, до ядра:
«Чорний кінь умирає на білім снігу...»
Чорний кінь
на снігу
вмира.

Чорне полум'я гриви згаса на снігу.
Ворон грізно сурмить у ріг.
«Ти прости, вірний коню, моему врагу –
Він цю кулю для мене... беріг.

Він давно вже за мною іде по кривій.
Я давно його чую крок.
Я гукав йому вийти на чесний двобій,
Але він у засідці мовк.

Як тепер мені жить в неоплатнім боргу?!
Краще б я... на холоднім снігу».

Кінь сказав: « Ти – мужчина. І годі плачу.
Я інакше не міг... прости.
Я сьогодні по-братськи собою плачу,
Ти ж за нас, за обох сплати.

Це одвічний закон у двобої, зятям
(Да не спитьсья твоєму врагу!):
Я за постріл його заплатив життям.
Ти однині у нього в боргу».

Чорний кінь умирає на білім снігу...
Зостається лиш вічність, і мить,
Та ще постріл,
записаний першим в боргу,
Та закон невідступний:
платить.

МІКЕЛАНДЖЕЛО

Диптих

I. ДАВИД

Коли вже Рим, що й небу не коривсь,
Прелати хижі довели до торби
І на його святині крутогорбі
Чужинець вигнав пастися корів,

Коли криваві чвари нанівець
Не те що славу, навіть пам'ять стерли, —
Великий флорентієць взяв різець,
Що зблиснув у пітьмі, як владне берло.

Одрікшись насолод, пустих і марних,
Суворий, мов етрусський кипарис,
Він увійшов, як дух, в каррарський мармур
І з мармуру
 Давидом
 возродивсь.

І перед ликом його
 бог війни
Зів'яв і заметався, як лисиця.
І раптом спохопились флорентійці:
Чий ж гріхи оплачують вони?!

Стояв він, як Давид, на пружі часу,
І на чоло, не скорене богам,
Лягали: горній одсвіт Ренесансу
І тінь від інквізиторських багать.

II. ТВОРЕЦЬ

Сутулий чоловік з мішками під очима,
У фарбі й глині вимоклий до брів,
Востаннє пензлем лінію провів
І змороно припав до всесвіту плечима.

І грішна мисль прийшла, як пізній гість:
«Ачей, наплутав в біблій біограф,
Коли шість день позичив Саваофу
На сотворіння світу.
Стократ шість
Ночей і днів спливала потом стеля,
Аж доки я змодельював цей світ
У присмерку Сікстинської капели».

...Він падав з ніг. Земля ходила кругом.
Та ще до всього, перший між нікчем,
Погрязлий в марнолюбстві Юлій Другий
Над ним висів з оголеним мечем.

Здавалось папі, що підступно довго
Цей впертий маляр фарби свої мене,
Кричав, що з риштовань його турне,
Коли він, врешті, не послуха Бога.

Похмурий майстер клав за ниттю нить,
Позиркуючи скоса на підлогу.
Ї думав: перше, ніж лякати Богом,
Його, владику, треба ще... створить.

А день згасав,
і гасла в пальцях сила.
І, вже налитий втомою ущертъ,
Він раптом вчув з далеких перехрестъ
Пророчий скрик дельфійської Сивілли:
– Звершилось!
Відділилися вода і твердь!

Та світ ще спав, хоч був уже во плоті.
Він лиш тоді почав одвічний рух,
Коли маестро взяв стило до рук
І вивів стомлено
«Buonartoti».

...Сутулий чоловік з мішками під очима
Повільно опустивсь з риштовань, як з рамен,
І тільки-но припав до всесвіту плечима –
Заснув, як Бог, на семисотий день.

Коли в капелу папа вдерсь сердито,
Щоб врешті давні наміри здійснить, –
Вже стелі не було: кружляв сферично світ,
А на підлозі спав сутулий... Вседержитель.

БАЛАДА

І вітер сурмив, і грім рокотав,
Коли я у світ ступив.
І серце моє стугоніло, як здвиж,
В могутніх грудях степів.

І сили в мені океаном ревли:
Плював я на Буг і Сян!
І вирішив я, необачний, тоді,
Що Бога за бороду взяв.

І ліктями враз розіпхав людей,
І крикнув у світ: – Я сам!
Коли по коліна мені Дніпро,
То що вже там Буг чи Сян!

Товариш здаля натякнув: – Стривай,
Щось мутно мені на душі.
Воно, пак, не грішно узять собі,
А й людям же щось лиши.

А я собі нишком сміявсь: – Говори,
Співай про людей і світ!
А все ж таки ближче сорочка своя,
І в кожного всесвіт – свій.

Чи є кому думать про інших, коли
Усяк до стодоли пре?
І хтозна: чи світ не зі мною почавсь
І чи не зі мною вмре?

І грім рокотав, і вітер сурмив,
Коли я осяг zenit.
І, мовби довкола осі, кружляв
Круг мене ледачий світ.

Я сам – проти сонця,
Я сонцем став. Все небо моїм було.
Я зверхньо округ озирнувся – і вмить
Морозом крило звело:

З-під сонця в пронизливім віражі
На гострім куті крила
На мене шуліка ішов у піке,
Як пущена з лука стріла.

За першим ударом згорнувся світ,
За другим – змалів, як хрест!
О, де ж порятунку шукать мені,
Коли я один мов перст!

А він мене так пригинав до землі,
Що в грудях заходивсь дух.
І пір'я летіло із крил моїх,
Немовби качиний пух.

А степ – як долоня. Лиш десь на краю
Підводивсь далекий горб.
Та камінь на ньому лежав якийсь,
Підставивши сонцю лоб.

І, сили зібравши останні, я,
Мов заєць, шугнув за горб.
І тої ж фатальної миті коршак
У камінь ввігнав свій дзьоб.

І в смертній озлобі на мене скосив
Він око, що кров'ю сплигло.
І з каменя, мов покривало мерця,
Опало його крило.

І напис одкрився: «Ми тут полягли
Давно, що аж камінь осів.
Усі – за одного. Один – за всіх.
І всі як один – за всіх».

А зрадник завше продає когось.
Вірніш, к о г о с ь він просто перепродує
К о м у с ь, щоб за навар купить к о г о с ь
На перепродаж. Бо платить собою
Він не спроможний вже з причини тої,
Що сам в собі самому не існує.

Але мене дивують покупці:
Невже так важко, зрештою, збагнути,
Що в мить, як продають тобі к о г о с ь —
Т е б е ж самого, йолопе, купують...
На перепродаж?!

1964

Двері в святилище Слова ногою відкривши,
Зліз на вівтар, похмелився із чаші причастя.
Три початківці поодаль принишкли, як миші.
Критик в'юнкий обернувся на вісімку: «Драсті!»
(«Жінка та й... діти ж, – подумав. –
А, ну його к трясці»).

Там, за дверима, шепталися потай: «Нездара!
А от спини – до судів і пересудів дійде,
Ба, чи й не далі...» – значущо кивали під хмари
(Ну й, не забудьмо ж: у кожного жінка та й... діти).

Тільки Поет, що давно перейшов рівнодення,
Скрушно хитав головою і думав у прозі:
– Не доведи, щоб колись і моє імення
Люди востаннє згадали з полегкістю...
у некролозі.

Звідав я мить, коли доля крилом обійма,
Знаю нещадність падінь у безпам'ятні трави...
Тяжчого ж, брате, видовища в світі нема,
Аніж поет, що старцює під вікнами Слави.

ПАРУБОЦЬКА БАЛАДА

Отак вітерцем перейти за леваду шовкову –
 Засвітиться гай, а за гаєм – село.
 І все проминуло до мене повернеться знову,
 А літ перебутих одразу немов не було.

І я упізнаю хустину легку за плечима,
 Хоч стільки у ріках злетіло води!
 І ти мені тихо озвешся своїма очима...
 Та це вже – ніколи... Ніколи... Ніколи... Завжди.

І я повернуся у пору мою світанкову,
 Відчувши в долоні пелюстку руки.
 І вперше промовлю колись не промовлене слово,
 І вернуться в осінь з тієї весни ластівки.

Розтане сніжок на роками притомленій скроні.
 Повернеться листя в грудневі сади.
 І дзенькнуть вудилами юності нашої коні.
 Та це вже – ніколи... Ніколи... Навіки. Завжди.

Залітна сніжинка сльозою зійшла на долоні,
 Морозом шепнула мені сивина,
 Що вже не повернуться юності нашої коні,
 Бо надто далека між нами лягла далина.

Погасле багаття давно на вітрах холодіє,
 І стільки у ріках злетіло води!
 І час забувати тебе, як незбуту надію...
 Та це вже – ніколи... Ніколи... Навіки. Завжди.

Од квіту вишень стало в світі біло так
І чисто так, хоч вікна – навстіжень.
...А «друзі» вчора злякано розбіглися,
Блідіші од прасованих манжет.

Давай-но, серце, ми печаль облишимо –
Усі негоди одцвітуть, як дим.
Я лиш прошу тебе, сестрице вишенько,
Поганим людям ягід не роди.

А коли вродиш добрим людям рясно, то
Постукай в шибку причілкову знов,
Як вечір-грішник у блакитній рясі нас
Почне благословляти на любов.

Тоді я вийду до своєї вишеньки
Через пісень калинові мости.
А наді мною буде, наче вишивка,
Високе небо зорями цвісти.

Ах, ти даремно, серце, так забилося,
Що хтось маленький морщить люто лоб, –
Ще не була земля такою білою,
І чисто так ніколи не було.

Над Полтавою – літо бабине.
У Санжарах – падолист...
Що ж ти, мила, зі мною бавишся:
Став я тінню – подивись!

Я біжу, аж іскри порскають.
З-під років, як з-під чобіт...
Ну навіщо мені ти Ворсклою
Зав'язала білий світ?

Я ж не камінь, та я ж не дерево.
То допоки – одвічай:
Я на цім, ти на тому березі,
Посередині – печаль?

Може б, я до якої горлиці
Перекинув тихий міст,
Але ж ти мені, мила, Ворсклою
Зав'язала білий світ.

МЕЛОДІЯ

Заболю, затужу, заридаю... в собі, закурличу,
А про очі людські засміюсь, надломивши печаль.
Помолюсь крадькома на твоє праслов'янське обличчя,
І зоря покладе на мовчання моє печать.

Забіліли сніги, забіліли на цілому світі.
Опадає листок, як зів'яле чайне крило,
Там, де ми відбули, там, де наше відтьохкало літо, –
Забіліли сніги... забіліли сніги... замело.

Це приходить, мов сон. Це приходить до мене із марень:
Теплий шепіт і схлип... чи сльоза, чи роса од ріки?
І на обрій вечірній ляга, мов на еллінський мармур,
Ледь означений профіль і тиха лілея руки.

Я для інших одцвів, я під серцем сховав свої квіти.
Я від ока чужого туманом осіннім укривсь.
Але якось вночі підійди і торкни мої віти –
Я тобі засвічусь, як нікому іще не світивсь!..

Заболю, затужу, заридаю... в собі, закурличу.
А про очі людські засміюсь, надломивши печаль.
Помолюсь крадькома на твоє праслов'янське обличчя,
І зоря покладе на мовчання моє печать.

І звідкіль воно хмара волохатая
Та моє серце тужно облягає?
– Ох, було б тобі перше, чим кохатися,
Та напитись води аж із Дунаю...

– Та було б, мамо, та було б, розумнице,
Та було б слухать – серце не питається.
А тепер мені тополина вулиця
За четвертою хатою кінчається.

А вже в тій хаті відбули заручини,
Відтюгукали старости з боярами.
І залилося лиш моє засмучення
На причілкові самотнім явором.

І летять гуси, і летять журавлики,
І літа мої листом осипаються.
Тільки й досі ще молода жура моя
За четвертою хатою кінчається.

ПАРУБОЦЬКА БАЛАДА

Я летів красивим чортом
На коні, як ворон, чорнім –
Біла піна падала, мов сніг –
Ех,
 до тієї Чураївни,
Що клялась від третіх півнів
Рушники послать мені до ніг,
Та до тієї... до такої,
Що як поведе рукою –
Солов'ї вмирають навесні!

Я летів...
 А на Купала
Дві зорі підбито впали,
Заридав у глухомані сич...
Гей, скоріше, коню-друже,
Щось мені на серці тужно,
Щось не договориює ця ніч,
Та
 ще ж, як на чийсь намову,
Загубилася підкова...
Щось недобре затаїла ніч.

Я влетів з розгону в ранок
Під високий білий ганок,
Де колись уста її пізнав...
Тільки ж чом це так вогнисто
Сіють музику троїсті?
Чуєш, коню, що б воно за знак?

Розчахнулись нагло двері –
Став біліший від паперу:
Вийшла Чураївна... у фаті.
Тонко скрикнула, мов чайка.
Випала у свахи чарка.
Три музики зблідли, як святі.

Вмерзнув повід у долоню.
Так оце виходить, коню,
Ми з тобою гнали крізь віки,
Щоб зеленої неділі
Встигнуть... на чуже весілля?
Де ж твої, Марусю, рушники?!

Щось лепече про розлуку,
Простягає білу руку, –
Повертаймо, коню... в три хрести!
Та

скоріш від цього саду,
Де зустрів я ніжну зраду,
Та не слухай тоскного: «Прости!»

Люто вилетів на греблю,
Вдарив тугою об землю –
Обірвались струни у музик.
Закричали треті півні,
Впала з горя Чураївна
Головою в проданий рушник.

Ще не раз ти, Чураївно,
Скрикнеш чайкою осінньо,
Коли я попід твоїм вікном
На коні, як ворон, чорнім
Пролечу красивим чортом,
Хрещений весільним рушником.
Ех,
до тієї... до такої,
Що як поведе рукою –
Скрипка заголосить під смичком.
Та

до тієї, до другої,
До тії... та не такої.
Під чийм же, коню, ми вікном?

В час туманів за далеким Світязем,
В сум снігів, що випили тепло,
Раптом погляд твій мені засвітиться
І волосся золоте крило.

Вже мій сад збирається до вересня.
Б'є вітрів осінніх перегуд.
Я не знаю, чи коли повернеться
Теплий май твоїх вишневих губ, –

Тільки знаю: щось в мені минається.
Час пряде свою одвічну нить:
Солов'ям вишнево одспівається,
Журавлям осінньо відболить;

Тільки знаю: за далеким Світязем,
В сум снігів, що випили тепло,
Раптом погляд твій мені засвітиться
І волосся золоте крило.

За рікою тільки вишні...
 тільки вишні... тільки вишні,
Та дорога за тумани утіка.
І ніхто мене не чує,
 і ніхто мені не пише,
І ніхто мене не жде і не гука.

Це тому, що цього ранку
 з-над ріки умовним стуком
Вірний дятел мені вістку переслав,
Що, мовляв, на видноколі
 засвітилася розлука,
Що печаль до мене плине в два весла.

Це тому, що за рікою
 тільки вишні... тільки вишні,
А у річці скаламучена вода.
Це тому, що цього ранку
 ти на берег мій не вийшла
І не вийдеш – мені дятел передав.

Це тому, що в цьому світі
 загубитися не важко
Між провулків, віражів і вітражів.
Це тому, що інші встигли
 обірвати всі ромашки,
А мені тепер на серці ворожить?

Це тому, що мені в серці
 поселилась тиха мука,
Це тому, що... це тому, що...
 Це тому,
Що на обрії моєму
 засвітилася розлука
І розтала у вишневому диму.

О жовтий квіт мелодії розтань
Над строгими квадратами перонів...
І тихий сум. І подано состав.
І ти пливеш од мене на платформі.

– Ну що ж, прощай, – у котрий уже раз
Губами вимальовую похмуро.
А ти – і не дружина, й не сестра –
Кладеш долоню на мою зажуру.

Пощай... Мій плащ на осені прижух,
І в тебе очі затаїли муку.
А можна б раптом перейти межу,
І ти – моя. І к бісу всі розлуки.

Сказати полустанкові: «Прости.
Набридли рейки. Час і до спокою».
Але тоді вже й ти була б не ти,
І я б уже не був самим собою.

Тож знов: прощай. Состав мій одійшов,
Щоб ти виходила чекати знову,
Щоб хтось дрібненько розтрисив смішок
Над дивом платонічної любові.

А я щасливий, що вручила ти
Мені одвічну тугу за тобою,
І хоч тебе лиш вигадав такою,
Зате й вірнішу тебе не знайти.

Зате я певний: ти, немов сосна,
Чекатимеш на сірому пероні
Навіть тоді, як спиниться состав
І я уже не вийду із вагона.

ВАЛЬС

Цвіт на каштанах помірно, покірно погас.
Ах, не зів'яв, а погас, наче люстра у залі...
Все проминуло, немов старовинний романс,
Тільки гвоздика тремтить на крижині росяля.

Тільки мелодія... Тихше. Облиште. Не час.
Я запізнився навік на заручини наші.
Все проминуло, і вже не повернуть до нас
Юний Болконський і ніжна Ростова Наташа.

Все проминуло...

Так звідки ж цей шарф

і рука –

Спалахом білим на тихому мармурі ночі?

Все одшуміло. Зосталася тільки ріка,

Пам'ять русява, вишнева зав'юга

і... очі.

Квіт на каштанах так чисто і юно зайнявсь,
Вітер волого припав до пелюсток губами...
Все повернулось у цей старовинний романс:
Двоє спинились... а я відпливаю у пам'ять.

Це мою хату вже замігає холодний вітер,
І синій терен в туманах сизих осінньо терпне...
Ти моя мрія, мій бронзокосий останній квітень.
А я вже серпень... А я вже серпень...

Серпень.

Мені настала пора вечірня косить отаву.
Виходжу в поле, а місяць висне, як срібен серпик...
До тебе, квітню, ще тільки стука у гості травень.
А я вже серпень... А я вже серпень...

Серпень.

Це так судилось: мені летіти, не долетіти
І зупинитися жайворово над твоїм серцем,
Бо поміж нами лягли навіки літа і літо –
Як поміж квітнем і поміж серпнем...

Серпнем.

ЗА ТОБОЮ

На човнах золотих
Заплива молодик
За тополю...
За тобою лечу,
Журавлино ячу
За тобою...

А туман-ворожбит
Зав'язав мені світ
Ворожбою.
Тільки світить роса,
Як остання сльоза, –
За тобою.

За порошею літ
Пригасає твій слід,
За тужбою.
Тільки сніг, наче сіль,
Опадає на біль
За тобою.

Лиш надія світа,
Через межі пита
Із журбою:
Чи хоч в пам'яті ми
Торкнемося крильми
Із тобою.

МУЗИКА

Я прийду уже з посрібленими скронями,
Обважнілий під умовностями й узами,
В той завулок з тополиними колонами,
Що тече мені під серце, наче музика.

Під ворітьми, де літа мої проходили,
Я об спогади спіткнуся, мов загнuzданий.
І хлюпне мені тремкою прохолодою
Твоїх пальців лебедино-біла музика.

Я прийду сюди аж ген із того досвітку
Хлопчаком у полинялому картузику,
І розтане сивий іній мого досвіду
У завулку, що гучить мені, як музика.

А кохання найгрізнішими указами
Ні зів'яти, ні вхолонуть – не примусити.
А єдиних слів, на жаль, було не сказано...
А для чого ті слова, як плаче музика?

Був я вітром, був я лютим, був я нордом.
Став я ніжним, став я птахом і крилом.
А якось мені зустрілась вельми горда –
І прокинувся я вранці джерелом.

Лепечу тепер струмочком біля хвіртки.
Шепочу їй: хоч устами приторкнись.
А вона собі, примхлива, наче скрипка,
Випада з мого оркестру, хоч втопись.

«Ну, стривай же! – я хлюпнув у тишу
криком. –
Що я – справді?! В пана Бога вкрав теля?!»
А вона пройшла, холодна, наче крига, –
І лови тепер у небі журавля...

Став я вітром, став я лютим, став я нордом.
Б'є зима мені, як панові, чолом.
Я прокинувся уранці вельми гордий,
А вона до мене... плаче джерелом.

ІРОНІЧНИЙ ТАНОК

М'якше, оркестр!

Інтимна півтьма...

Дамського вальсу високі закони:

От вона йде. Скромність сама.

Ну абсолютно – пречиста з ікони!

Бантик шкільний. Цнотливий комірець.

Гра почалась, тільки... щось не на крупно:

Я вже не гусар.

Я вже... горобець,

Той, що його

на м'якинi не купиш.

Грали не раз...

Обігрували нас.

Брали на Бога.

За серце і комір.

(Щось я заплутався:

вальс чи не вальс?!)

...Пані, не плутайте з коміром колір.

В юні літа йшли ми життям –

Прямо, наосліп. Вперед.

Імпозантно!

Надто наївно?

Згоден мадам:

Ми ж забували про тих, що позаду.

Довго ви йшли. Ажурно плели.

Може, вже час перейти і на сталість?

(«Де і коли?» Ах – «де і коли?!»)

... Щось забувати почав я на старість.

Ну ж, червоніймо... (Браво, мадам!)

Очі опустим чернечо-пречисті.

(Як це колись

личило вам!)

Але ж, мадам...

уже падає листя...

Данке, оркестр.
Люстри ввімкніть.
Годі, маестро: задосить інтиму.
Що ж це ви – в тінь?
Пані, заждіть...
Ах, ви злякались підступного гриму!

«Втрачено час...»
Киньте, мадам:
Нам би знайти головнішу пропажу.
(Боже мій правий, що я віддам,
Аби хоч раз ви знайшли себе,
справжню!)

Та не одводьте погляд убік,
Ну, вже хоч зараз не грайте нарешті!
... Марне молю.
Втрачено лик.
Навіть...
зіниці узяті на ретуш.

Ручкою... так (не передам!)
Очі опустим
чернечо-пречисті.
(Як це колись личило вам!)
...Але ж, мадам,
уже...
падає...
листя...

БІЛА МЕЛОДІЯ

Глянув: лелечко, лілії!
Світ мій в білому-білому.
Я в сні? Ні-таки, ні-таки ж!..

Ліг сніг... Срібною ниткою
В'ється тиша між вільхами,
Пахне юною вільгістю,
Пахне чистою вільгістю,
Пахне... вічністю... даль.

Небо – вигнутим дзеркалом.
Зорі тонко подзенькують:
«Дзінь-дзінь», – дзвінко подзенькують,
Мов на люстрі кришталь.

Я один, а тільки тіні бігають,
Сам-один у цій біблейській білості,
Тільки іній невагомо скапує,
Хтось плече моє торкає лапкою.
Хто ж це так голубить лапки лапкою?
Озираюсь – тільки тінь.

Тільки тінь біла біло бігає.
Скік на гілку голубою білкою.
Скік на гілку.
Да скік із гілки...
Гілка в гілку. І я один.

Тільки вітер вміло вимуровує
У заметах замок зачарований.
Там живуть казкові феї в білому,
Ти між ними в празниково-білому
Вийшла, глянула на мене з лоджії.

Я спинився, наче заворожений...
Десь розтала за туманами лоджія,
Тільки віхола та біла мелодія...
Тільки сніг та біла мелодія...
Біла-біла... І я – один.

ПОВЕРНИСЯ!

Так негадано ця осінь
закурликкала над степом,
закружляло, заячало над чолом.
Так неждано за плечима
затужилось мені небом,
застогнало висотою під крилом.
Похилилось вечорово,
зажурилося, як вербам,
защеміло перегірклим полином.

Журавлі лишаяють гнізда,
Холодком дихнули хмари.
Мерзнуть пальчики манюні у беріз.
Бач, і ти зібралась в ірій
з своїм судженням у парі, –
я ж крилом до цього берега приріс.
Тільки чом це потемніли
твої тихі, твої карі,
твої очі затуманились од сліз?

Золота моя, – далека,
голуба моя, – висока, –
посурмили на дорогу вожаки.
Відлітає за тобою
моя доля сіроока.
Тільки ж ти не озирайся з-під руки;
Одвернись від мене гордо,
промини мене жорстоко!
...Пригорнися хоч туманом до щоки.

Ти лети – не озирайся
на блакитному порозі –
скільки в тебе ще попереду весни!
А мені судила доля
зоставатися в морозі,
у холодних заметілях сивини.
Не світи мені сльозою,

забувай мене в дорозі,
не вертайся, не боли і не мани!

О, не слухай! Повернися
хоч на мить, на соту весну –
з молодим своїм красивим королем!
Я з останнього морозу
від крила твого воскресну
як не лебедем, хоч сивим журавлем.
Через всі тисячоліття
на дорозі перехресній
припаду до твого сліду ковилем.

ПРОЩАЛЬНИЙ ВАЛЬС

*Однокласникам
Новосанжарської школи*

Золоті мої надії, молоді мої сади...
Надвечір'я вересневе одягається в кармін.
Відкурликали осінньо, відгукали поїзди.
...А на третім полустанку осипається жасмин.

Голубі мої світанки, кольорові мої сни,
Скільки літ перелетіло, скільки зим та перемін!
А крило моє травневе повертає до весни,
Де на третім полустанку прокидається жасмин.

Та не може ж того бути, що одбуте промина!
Поверніть мене до класу срібним покликом дзвінка.
Зажурилась моя парта, третя парта од вікна.
...А твоє волосся хлюпа, наче бронзова ріка.

Відступіться, мої літа, як тумани за поля!
Впливаєш ти красиво на прощальний юний вальс
Вся в небесно-голубому – перша дама короля.
...А зоря моєї долі тихим сумом повилась.

Білим квітом на волосся опада холодний час –
Скільки літ перелетіло! Що було, те відгуло...
А мені і досі сниться молодий вишневий вальс,
Хоч між нами всі дороги вже давно перемело.

Золоті мої надії, молоді мої сади...
Надвечір'я вересневе одягається в кармін.
Відкурликали осінньо, відгукали поїзди.
...А на третім полустанку осипається жасмин.

Гей, дуби мої – зелені хмарочоси...
А мені уже дорога на похил.
Карі очі? Гойні брови? Чорні коси?..
Де ж ви, коні мой вірні?! Тільки пил.

Щось у білім... Хто се в білім? Хтось у білім...
А мені уже на осінь – жовтий лист.
Киньте, врешті! Ви коли-небудь любили?
Ви кого-небудь любили, мораліст?

Що це ззаду?.. Хтось позаду... Там, позаду,
Сірий вітер заміта мої сліди.
Ах, облиште! Що ви знаєте про зраду,
Коли зорі б'ються в шибку, як сліпі?

Вам би, мила, пасувало тільки чорне.
Тільки чорне вам пасує. Але ж ви
Окрутили навіть гетевського чорта
Театральним поворотом голови.

Ця майстерність прибиратися у біле,
Голубино-непорочна білизна!
Ви б давно мене зіницями убили,
Коли б я себе в зіницях не впізнав.

Полиняло, оджовтіло, зголубіло.
Всі печалі мої встигли на експрес...
Ви б давно мене медовістю убили,
Коб я вчасно від отрути не воскрес.

О, це осіннє журавлине «кру!».
Листя вмира і на брук осипається.
Все повертається на правічний круг.
Все повертається... все повертається.

Сивий мій друже... Ах, сивий мій друг,
Лихом об землю, як шапкою, вдаримо:
Все повертається на правічний круг.
Казка далека гойдається маревом.

Кінь виривається з теплих поприг –
Що йому холод, як воля всміхається!
Все повертається на правічний круг.
Тільки літа молоді не вертаються.

Як вона хмільно спадала униз –
Руса коса твоя... руса до пояса.
Жаль, що було те давно... аж колись.
Жаль, що до днів тих тепер – як до полюса.

Тихо... як тихо... як тихо довкруг.
Інші комусь присягаються... каються.
Все повертається на правічний круг,
Тільки слова не вертають. Лишаються.

Я спокійно б лежав під вагою століть,
 Я б давно вже й землею став,
 Але ж бісова дівка на кручі стоїть,
 Огорнувши вітрами стан.

Вже зотіли до кореня меч і щит,
 Наді мною гуде Дніпрельстан.
 Але ж бісова дівка на кручі стоїть,
 Огорнувши вітрами стан.

Це було зо дві тисячі з гаком літ,
 Коли стрів мене вражий спис:
 От як стала на кручі, так і стоїть,
 І в зіницях лукавий біс.

І зове, і чарує бровою-крилом,
 І п'янить, мов козацький мед,
 Перехоплений в стані купальним зелом
 Ворожбитського зілля букет.

Ех, повстав я – розпалася скіфська гора,
 Наполохавши римських гусей!
 Взяв я рештки меча, золоту пектораль
 І сховав крадькома в музей.

Я одягся модерно в нейлон і лавсан,
 На побачення біг сто літ.
 А вона, огорнувши вітрами стан,
 Вже на іншій межі стоїть.

Я роззув черевики, я біг сто літ,
 Я побив олімпійський рекорд!
 Та вона вже на третій межі стоїть, –
 А нехай би взяв мене чорт!

Я поклав собі: вмерти і стерти слід.
 Хай гуде по мені Дніпрельстан...
 Але ж бісова дівка на кручі стоїть,
 Огорнувши вітрами стан.

ПОЕМИ

ТРУБИТЬ ТРУБІЖ

Поема

Трубить Трубіж: ми вийшли на рубіж.
Позаду – смерк. Попереду – свобода.
За Трубежем примружилися орди.
І хан на око проміряє ніж.

Хан тиче пальцем за своє плече
І щідить: – «Ну, проб'єш мої застави,
А там на тебе вже давно двоглаво
Єдиновірний павутиння тче.

О, він по-царському ладнає сить!
Не на годину – на віки, гетьмане.
Вона поглине і тебе, Богдане,
І рід, і люд, і одчайдуху Січ.

Я знаю: ти будитимеш мечі,
Аби на волю видобуть ключі, –
І, може, й вирвешся на мить з кошари,
Однак тебе на першій же межі
Іще меткіше, ніж мої татари,
Назад, в загін, завернуть яничари,
Самі ж наймуться у наглядачі.

Я знаю, Хмелю, ти і по кончині
Стоятимеш за волю України,
І, може, й вистоїш. Але затям:
Коли нарешті в горніх небесах,
В двадцятім віці, в радісних сльозах! –
Державний стяг онукам завесніє,
І під урочі подзвони Софії
Свободу возвістить універсал,
І «слава!» – юно вирветься з грудей, –
Затям, Богдане: саме в ту хвилину
Новий хазяїн світового чину
Твій рід і люд наївний, мов курей,
Заманить вміло в імпортну торбину
І Україну нарече... Юкрейн.

То чи не ліпше повернуть навспак
І розійтися мирно по господах?
Чи варт платити кровію і родом
Лише за те, щоб зватися народом?
А чи, як досі, одягти сіряк,
І хай – без імені, зате – з приплодом?
Життя ж одне, Богдане, як-не-як!»

* * *

...Трубить Трубіж: «Рушай, інакше – смерть».
Схмарнів Богдан. Полковникам ошатним
Сказав на вибір: – Козаки, рішайте:
Чи – з кров'ю Воля. Чи назад... у смерк.

Явився дяк у чорному увесь.
Сховав хреста. Дістав з-під ряси шаблю:
– Якщо – назад, я з головою шапку
Зніму тобі, достойникові, днесь.

Просяяв гетьман: – Чули, козаки?
Сам... Бог велить. А вже одваги й шабель
Нам вистачить на ляхів і на швабів,
На Мангишлаки і на Соловки.

Хан міря нас по Золотій Орді,
Що від захланності пішла у невідь.
Ми ж на чуже не закидали невід.
Ми в нашій вірі і землі тверді.

І мислю так: якщо стріла заброд
Наздожене на рубежі нещаднім,
Ми хоч би тим прислужимось нащадкам,
Що смертно ствердим: є такий народ!

«Так є чи... був? – глузливо кряче ворон. –
Чи, може, гетьмане, лишень – юрба,
Яка сама собі – найтяжчий ворог,
Бо викохала у душі раба?»

... Погідний вечір догасав, як ватра,
Скрадалась тихо ніч із-за горба.
«Уранці буде добра молотьба», –
Буденно перемовлювалась варта.

І гетьман ворону сказав: – То справді
Нестерпна мука і тяжка ганьба:
Нести впокорено тавро раба,
Б'ючи поклони ідолу неправди.

Але ж раба – раніше чи пізніше –
Зведуть з колін хоча би ... канчуки.
Мене тривожить, вороне, страшніше:
Щоб нас не заманили в козачки.

Попустять віжки – ніби вже й вільніше.
Надягнуть вишивані сорочки.
Дозволять друкувати крамольні вірші,
Уділять чарку з панської руки.

Заручать пам'ять і приручать крила,
Почеплять шабельку на килимку:
Злітай, козаче, в голубиць стрімку!
Та от смикнешся, а злетіть несила:
Душа ж бо на чужому повідку.

Страшніше смерті – воля на приколі,
Коли душа у ліжнику дріма,
І спить одвага, як могила в полі,
І ти уже не відчуваєш болю,
І навіть... ворога тобі катма.
Не дай нам, Господи, такої долі! –

І, здавши повід вірному джурі,
Полковникам сказав: – По цій розмові
Пора до сну. Недовго й до зорі.
Нехай пригублять чарку кобзарі:
Уранці починаємо, братове.

Смерть, зачувши сталі дзенькіт,
Опустила вічі.
... Засвіт стали козаченьки
До тяжкої січі.

II

– Здоров будь, гетьмане!
То як там ... на коні? –
Запитую через тривіччя з гаком.
Відлуння запит поверта мені.
Мовчить Софія в сивій давнині.
І ворон на хресті – питальним знаком.

І раптом: чи примарилось мені,
Чи й справді вершник звівсь у стремені
В тяжкій потузі Слово народити?
От-от, здалось, отверзнуться уста.
Та нагло тишу, у віки сповиту,
Сколошкала базарна суєта.

І гетьман з виду потемнів грозово,
Окам'янівши знову на півслові.

Тим часом на майдан ізвідусюд
Сипнув, як просо, іграшковий люд.

Гей, зчинилась метушня
На Майдані Вічнім.
Звідусіль, як мурашня,
Сунуть чоловічки.

Хоч дрібненькі, та меткі
Землячки-хазяйчики.
Не Богдани, а такі,
Знаєте, богданчики.

Не Шевченки – шевчуки,
Не співці – кобзарика...

Облаштовують лотки
На товар гендлярки.

Та усі – один в один, –
Гейби із плаката:
Шаровари – кармазин
І лялькові плахти.

Всі неначе й різні,
І – однаковенькі.
Кожен має бізнес,
Свій, хоч і маленький.

Розкладають полички,
Яточки зугарні.
Та пускають кулачки
За місця базарні.

Таке дрібне, а тісно на майдані:
Вже обліпило постамент Богданів
І підступає до священних брам.
А той, меткий, пронозливий, мов шило,
Уже, дивися, розкладає крам
На патріаршій страдницькій могилі.

...На поштамті мелодійно
Обізвались дзигарі.
Починають лицедійство
Новобутні гендлярі.

Наперед іде товар
Ще з дідів прадавній,
Коби чортів газетяр
Не шкрябнув нагально,
Що, мовляв, у нас базар –
Не національний.

Тут і хрестики, й свічки:
Ми – народ побожний!
Вишивані сорочки,
Жупанці вельможні,

Молитовнички старі
І нові Укази.
І лубкові кобзарі
Піють для показу.

Писанки мальовані,
Кухлики з мізинчика.
Коники майолові,
Півники-гребінчики.

І парсуни кошових
В рамочках оздоблених.
І портретики нових,
Всенародно обраних.

А з-під того камуфляжу,
Вже напівлегально,
Визирає переважно
Крам колоніальний:

Сигарети, жуйки-гумки
Зарубіжних марок.
Тонізуючі пігулки
Для гульвіс-підстарок.

На світлинах виграє
Барвами на сонці
Все, що звабливого є,
У дівок і хлопців.

Перезрілий дідуган
Крадьки, під полою,
Пестить, ніби талісман,
Екземпляр «Плейбою».

А онук його сплива
Усміхом дебіла:
Квапно смокче з рукава
Пакистанське зілля.

Слави тобі і чинів,
Платний патріоте,
Що пролазам з чужини
У державі одчинив
Душу і ворота!

Заїжджай до нас, вали
З негодящим крамом:
Ви не все ще продали,
Ми – не все докрали!

Ви нам – «Коку» із часів
«Бурі у пустелі».
Ми вам в шальку терезів –
Юнок до постелі.

Ви нам – прілий аспірин
Та інтим для злуки.
Ми вам щедро на замін –
Докторів науки.

Ви нам – сірий сурогат,
Допотопну каву.
Ми вам – рідних немовлят
Здаємо, немов телят.
Заодне – й державу.

Готить – реве базар,
Мов казан, потужно.
Здаємо живий товар
За одмерлі душі...

І на всю цю гидь і слизь
Вже нема загати.
Одне слово, брате:
Хай живе капіталізм
В українській хаті!

Тільки хто нам доповість:
Чом у власній хаті

Я тулюсь, як бідний гість,
За порогом, брате?

Щось воно догори дном
У Соборній вийшло:
Ніби ми вже й за кермом,
Але правлять... інші.

Ну та це вже я заліз
Не туди, де варто.
Одне слово, брате:
Хай живе капіталізм
В Суверенній Хаті!

* * *

А базар кишить кишма:
Крамарі, немов мишва;
«Голубі», як голуби,
Від знемоги тануть;
Грає усміх на губі
Замашних путанок.

Гомонить, гуде базар,
Наминаючи навар.

Ш

І враз – ущухло, стихло, як у вусі,
Сам час заціпенів у напіврусі.
І погляди пронизливі, як оси,
Зійшлися на Андріївськiм узвозі,
Звідкіль ступав неквапною ходою
Якийсь прочанин – вуса з бородою,
Убраний чудернацьки, аж до подиву,
Сказати б, несучасно. Не за модою.

«Хазяїн!» – зашептало звідусюд.
І, кинувши товар, торговий люд
Обсів його довкола – достеменно,
Як блідоликого – аборигени.

«Хау ду ю ду», – той цуциком подзявкує.
Чи «Гутен таг?» – не домірок гуде.
«Чи ви на ідіш? Ми вже тут по-всякому,
Бо українська щось не вельми йде».

«Ви, певне, із Америки, мосьпане?
Там чадо моє вчиться.» «І – моє», –
Докинули. «Вам щось національне?
Шевченка? Знайдем. І Мазепа є.

Сторгуємося. Пустимо й дешевше.
(Щось попит підупав на цей товар).
А може, маєте з собою... дещо,
То обмінємо. На те й базар».

«Ох, знаю сам, до чого докотивсь!
І сором, і душа болить та плаче.
Я ж патріот. А от ... торгую, бачте.
Та що подієш: ринок. Тут крутись.

Зашилися по вуха ми, їй-право!
То, може б, ви взялися нами править,
Бо ми і так вже ваші? На колись
Не відкладайте, пане, добру справу.
Щоб інші нами править не взялись».

Протявши гнівом кодро мурашине,
Прочанин громом струсонув світи:
– Оце вже доборолась Україна
Таки до краю. Господи, прости!

Юрба спочатку з подиву заклякла,
А потім налетіла, мов коршак:
– Овва! Таж він по-нашому балака.
То ти не із Америки, сіряк?
Пощо ж ти забиваєш людям баки?
Не купиш на м'якинї горобця!
Ану, паняй! Блукають тут... усякі.
Дивись, іще поцупить гаманця.

І вмиє згубивши інтерес до діда,
Вернулись кожен до свого діла.

Лише один вертлявий крамаренко
Очима до прочанина прилип
Та й бовкнув:

– Щось немовби... на Шевченка
Скидається оцей, панове, тип? –
– Чи ти ще змалку із колиски випав:
Шевченко ж вмер! (Коли це, пак, було?)
Не віриш, то спитай у цього типа,
Покіль тебе ще з рейок не звело.
І, мацнувши в кишенях гаманці,
Шугнули на гешефт, як горобці.

Прочанин рвучко підійняв чоло
І гомеричним сміхом розкотився:
– Та я б себе прокляв, аби родився
Для вас, кульгаві розумом, старці!
Я до живих прийшов. А ви ж – мерці!

Ходімо з цього торжища, Богдане, –
Нехай горить антоновим огнем! –
Заки тебе ці правнуки погані
Не продали укупі із конем.

Ти чуєш: небо крушиться, мов крига?
Трубить Трубіж в сурму Архистратига!

Він кличе всіх, не куплених за гривню,
Хто не заклав сумління під кредит,
Востаннє визволяти Україну
Від зашморгу данайської орди.
Чого ж мовчиш у бронзовій гордині?!
Заки не пізно, гетьмане, – веди!

IV

Трубить Трубіж: ми вийшли на рубіж.
Позаду – глум. А попереду ... зайда,

Примруживши свої очиці заздрі,
Вже подумки бере за нас бариш.

Він тиче в скроню пальцем вказівним:
– Ви знову у похід зібрались, дурні?
Та киньте, врешті, стоптані котурни
І перейміться клопотом земним!

Ну от скажіть – і хай почує світ, –
Куди тепер лаштуєте похід?
За що вмирать зібралися, пани?
«Ах, за синів...» Але при чім сини?
Чи ви у них хоч дозвіл узяли?
Пробачте, я не хочу брать на кпини,
Але синів ми вже давно... купили
Чи то, пак, ви їх самі ж продали
До нас в науку. І хоч раз таки
Вчинили мудро, як батькам належить.
То ми й навчили їх, що незалежність
Без гамана – бабусині казки.

Ми їх навчили не лише лічить,
Але й кебеті – як робить валюту.
То ви скажіть, замислившись на мить:
Чому б їм гинути у січах лютих,
Коли і хочуть, і уміють жить?

А ви навчилися тільки умирать.
Красиво! – згоден. Але що від того,
Коли здобуту кров'ю перемогу
Вчергове інший прийде святкувать?
Чого вам ще не вистача, небоги?

Ми вам давали, – але ж не за так –
Під ваші корогви і маєстати.
Однак, пробачте, час і віддавати.
Ви що, зібрались жити надурняк?

Коли ж ви насвяткуєтеся всмак?!
Пора з парадів стати за верстак, –

Минулась незалежність... у завдаток.
Гряде, пани, новий світопорядок:
Хто платить, той і замовля гопак.

А ви і досі на старім суку
Витьохкуєте «суверенну тему»,
Ще й межами додаєте проблеми,
Хоч світ давно – у спільнім сповитку.
Єдина в світі настає система –
Епоха грошей. Чули про таку?

Вона не визнає дідівських меж –
З блаватно-жовтим і червоним вкупі.
Пощо їй зброя, коли просто купить
Усе, що ти посієш і збереш?

А схочеш – вигідно продасть тобі
Державність, прапор, навіть... президента.
Замовить гімн мобільному поету, –
І тішся на здоров'ячко собі
При власних конституції й гербі.

Ти лише вчасно віддавай борги
Чи відробляй – по совісті – кредити.
Коли ж самому не стача снаги, –
Ми гуманісти: хай відроблять діти.

Отак живе, панове, нині світ!
А ви якийсь лаштуєте похід.
Ну, хай цей дід, по старості, не тягне.
Але ж тебе, достойнику Богдане,
Вже бито-перебито сотні літ!

Тебе ж свої – не тільки вороги –
Кляли, товкли і обливали брудом!
Зніми нарешті із очей полуду:
Ви всі давно вже наші... за борги!

Впокорся, гетьмане. Нове життя,
Як той казав, нового прагне слова...

О, ледве не забув у перемові:
А хто ж сей дід, що перехмарив брови?
Ти б, може, познайомив до пуття?

Богдан скипів, та по-казацьки чемно
Відважив у лице злодійкувате:
– Куди тобі, баришникові, знати?!
Та як зайшлося... Це – Тарас Шевченко.

– Ого, – від подиву сахнувся зайда. –
Кого-кого, а вже Шевченка знаєм!
Від нього здавна голова болить,
Бо він, сказати б, іншого копилу.
Цього покіль ми справді не купили
І в золоту не заманили кліть.

Іще для нас морока: кобзарі.
Звичайно, ми в спромозі їх купить
З бандурами і кобзами. Одначе
Проблема в тому, що вони ж... незрячі!
Йому даєш, а він собі бринить,
Та ще й регоче в небеса на здачу.

Однак, Богдане, все те – до пори:
Ми в пошуках спинятися не звичні.
Якщо Пророк чи темні кобзарі
Плюють на доляр (що, їй-бо, комічно!),
Ми їх заманимо під прапори,
Обарвлені у рідні кольори,
І купимо на щось... патріотичне.

І щиро посміхнувся на крупний план,
Немов любаску, пестячи гаман.

V

Трубить Трубіж. Ми вийшли на рубіж
Нового віку. Біля верховини
Два Гетьмани Єдиної України
Зійшлися на хрестові роздоріж.

Двадцятий підбива кривавий лік,
Чечню і Боснію поклавши в клунок.
Уже валютний відкрива рахунок
Крутий баришник – двадцять перший вік –
В надії – душі прикупить за шлунок.

Зітхнув Тарас: – Останній рубікон...
Всього було на нашій Україні,
Але таких чорнобилів, як нині,
Ще не було, Богдане, іспокон.

Супроти нас – не хан, не богдыхан,
Не лях, не шваб чи рідні московити, –
Сам князь пійьми – володар сього світу –
Не військo вислав, виставив гаман.

О, той гаман бере в солодкий бран
Усе, що добувалось у двобою:
І честь, і славу, купно з булавою,
І «патріотів» одяга в жупан,
З чужого краму на чужім закрою.

Нас не взяли ні паля, ні таран.
Одвазі нашій навіть чорт – не пан,
Та нині ворог особливий, друже.
Цей не по землю, цей прийшов по душі,
Щоб взяти їх на золотий аркан.

Уже зманив і провід у пани,
А челядь їхню осліпив грошвою.
Вони й не згледілися, як юрмою
Пішли на панщину до сатани.

– За що ж ми гинли, коли все на зиск
Перевели онуки перевчені? –
Зів'яв Хмельницький, надломивши скрик.
– Не все, Богдане, – одказав Шевченко. –
Гадаєш, чом цей усемошний смик
Вищить на нас – аж посинів язик?
Бо він, Богдане, замірjався нині

Скупить останнє, що покіль у нас
Не продане, – коріння і святині.
Та замість того у черговий раз
Скупив увесь непотріб України
І казиться, що знов проторгувавсь.

А цим непотрібом – з Панька-царя –
Завалено всі ринки та базари.
Воно завжди вдягало шаровари,
Щоб вигідно продатись крамарям.

Згадай, як велемовні чолові
Після твоєї, гетьмане, кончини
Побігли в козачки до Катерини, –
Не встигла й кинути на чайові.
Та і мої вельможні землячки –
Куди ж тобі – країнолюбів ревні! –
А за тридцятку з царської руки
Такий між себе учиняли рейвах,
Що не лишень навзаєм сорочки,
А й Україну дерли на шматки!

Вони при кожній владі – на посту:
Їм байдуже, яку доїть державу,
Яку продати корогву з держалом, –
Червону чи блакитно-золоту, –
Їм головне: напхати в калиту.

І чим же наші, гетьмане, пани
Від паничів теперішніх одмінні?
Та схожі, мов краплина в крапелині, –
Крутих батьків розбецнені сини!

Хіба різняться дещо по натурі,
Оскільки в різних вимірах живуть:
Якщо вельможні наші помпадури
Із православних дерли у три шкури,
То нинішні – вже й шкури продають –
Української, волячої фактури, –
На гамани заморській клієнтурі.

То хай усіх закупить – до ноги,
Не так на світі буде гидко й душно!
Нам головне, Богдане: тільки б души
Він, як овець, не вивів на торги.

VI

Трубить Трубіж: ми вийшли на рубіж.
Найтяжчого з усіх двобоїв, брате.
Тут не зарадять шабля чи гармати
І не разсудить гайдамацький ніж.

Тут знадобиться особливий меч:
Із кореня живого – не з булата.
Цей меч дарує із любові Мати,
Як віру, пам'ять і закон предтеч.
Йому імення Слово непожате!

Його не зміг і в голокост купить
Цей пройда із люцифером у змові.
Ми не полки супроти душолова –
Ми проти нього подвигаєм Слово –
І хай Господь на подвиг окропить!

То буде січа, грізна і свята!
Ще нечисть вчинить сатанинський шабаш,
Щоб Слово Істини замкнуть уста.
Отож, Богдане, іменем Христа –
Хай опліч Слова стане твоя шабля
І оберіг козацького хреста!

Нас осміють сучасні плазуни,
Що на іменні «неньки-України»
Взяли бариш. І, скинувши личини,
Допродують на ринках сатани
Ошуканий народ, його святині
Новітнім хазяям із чужини.

Нехай іржуть на гульбищах чуми –
То знак провісний їхньої кончини.

У нас є Меч. За нами – Україна:
Останніми засміємося ми!

Ми самоїдство спалимо в корінні,
Ми виполемо розбрат, як осот,
І явимося світові єдині,
З високочолим іменем – Народ!

На цій межі не місце перезовам.
Усе дрібне розвіємо, як дим:
Ми маєм стати чисті перед Словом
Як перед Сином у вінці терновім
І материнським образом святим!

Трубить Трубіж. На роковій межі
В останній бій виходимо при слові,
Бо тільки Слово береже в основі
Безсмертя української душі.

Соборно славтеся, вічні Матері,
Чолом вам, всевидющі кобзарі,
Що нас будили покликом козачим
І не дали праправнукам незрячим
Загнати нас в мальтійські ятері!

На Трубежі, на грізнім рубежі
Во здоровіє поставимо їм свічі:
Вони живі для нас у віковіччі,
І пам'ять їхню не сточить іржі.

Бо стали Словом чистої води,
Що гоїть наші рани і руїни
І окропляє долю України.
А Слово – вічне.
Гетьмане, веди! –
...Трубить Трубіж...

РУХ

I

Це долею так накреслено,
Що все життя на колесах ми.
Вагони годин хитаються,
Та станції все минаються,
Як мода на модні куплети
І на Робертіно Лоретті,
Як мода на давні висліди,
В селі – на жакети плисові,
На звивисту лінію істини,
І навіть на чорта лисого.

Вагони декад хитаються,
А станції все минаються,
Як мода на френчі потерті,
На смертне і на безсмертне,
На кльоші і мокасини,
На кок-сагиз і кетову,
На духа, отця і сина,
І навіть на вбивцю Кеннеді.

Вагони віків хитаються,
А моди усе міняються...
А що ж тоді залишається?
– Земля.

Та якось мені стрівсь чоловік
Дивовижно непевних розмірів.
Індивідум непевного кольору,
Невідомої конституції.
(То я кинувся в антропологию,
Познайомився з кроманьйонцями
І поручкався з синантропами,
З усіма сучасними расами,
А подібних йому не знайшов).

А було це черленого літа
На весіллі землі й зела.
Під зеленим знаменом жита
Зачепилівка в сонце пливла.

Наша хата стояла скупана
Усіма на світі дощами,
Не звойована і не куплена,
А поставлена ще дідами.

(Правда, мода, мов козир-дівчина,
І до нас війнула слідницею:
Перекрили її черепицею,
Ще й антеною те засвідчили).

День стояв, як налита чара
Медом сонця – хоч лий на хліб.
Збожеволівши од нектару,
Бджоли падали в улики з лип.

Все було таке допотопне,
І таке молоде і дружне –
Навіть чулося, як картопля
Наливалась в землі округло.

Все було таке предметно зримає,
Водночас – ілюзорно бентежне,
Навіть небо й земля – у риму,
Хоч обоє і протилежність.

Так спліталось тонко й лагідно
Все на світі у дивній злагоді,
Що зурміло ритмічно жито:
«Жити».

І мовчала ритмічно трава:
«Жива».

Навіть мудрі статечні дуби
Басили: «Люби».

Все було таке соковите,
Повнокровне, плотське і вічне,
Навіть цвинтар – кінець орбіти –
Не наводив на жах містичний.

Там знайшли собі гавань довічно надійну
Всі, хто викінчив коло хрестоматійно.

Хто грішив – тим давно простили,
Хто добро робив – не забули.
Постелили землю і землею вкрили,
В головах поставити не забули:
Тим – хреста, антипод півкулі,
Тим – зорю із нової жерсті.
Спочивають собі поважно:
Під хрестами – своєю смертю
(Переважно),
Під зірками – од вражої кулі
(Переважно).

Відробили, як личить, зміну
І здали часову машину.
Лиш на давніх пожовклих знімках
Образи свої
Полишили:
Голомозі, руді, щербаті,
Кучеряві і круглолиці,
Простодушні і хитруваті,
Принципові і без позицій.
Де вже їх не носила доля,
На яких не спиняла квадратах, –
А прибились до рідного поля
На своїй землі спочивати.
Не звойованій і не купленій,
Не позиченій під жалі,
А дідівською вірою скупаній,
На своїй-такі на землі.
День вином голубим наливається,
Хто помер, то, їй-право, кається.

II

Отакої веселої днини
Я й зустрів того чоловіка.
Індивідум непевного кольору,
Невідомої конституції.
Він стояв на пісному белебні,
Щоб усім його видко було,
Головою стягав попід хмари,
Під ногами курився пісок.

Щось у ньому було непевне,
Нетривке, непостійне, як Майя¹.
Безтілесний, гіпертрофований,
На людину не схожий і схожий.

Так, скажімо, як схема яблука
Буде схожа на яблуко справжнє.
Розгубивсь я, щоправда, не дуже
(Бо чого не бува у наш час!)

І спитав, як ведеться задавна:
– Хто ви, звідки, і як зоветьсь? –
Щось в його організмі непевному
Зарипіло і сухо заклацало,
Потім раптом волого забулькало.

Дожувавши тугий помідор
Із мого ж таки городу,
Витер хмарою пальці од сала,
Котрим мати моя сердобольна
Пригостила його з дороги;
Доцідивши гранчак первака,
Він занюхав скоринкою хліба,
(Дід Семен компанійський у мене!),
Одригнув і потягся, мов кіт,
І таке він сказа:
– Я – громадянин планети Земля.

– Ну, звичайно, ми всі живемо на землі.
Але, як би це вам сказати,
Я не маю на думці корів...
Десь, напевне, у вас є хата,
Чи квартира, чи, врешті, курінь?
У якомусь селі чи місті
Жде не діждеться мати сина?
Ах, не жде...

Ну, хоча б пуповина
Залишилась у певнім місці?
Теж нема...

Ну, тоді хоча б назву
Пригадайте завулка чи стріху,
Або пісню, або хоч казку,
Якщо вас не цікавить стріха!

Щось в його організмі непевному
Зарипіло і сухо заклацало,
Потім раптом волого забулькало...
Анемічна і вельми прозора,
Стала шкіра його зелена.
Губи жовтою фарбою люті
Узялися нараз, і між ними
Процідилася жовч віків:

– Ах, ці стріхи та, ах, ці вишеньки,
Ах, ця бариня-гопачок!
Осточортіли, яко вишивки
Прапрабабиних сорочок!

Досі носяться з пуповиною,
Хутірський придбавши склероз:
Ті – «під вербами та калиною»,
Ті – «под сенью белых берез».

Ця обмеженість території –
Колодковий консерватизм!
Черепок знайшли –
«Ах, історія!»
Лапті – «Боже мой, патріотизм!»

Так обсіли могили слави
Понад Волгою і Дніпром,
Що вже ніде приткнуться, їй-право,
Ординарний ракетодром.

Може, врешті, панове, годі?
Час диктує, кричать сини:
Перетрухли поміж народів
Допотопні ваші тини.

Вік жувати з одної торби
І дудіти в одну дуду?!
Вибачайте: вітчизну знайду
Там, де, зрештою, мені добре.

На кінець гучної промови
Він узяв мене під обріз
Надто мудрим і модним словом
З наконечником гострим «ізм».

Я подумав: «А біс його зна,
Раптом цей індивідуум –
нормальний?»
І спитав його навздогад,
З примітивно-дідовською хитрістю:
– А пробачте, ви той... в однині
Стоїте на оцій... платформі?
– Ну дивак! – закотився він
Безтілесно віскозним реготом. –
Прокидайся, нарешті, зі сну,
Свої баньки протри, чоловіче:
Та за мною ідуть легіони!

Мамо рідна, а й справді йдуть!!!
За калібром – дрібніші від нього
Одне в одного – як близнюки,
І всі разом на нього схожі.

До прозорих грудей притискали
Вдосконалені віком гітари

Із сучасного матеріалу,
Що просвічувався навиліт.
І похитувались ритмічно,
Мов колись очерет під Херсоном,
І співали собі в унісон
Безтілесно віскозним дискантом:
«У Австралії дикунській
Кенгуру – природи ребус –
Носять діток в ридикюлях.
А ми їздимо в тролейбусах.

В неймовірно жовтих преріях
Ходять юні антилопи.
Нам би теж в рахунок премії
Хоч одну на всю Європу.

А на чорта антилопа нам,
Коли десь в пустелях Африки
Вчені й досі не розчовпають
Пірамідну каліграфію?

Боже наш, над світом збратаним
Спільне сонце вже запущено,
А ми мусим розбиратися
Де Шевченкове, де Пушкіна!

Так усе в житті ускладнити,
Сплутать, як архів у шафі?!
Вже давно пора б розгладити
Карту, зморщену ландшафтом,

Щоб земля, як стіл, просилася
Під гравця в більярдну партію,
А нам весело котилося:
Ubi bene, ibi patria!²

Наші мізки так заорані –
Чи не годі засівати їх?!
Все, що треба, знають органи,
То на біса й нам ще знати?»

«Еге, – я подумав собі, –
То це вже далеко від жартів
І зовсім близько... до ручки.
Коли б то ще соло! А хор
На думку громадську тягне.
То ліпше пристати на формулу
Численних женеvських комісій:
Відкласти розмову «на грані»
На тисяча-енне засідання».

І вже було й рота розкрив,
Як щось мене нагло спинило,
І дивне, і незвичайне,
Якесь надчуття. І серце
Заскімлило глухо, по-вовчи.
І тяжко, і тоскно стало,
Тривога якась зависла,
Незрима і всепоглинаюча.
А звідки? А де воно? Хто зна.

Бо день – голубий-голубий –
Стояв, як налита чара.

III

Поглянув на південь – прозорість.
На схід і на північ – блакить.
На захід метнувся зором,
На захід я глянув – і зблід:
Бо там, на обвугленім тлі,
Громадились хмари подерті,
Погрожуючи Землі
Холодною
кригою
смерті.

І звідти, мов з льоху, тягло
Отерплим морозом краху.
Ревло,
насувалось,
брело

В рипучо-коричневих крагах.
«Біда» – стугоніли гаї,
До серця пронизані жахом.
І, гнізда лишивши свої,
К землі пригорталися птахи.

І от в о н о раптом змело
Крихку перетинку тиші.
Оформилось, і заревло,
І вирвалося,
і вийшло.

І все зрозуміло,
у се –
Від кореня і до крокви, –
Що небо на землю несе
Нещадну мету катастрофи.

Згадалось: таке вже було –
Холодне і білоброве.
Той досвід сплатить довелось
Валютою чистої крові.

Я знав,
що коли плисти
І далі без руху, як досі,
То нікому буде сплатить
Удруге останній мій досвід.

– Пора! – стугоніли бори.
– Пора! – мене кликала хата.
– Пора! – трепетали птахи.
– Час! – сухо докінчив Час. –
Твоя позиція вільна.

Але все ж перед тим, як рушати,
Я ще встиг зоддалік гукнути:
– Що ж, Всесвітній Громадянине,
То рятуйте свою Планету! –
І ступив на межу роковану,

Де воно почина...

Почалося:

Вдарило! Громом торохнуло,
Стиснуло звідусіль.
З першого ж разу – сейсмографи
Мовчки пішли на утиль.

Вдруге – нечуваним креном
Землю звело, мов коня:
Вилущились антени,
Як в листопаді стерня.

Втретє – пішла блискавиця
Люто мечем лискучим,
З хати зняло черепицю,
Ніби на щуці луску.

Вся бутафорія цивілізації
Першою вибрала капітуляцію.
На лінію бою,
роздерши обачність на грудях,
Виходили з'єднаним фронтом
дерева і люди.

Било воно недаремно
В груди борів,
руде.
Знало: як звалить дерева,
Легше зламати людей.

В темній своїй озлобі
Кидалося на бій.
Жахно тріщали суглоби
Ще запорозьких дубів.
Падали люди, падали –
Землю свою не зрадили.
Падали, неупокорені,
Землю тримали в коренях.

На цілому світі єдині,
 під небом, на шмаття подертім,
Лежали на судному полі,
 обнявшись, – Людина і Дерево.
Руками й корінням навічно
 зчепились вони в скорботі.
Хіба що тоді їх розняти,
 як землю навпіл розколоти.
І, може, тому тільки Землю
 несила розлущить бурі,
Що сплетені руки й корені
 були їй за арматуру.
І, відчувши, що вже
 не зломити йому живих,
в о н о хитро задумало,
підлий обхід через цвинтар.

Покотило навально –
орда за ордою із гиком,
жовта курява встала
йому тріумфальним стовпом.
Закрутилося дико
і... нагло спинилося в о н о,
бо на місці могил
стали чорні квадрати окопів.

Там тримали плацдарм
оборонці усіх колін.
Із шаблями й пищалями,
з кременними рушницями...
Трилінійки іржаві,
маузер комісарський...
Мінометна плита
з не забутої ще війни...
Щось зломалося в н ь о м у,
і очі полізли з орбіт.
справді страшно,
як мертві беруться до зброї!

...Стихло раптом. І спало. І одлягло.
Одкотилось. Зів'яло.

Дощ...
Дивний дощ. Голубий.
Наче мрія,
 ласкавий дощ.
Чистий дощ,
 як надія.
Пшеничний дощ...
 невже?!

Ще не вірилось,
навіть приснитись боялося...
Ще тужавили м'язи
в гранітні бугри,
мертвим затиском зводило щелепи...
Та коли я поглянув на цвинтар
і знову побачив могили
На одвічних своїх широтах
під хрестами і зорями,
зрозумів і відчув: вистояли...
І така була тиша
первозданно-прозора, –
стало видно весь світ
через тисячі літ.
Аж на тисячі гін
стало видно весь світ,
як на тихій дитячій долоні.
Я народові кожному
глянув у вічі:
бо стояли вони
на єдино прямій із прямих –
на освяченій вірою лінії оборони.
Кожен з нас – за свою.
Кожен з нас – за своє.
А всі разом – за всю Планету.
Але чом вони всі
потяглися очима до неба?
Придивляюся. Згадую. Упізнав!
Боже правий, заледве впізнав!
Його вітром носило. Його смикали
різні повітряні течії –

і прями, і з підтекстом:
уліво і вправо, угору і вниз.
То білів, то чорнів, то жовтів
відповідно до кольору рас і ландшафтів.

Шелестів, як плакат, і, здається, кричав,
чи погрожував, чи виголошував щось,
але що – і нечутно, й не зрозуміло.
Проходили наскрізь метал і дерева,
мов кризь Майю.
Аж нарешті йог
потягло, зтягло,
понесло за опуклу дугу виднокола.
Хто зна, може, й повернеться...
Певне ж, повернеться,
осідлавши одну із течій –
пряму чи з підтекстом.
І подумалось... Але хіба
має значення те,
що подумалось раптом?
Тихше... тихше... Десь перший
народжувавсь рух. То бджола
вже зурмить на прибитій морозом квітці.

Зачинається порух в столоченім житі:

«Жити».

Ворухнулася спечена вітром трава:

«Жива».

Прохрипіли розчахнуті громом дуби:

«Люби».

І спліталось тонко й лагідно

все на світі у дивній злагоді.

І ти,

що мені дарувала сина,
десь знайшла між уламків шматок гребінця
і, закинувши руки в синцях і попелі,
якось так по-жіночому м'яко і неповторно
розчесала прибите морозом волосся.
Ти не знаєш іще, що волосся твоє,
тьмяно-тьмяве, як ніч, стало біле

до болю в моїх очах.
Я про це не скажу тобі,
сиве кохання моє.
І мені ти не скажеш,
хоч я вже давно побачив
в юнім дзеркалі древніх твоїх очей,
що волосся моє
стало біле до болю в твоїх зіницях.
І не буде печалі:
ми просто Землі віддали
її колір правічний,
а вона віддала нам
своє найдорожче –
с і л ь.

1972

¹ В індійській міфології – богиня обману, уособлення ілюзії.
Санскритське – марево, міраж, ілюзія.

² Де добре, там і вітчизна (*лат.*).

Життя без права на помилку

Борис Олійник, безперечно, один з найбільших поетів другої половини двадцятого століття. Дивовижний чародій інтимної лірики, соціальної поезії і видатний майстер поеми – він створив свій неповторний поетичний світ максимально чистих, високих почуттів і глибокої філософії, чітко означений ритмічним контуром, самобутньою мелодикою і оригінальним словниковим ландшафтом. Олійник, мабуть, єдиний із сучасних поетів, кого можна впізнати з одного-двох рядків. Мені думається, що в третьому тисячолітті з нашої півсотні літ лишиться двоє поетичних імен: Ліна Костенко і Борис Олійник. Але це лише моя думка і дай Бог, щоб я помилився, а нове тисячоліття було до нас уважнішим та покладливішим.

На його творчу зав'язь і розквіт випав найкращий час двадцятого століття. Поет прийшов у літературу в шістдесятих, коли по жорстокому сталінському режиму завесніло хрущовське потепління і суспільство спраглими грудьми жадало нового духу, нового слова, даючи волю справжньому талантові, надихаючи його на великий творчий злет і підносячи той злет, як свою виболілу жагу сміливого, вільного, високого і прекрасного.

Ми ще будемо повертатися до явища шістдесятників аби зрозуміти все, що тоді відбулося.

Я, скажімо, переконаний, що найбільшим шістдесятником був Хрущов. І ще переконаний, що на такий подвиг здатен лише політик, який денно творячи свої головні державні справи, ночами, хоч інколи, все ж запрошував поета, слухав його вірші і плакав (маю на увазі зустрічі Хрущова з Андрієм Малишком). Шкода, тепер такі не правлять...

Отже, шістдесятництво – явище не мистецьке, а політичне. Державна політика свідомо чи не свідомо певною мірою виявила народну спрагу на духовний злет. І тут поезія, як найоперативніший жанр, першою просурмила ранок. Вона виявилася потрібною і політиці, і державна політика підхопила поезію як один із засобів утвердження себе, оновленої і певною мірою облагородженої. Саме політика своїми державними засобами піднесла майже в державний ранг поета, забезпечив-

ши йому широку славу, авторитет, рекламу і трибуну. Це було вигідно політиці. І сміливість поезії властивимущі сприймали не як ересь, а як те, що вони благословили. А поетичну славу – як власну заслугу. Інша річ, що цей період був надто коротким. Уже на початок 1964 року політичний курс різко змінився. Під новим режимним поворотом політичного бітера, кожен з поетів вистояв як умів. Багато хто з шістдесятників уже в наш час не раз із високих трибун на людні зали проспівав собі славу як революціонерів, що словом змінив увесь світ. Багато «забудуть» той час, аби й забути свої смертні гріхи перед друзями і соратниками, яких пізніше «здали» або затоптали в галопі до слави. Дехто, зібравши меди недовгої віддушину, залетить в інші землі і звідти обплює тих, з ким вийшов у дорогу як рівний, але потім, уже в путі, зрозумів, що не сягав і колін своїм однопоходцям. Що ж, як відомо, людина слабка...

Можливо комусь видатися дивним, але один з найреволюційніших за змістом (не лише за формою) поет Борис Олійник ніколи не битиме себе в груди на велелюдних аудиторіях і не доводитиме, як таки він боровся і якої слави заслужив (віддайте!). Сильні – не доводять своєї сили. Славні не просять на славу (тяжчого ж, брате, видовища в світі нема, аніж поет, що старцює під вікнами слави). Але саме Борис Олійник у час найжорстокіших репресивних сплесків, коли вже чимало з «революціонерів» пішли в чини, або революціонували у формі вірша, демонстрували свою любов до верхів або прямим текстом славили повну злагоду в суспільстві, саме він написав у вірші «Іезуїт цілує туфлю папи...»

Не вірить й крихти єзуїту папа.

І тим же платить папі єзуїт.

Це була точна викривальна формула нашого суспільства з кінця шістдесятих років. І він про це сказав першим. Саме Олійник мужньо і сміливо заявив:

Двадцятий вік відважно і громово

Старих богів розвінчує на стінах.

Зате перед новими – по-новому

Демократично повза на колінах.

А сфінкси, як завжди ховають тайни

У сардонічнім обрисі губів...

І взагалі: коб не було рабів,

Цікаво, чи з'явилися б тирані?

(Це з вірша «О, як ми ревно клянемо тиранів»). Рік – 1965.

Постові було тридцять).

Я завжди дивувався, як у час, коли могутня політична машина сірого кардинала, ламаючи національну свідомість народів, утверджувала химерну субстанцію радянського народу, вийшла Олійникова поема «Рух». Це її герой – «індивідум непевного кольору, невідомої конституції», «на людину не схожий і схожий» – «громадянин планети Земля», оголюючи всю зловісну суть офіційної національної політики, наступає:

*– Ах, ці стріхи та, ах, ці вишеньки,
Ах, ця бариня-гопачок!
Осточортіли, яко вишивки
Прапрабабиних сорочок!
Досі носяться з пуповиною,
Хутірський придбавши склероз:
Ті – «під вербами та калиною»,
Ті – «под сенью белых берез»
Може, врешті, панове, годі?
Час диктує, кричать сини:
Перетрухли поміж народів
Допотопні ваші тини.
Вік жувати з одної торби
І дудіти в одну дуду?!
Вибачайте, вітчизну знайду
Там, де, зрештою, мені добре.*

*Під кінець гучної промови
Він узяв мене під обріз
Надто мудрим і модним словом
З наконечником гострим «ізм».*

Це 1972 рік. Ті, хто пам'ятає розкладку національної політики тих часів, розуміє, якої мужності треба було поетові, щоб написати такі поезії. Але не написати їх Борис Олійник не міг.

Трохи пізніше в статті про свого старшого побратима – видатного письменника і громадянина Олесе Гончара він відзначить головну ознаку людського генія – вміння передчувати. Десь у глибині душі, зовсім не проводячи ніяких паралелей, я розумів, що істину, яку проголошує митець, він перш усього відкриває в собі. Сам Борис Олійник має могутне

силове поле передбачення. І писалися вже процитовані вірші не на злобу дня. Поет, маючи глибоке сейсмічне чуття політичних і соціальних зсувів, їх напрямків і наслідків, бачив далеко вперед, і застерігав від національних і соціальних трагедій (які, зрештою, розігралися на наших очах) тих, хто сам відчувати, передбачити не вмів. Застерігав, сподіваючись: почують, хочуть почути. Хоча, напевне, знав: не хочуть!

Він рано зрозумів природу нашої національної юдолі. Ще в перших поемах «Дорога» і «Доля», ще в циклах «Сковорода і світ» і «Сиве сонце моє», дошукуючись дороги всіх доріг, відзначає Іван Бокий у статті «Вірність», поет почув, як в серце б'є зрада української старшини, що клейноди проміняла на маєтки. І хіба раз в історії? І хіба сьогоднішня старшина далеко пішла від предків? Чи невпізнане її лукавство? Згадаймо:

Безсмертний обивателю, агон!
Ти не такий простака, як дехто дума:
Побивши диваків камінням глуму,
Ти згодом їх чіпляв до корогов
І вчив нащадків:
– Поклоняйтесь небу,
По наших... славних вивіряйте путь,
Бо добре знав: як підуть діти в тебе,
То першого ж тебе камінням закують.

“Сковорода і світ”, 1972.

Філософською мудрістю пронизуючи всю нашу історію, поет у своєму слові плекає долю свого народу в майбутньому. Постійна відповідальність за сучасне і майбутнє України майже не дала йому уродженого права таланту – просто розкошувати в красі слова і почуття, де він майстер неповторний. Вся його поезія несе великий тягар відповідальності за долю народу, його духовність, культуру і характер. Тому вона певною мірою буває заданою, повчальною, з виразною моральною спрямованістю (окрім, звичайно, інтимної лірики), але завдяки глибокій образності, розкішній метафоричності і алегоричності ніколи не має відтінку моралізаторства (а хіба шекспіровські твори не мають заданості?). Що ж поробиш, справжній талант не помиляється!

Цілісність натури поета і громадянина ніколи не давали спочити йому і в усному слові – всі його виступи завжди зустрічали оплесками, бо він із високих трибун говорив те, що іншим було не по силі.

Бурхливі суспільні зрушення в кінці вісімдесятих розметали письменників, як і всю інтелігенцію, по таборах. Такий був час. І Часові байдуже, що всі вони любили Україну. Час кинув їм звабливу можливість проявитися з новою силою в новій іпостасі. В перших! Кожному, як індивідуальності. У вічній пристрасті не лише до правди, до волі, до перемоги, а й до власної слави. І тут, як завжди в кипучому морі боротьби, скресли давні заздрощі, як одна з домінантних рис нашого характеру.

Що ж вдієш – великим, видним у нас заздрили завжди. Сірим – ні. Їм не заздять і з ними не борються. Бо що в них вибореш?

Згадалися заздрощі минулі, скресли жалі до себе за те, що тоді не були першими і в заздрощах тліли.

Шкода, бо ж і тоді заздрили не сміливості Олійника, скажімо, першим пустити в світ заблоковану книжку Василея Симоненка чи Ліни Костенко, і не тому, як вагомо міг використовувати Олійник таку манливу першу державну трибуну, а лише тому, що за тією трибуною він бував більше ніж вони. Особливо загострилися стосунки на початку дев'яностих. І знову таки не тому, що опоненти сумнівалися в його любові до України, а тому, що він не перелицьовувався на марші, аби швидше вихопити клейноди, які згодом можна б махнути на маєтки чи нові посади, а на його тлі так яскраво виявлялася їхня показуха демаршів!

Почалися атаки в пресі. Спочатку Дмитро Павличко скомбінував інформацію в газету про те, що Олійник голосував у Москві проти незалежності України (як згодом виявилось він голосував за те, щоб суверенітет не давати в Москві, бо, логічно, те, що дають, можна забирати), а оголошував його зі своєї волі кожен народ. І коли з часом з преси стала відома ця брехня, опоненти вдарили по його комуністичних переконаннях.

Ну, скажімо, в демократичному суспільстві кожна людина має право на своє переконання і час підтвердив, що ті ідеї, на яких стоїть Борис Олійник, для всього народу, котрий так люблять Олійникові опоненти, не найгірші. Але втягнутих волею часу і національного характеру в міжусобиці це вже не цікавило.

Він же міцно стоїть на тому, в що вірить, бо своїм переконанням не зраджував ніколи, навіть перед смертельною небезпекою. Згадаймо, саме Б. Олійник у травні-червні 1986

р. бував у “зоні”, звідти вів телерепортажі, виступив у “Літературній газеті” із викривальною статтею “Испытание Чернобылем”, а в 1987 році в Кремлівському палаці вперше в Союзі оприлюднив засекречені наслідки чорнобильської трагедії. Саме Олійник на дев’ятнадцятій партконференції першим відкрив усю трагедію і причини голодомору та вимагав поіменно назвати винуватців. Шкода, що осліплені міжусобицями колеги не зрозуміли “що робив Олійник у Кремлі”. Бо В. В. (Щербицький) зрозумів і в люті нестримній оголосив поста і громадянина Олійника трохи не божевільним та велів “убрать” (що це означало – ми не забули!). Як не дивно, Бориса Олійника – українського поета, патріота, борця порятувала Москва (їй це вже було вигідно).

Тоді Олійникові опоненти згадали йому ленінську тематику. І прорахувалися. Бо навіть у ленінській темі він підносив мудрість дядьків свого села: *«Де вже тим політикам – замалі!»* І далі:

Взагалі у нас говорять як ходять:

Прямо, повноросто, навпрошки.

Через кон’юнктуру, мов через колоду,

Чешуть, не питаючись дядьки.

А чого б це їм хвостом крутити,

Коли кожне слово іде в зло.

Та й нема такого цабе (в оригіналі було не цабе, а бюро)

у світі,

Котре б хлібороба з роботи зняло.

Навіть у цій темі було про черги, що *«примерзали до дверей крамниць, у хлібних картках звались поіменно»*, це тут віднайшлись крилаті слова: *«Так, армія тоді непереможна, коли любов зове її на бій»*. Не знайшлося лише рядків, де б він ламав коліна перед Леніним, *«дихав ним»* до глибокої задишки, чи змалювався перед ним *«до зернятка макового»*, як писали його опоненти вже у 80-х. Що ж поробиш, дух плебейства до того, хто заявив *«стою на своїй землі»* не приставав, а справжній талант контролював перо завжди у високому вимірі честі і гідності.

Зрозуміло, у цьому вимірі ніхто і ніколи не знайшов матеріальних благ і комфорту для своєї персони на пронизливих вітрах суспільних перемін. І тут Олійник – не виняток. Про це йому натякали не раз. Але він відповідав:

– І тоді, і нині я не зовсім вписувався у систему. Але в цій вина не моя. То системи заносить. Я ж лишаюся сам собою. На своїй землі, на своєму місці. Тому і моїм прихильникам і супротивникам легко мене знайти в цій політичній метушні. І для того, щоб ударити в спину, як це неоднораз робили мої колишні, і для того, щоб стати зі мною опліч. Зате я можу лише підставити плече, зайти в спину не можу – мене далеко видно. Але ж на відміну від перекінчиків я маю право на спокійний сон!

Бурхлива політична діяльність останніх літ певною мірою вивела Бориса Олійника із силового поля поезії. Для літератури це, безперечно, велика втрата, вона «недоодержала», скажімо, його прекрасної інтимної лірики, яка, очевидно, була б ще граціознішою, ніж у молодості. Але поет-публіцист несхитно йде по курсу, і ми маємо поезію, у якій гаряче пульсують усі народні болі, всі трагедії, в яких б'ється пошматоване серце України, доки сини традиційно скубуться за гетьманство:

*Ану-м, стинай "московській" яничарці
Голівку з пліч, та булькнем в три стволи!
То що, колеги, вдаримо по чарці
За те, що ви живі... колись були?
...За п'ятою оплачемо Вкраїну.
Та зчинимо гризню за булаву,
І спишемо недолю і руїну
На клятих інородців та Москву.
А як не стане вранці похмелиться
(Ще й сало закотилось у траву)
Одне одному вчідим по мазниці
І пошлемо когось... по мирову.*

Це вже розтин сучасної трагедії, сього часу, такого, до речі, типового для нашої історії в гарячих її хронологічних вузлах, коли сини України «оббирали нещадно народ і казну, обирали себе на гетьманів» (згадаймо, до речі, Шевченкове, де гірше ляха свої діти її розпинають).

Як завжди з глибокою філософською проникливістю і далекоглядністю, гострим пером поета-публіциста Борис Олійник пише портрет уже нашого часу, на якому зрячий побачить усе. Ось вірш «Треті».

*Доки на мечі кували рала,
На тризуби - молоти й серпи,*

*Треті загребуще рвали й крали
Від ракет, ікон і до сапи.
Треті підкидали знизу хмизу,
Зводили, як бевзів, – у лоби:
– А отам колишній блюдолиза,
А отам – теперішній.*

Лови!

*...Раптом спогадали про Вкраїну,
Глянули – руками розвели:
– Хто ж це нам побив горшки і спина,
Хто ж це нашу хату розвалив?*

І хто ж вони, ці треті? Якого берега? Та й чужого, та й нашого. Ті, що не перші і не другі! Одні навалилися здаля, інші тут таки й вилупилися. Ось вони в «Марші п'ятої колонії».

*Гей пильнуйте, хлопці-радикали, –
В коммунтантів незмінима суть:
Нас вони учора продавали,
Вас вони узавтра продадуть.*

Можна б ці вірші сприймати як вибуховий матеріал на час. Такі вони – як солдати. Так вони й діють сьогодні. Але з погляду поетичного поступу Бориса Олійника сьогоднішня його поезія підтверджує дивовижну цілісність натури автора, що невтомно бореться за головну цінність – людську вірність. А що може зробити людина без цієї ознаки характеру? Особливо в час глибоких соціальних потрясінь? В час глибоких розколів і зміщень на шкалі головних людських цінностей у суспільстві і в світі?

Саме така вірність правді повела його фронтами Боснії-Герцоговинни. Саме на її поклик він майже в однині виступив у Верховній Раді України проти геноциду сербів (шкода, але ті, кому чути було не вигідно – не почули). Його смілива, викривальна праця “Сатанізація сербів: кому це вигідно” вийшла в журналах “Дніпро”, “Криниця” та “Наш сучасник” (Москва), а в Югославії – окремою книжкою сербською і українською мовами.

На поклик справедливості серце поета не раз іще водило його у Косово, в саме пекло боїв, і звідти пролунає його пристрасна поезія “Брате сербе! Ти знову стоїш наодинці...” Що ж, не випадково у военний час він удостоєний югославської премії “Рицарське перо”.

Окремішим літературним, і політичним, і культурним явищем на Україні в кінці 90-х є поема Бориса Олійника

«Трубить Трубіж». Наша критика, що впродовж десятиліть звикла плебеювати навіть на найодважніших творах, нині розгубилася, бо не визначила свого призначення в час, коли можна все. Не вміє бути точним мистецьким і політичним локатором, бо, навчена «вести» мистецтво з понучки, сьогодні, коли не кажуть однозначно, куди вести, втратила лоцманський дух. Саме тому таке полотно їй непосильне і вона скромно змовчала: ну, є!

А тим часом це перший масштабний поетичний твір в нашій літературі, де автор, проглядаючи глибоку історію, беручи уроки ще з часів татарської навали, в філософських параметрах осмислив національні, соціальні і духовні зрушення на Україні на зорі третього тисячоліття. Осмислив, як вірний син її, як учасник цих подій, як людина, що в сумнівах своїх все-таки бачить «куди вона крутиться».

Мине багато літ і наші нащадки дошукуватимуться істини: як же так сталося, що знали, а допустили? Цікаво, що вони тоді, колись, знатимуть про право на політику, про вірність, про наше братопродавство, про наші метання на межі тисячоліть?

Це – колись. А сьогодні я думаю над долею поета, який, по суті, несе найбільший людський тягар – талант громадянина і не має права на помилку як поет! Яка розкіш – це право помилятися! То ти кинувся вкрай уліво, то вкрай праворуч. Завжди на волі, завжди перший, завжди зірвав куш слави. Хай на день. Потім покався. І кинувся знову. І головне – душа не тліє в тяжких сумнівах. Не сідає попелом докору самому собі, не стогне. Хіба перед останнім пругом. Перед останнім – так. Згадаймо, до речі, Пікасо: «Як тяжко, переступаючи останню межу, визнати, що все своє свідоме життя ти обдурював людство». Але ж то тільки в формі!

Борис Олійник, мені здається, навіть у формі вірша не дозволяв собі «погуляти» на оці у вседозволяючої публіки. Його лабораторія (і поетична, і політична, бо поет і політик в ньому – одне ціле) була і лишається особистим пеклом, особистим горнилом, де згорає його і тільки його серце. На люди ж виноситься золотий злиток, що вийшов із того вогню. Золотий злиток слова. Саме такою і є оця книга.

Михайло Шевченко

- 3 **Ворота в Канів**
- 5 Благословіння
- 7 Сурми Совісті
- 9 Ворота в Канів
- 10 Таємна вечеря
- 15 Осінь
- 16 Треті
- 17 Марш п'ятої колони
- 19 Сон. *Балада*
- 21 Молитва
- 23 Шарж. *Б. Н. Є.*
- 25 Перевдягання душ
- 28 Дощ
- 29 Євгену Товстусі
- 30 Біля Мгарського монастиря
- 31 «Гряде пророк! Пророку – уста многа!»
- 33 Афганцєві
- 35 Парад перед брамою вічності
- 37 Гей, слов'яни!
- 39 І вічний бій
- 40 Триптих
- 42 Не погасне висока потуга Дніпра
- 43 Сиве сонце моє
- 53 На березі вічності
- 55 Маги
- 56 Пісня
- 57 Долоня
- 58 Говорили-балакали дві верби за селом
- 59 Балада про картузи
- 60 Дискусія з глобусом
- 62 Та було у матері чотири сини...
- 64 Маги сіяла сон
- 65 Був чоловік...
- 67 Стою на землі
- 71 Між людей у будні й свята...
- 73 Мій борг
- 75 У поета гроші завелись... *Притча*
- 79 Пісня про матір
- 80 Ода музиці
- 81 Похвала собаці
- 83 Зрадити може гвинтівка, кохана...
- 84 Диптих

- 85 Ми покоління пасинків війни
86 Ніч масок. *Панорама*
92 Собі на п'ятдесятиліття
97 Ти гукай не гукай...
98 Мати наша – сивая горлиця
99 Лебедина пісня
100 Літа вже не мчать...
101 Освідчення
103 Береги двадцять першого віку

105 **Вибір**

- 107 Ринг
109 О ви, з одвертим поблиском очей
110 До проблеми часу
111 До проблеми добра і зла
113 До проблеми «Шевченко і народ». *Диптих*
115 До проблеми «Революція і народ»
116 У вінок Павлові Тичині
118 Оскарження Святослава
120 Про хоробрість
121 Перстень долі
122 Вибір
123 Іезуїт цілує туфлю папи
124 Не для дітей
125 Балада про вогонь і принципи
127 Страшно зустріти смерть
128 О, як ми ревно клянемо тиранів
129 Оспалі віршарі з-за постаментів
130 Про середину
134 Кінь
135 Мікеланджело. *Диптих*
138 Балада
140 А зрадник завше продає когось
141 Двері в святилище Слова ногою відкривши...
142 Звідав я мить, коли доля крилом обійма

143 **Парубоцька балада**

- 145 Отак вітерцем перейти за леваду шовкову
146 Од квіту вишень стало в світі біло так
147 Над Полтавою – літо бабине
148 Мелодія
149 І звідкіль воно хмара волохатая
150 Парубоцька балада

- 152 В час туманів за далеким Світязем
153 За рікою тільки вишні...
154 О жовтий квіт мелодії розтань
155 Вальс
156 Це мою хату вже замітає холодний вітер
157 За тобою
158 Музика
159 Був я вітром...
160 Іронічний танок
162 Біла мелодія
163 Повернися
165 Прощальний вальс
166 Гей, дуби мої – зелені хмарочоси...
167 О, це осіннє журавлине «кру!»
168 Я спокійно б лежав під вагою століть

169 **Поєми**

- 171 Трубить Трубіж. Поєма
188 Рух

202 Життя без права на помилку. Михайло Шевченко.

Літературно-художнє видання

Борис Ілліч Олійник

Трубить Трубіж. Вірші та поеми

Редактор *М. В. Шевченко*

Коректор *І. О. Провицька*

Підписано до друку 04.11.98. Формат 84x108/32. Друк офсетний.
Облік.-вид. арк. 11.34. Ум.-друк. арк. 6.75. Зам. № 8-325.

ДП «Видавництво «Оріяни». м. Київ, вул. Мечникова, 7-а.
АО «Книга». м. Київ, вул. Артема, 25.

Поет, академік, лауреат численних премій, а серед них - Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка, Міжнародної української премії ім. Григорія Сковороди й інших, народний депутат України, який очолює Комітет Верховної Ради у закордонних справах і зв'язках з СНД, голова Українського фонду культури, ініціатор Міжнародного Шевченківського свята в травні...

У поезії Б. Олійник тонкий лірик, глибокий філософ і пристрастний, переконливий публіцист. А ще - майстер поеми. У політиці - зважений і завбачливо далекоглядний, якому довіряють не лише вдома, а й у багатьох землях. У громадському житті - це постать, за якою багато людей звіряє свої думки і вчинки.

Вихід цієї книги, безперечно, - подія не лише в Українській культурі.

ІЯ

... в собі, закурличу,
сь, надломивши печаль.
твое праслов'янське
обличчя,
ня моє печать.

а цілому світі.
е чайне крило,
де наше відтїохкало
літо, -
сніги... замело.

Де приходить до мене із
марень:
и сльоза, чи роса од
ріки?
мов на еллінський
мармур,
і тиха лілея руки.

серцем сховав свої
квіти.
и осіннім укривсь.
торкни мої віти -
гу іще не світивсь!..

... в собі, закурличу.
ось, надломивши
печаль.
твое праслов'янське
обличчя,
ня моє печать.

1275737

Борис Олійник

Трубить Трубіж

Вірші та поеми

Київ
«Оріяни»
1998

YINNING'ONG
QINJIAO
PODOP